

MURROSIÄN MYLLERRYKSESSÄ

- VANHEMPIEN VOIMAVARAT JA VERTAISTUKI

Hanna Hänninen

MURROSIÄN MYLLERRYKSESSÄ

- VANHEMPIEN VOIMAVARAT JA VERTAISTUKI

Hanna Hänninen

Opinnäytetyö, kevät 2013

Diakonia-ammattikorkeakoulu

DIAK Etelä Helsinki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Päihteet ja syrjäytyminen

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

TIIVISTELMÄ

Hanna Hänninen. Murrosiän myllerryksessä - vanhempien voimavarat ja vertaistuki. Diak Etelä, Helsinki, kevät 2013, 89s., 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Päähteet ja syrjäytyminen suuntautumisvaihtoehto. Sosionomi (YAMK).

Nuoren murrosikä on kehitysvaihe, jossa nuori kasvaa aikuiseksi monien fyysisten ja psyykkisten muutosten myötä. Nuorelle murrosikään liittyvä kehitys voi olla haastava elämänvaihe, joka heijastuu eri tavoin koko perheeseen. Tämä opinnäytetyö on syntynyt työelämän tarpeesta kehittää asiakaslähtöisiä vanhemmuutta tukevia palvelumuotoja näiden haasteiden kanssa kamppaileville murrosikäisten perheille.

Opinnäytetyön tavoitteena on ymmärtää ja kuvata murrosiän ilmenemistä perheiden arjessa vanhempien näkökulmasta ja kartoittaa niitä haasteita, joita murrosiän kehitys vanhemmuudelle asettaa. Lisäksi tutkimus pyrkii selvittämään, millaisia voimavaroja murrosikäisten nuorten vanhemmilla on ja mistä he tällä hetkellä saavat tukea vanhemmuudelleen. Vertaistukeen perustuvista työmuodoista vanhemmuuden tukemisessa on saatu paljon myönteisiä kokemuksia etenkin pikkulapsiperheiden auttamisessa. Tämä opinnäytetyö on erityisesti kiinnostunut vertaistuen hyödyntämisestä myös murrosikäisten perheiden tukemisessa. Yhtenä työn tavoitteena on selvittää, millaista vertaistukea murrosikäisten vanhemmat saavat ja millainen merkitys vertaistuellalla on vanhemmille. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jonka aineisto on kerätty haastatteleamalla seitsemää murrosikäisen vanhempaa. Haastatteluiden tavoitteena oli kuulla vanhempien näkökulmaa murrosikään liittyvissä kysymyksissä, ja nostaa esiin heidän kokemuksiaan palveluiden kehittämisen lähtökohdaksi. Aineisto on analysoitu pääasiassa teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä käyttäen, mutta analyysin loppuvaiheessa on hyödynnetty myös diskurssianalyttistä lähestymistapaa.

Vanhemmat näkivät murrosiän nuoren yksilöllisenä kehitysvaiheena, jonka vaikutukset heijastuivat koko perheeseen ja edellyttivät etenkin vanhemmuudelta sopeutumista erilaisiin muutoksiin. Vanhemmat peilasivat murrosikään liittyviä kokemuksiaan monitahoisesti sekä itseensä että laajemmin vallitsevaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Vanhemmilla itsellään oli monenlaisia voimavaroja, joista etenkin perheen merkitys korostui. Myös lähiyhteisö tuki monella tapaa vanhemmuutta. Vanhemmat kokivat eri tavoin saavansa yhteiskunnalta tukea vanhemmuuteensa, mutta avun hakeminen koettiin vaikeaksi ja siihen liitettiin paljon negatiivisia tunteita. Vertaistukea vanhemmat saivat ystäviltään, työkavereiltaan sekä toisten lasten vanhemmilta, ja se koettiin voimavaroja lisääväksi ja vanhemmuutta tukevaksi. Vertaistuen toteutumiselle oli vanhempien mielestä kuitenkin liian vähän mahdollisuuksia.

Vanhempien murrosikään liittyvistä kokemuksista heijastuu paljolti heidän oma vanhemmuuskuvansa, johon he suhtautuvat usein kriittisesti. Vanhemmat kaipaavat tukea vanhemmuudelleen, vaikka heillä onkin paljon voimavaroja, joiden avulla selvitä arkisista tilanteista. Murrosikäisten vanhempia tuettaessa tulisi huomio kiinnittää heidän omien voimavarojensa ja vanhemmuutensa vahvistamiseen, missä vertaistukeen perustuvat tukimuodot tulisi tulevaisuudessa nähdä yhtenä merkittävänä vaihtoehtona.

Asiasanat: *murrosikä, murrosiän kehitys, nuoruus, vanhemmat, vanhemmuus, voimavarat, haasteet, tukimuodot, sosiaalinen tuki, vertaistuki*

ABSTRACT

Hanna Hänninen

Adolescence turns things upside down – resources of parenthood and peer support.

89p. 4 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2013.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Intox-icants and Exclusion. Degree Master of Social Services.

The purpose of this study was to understand and describe how adolescence shows out in everyday life of families and what kind of challenges it sets to parenthood. The aim of this study was also to find out what kind of resources parents have and where they get support to their parenthood. This study collected information for the need of working life to develop new customer-oriented services for families that have some difficulties to survive with their adolescent.

Many families with young children have benefited from peer support but there is only little information about peer support between parents of adolescents. This study also aimed to find out what kind of peer support parents have and how important it is for them. The method of approach in the study was qualitative with seven parents of adolescent participating. The material included six interviews and it was analysed by using theory driven content analysis and in part using discourse analysis.

Parents thought that adolescence was an individual period of life which had influences on them and on the family. Parents also need to adjust themselves to many changes that an adolescent has to face. Parents reflected their thoughts in many ways, on themselves and on a social context. Parents had many kinds of resources to cope with adolescence and the family was the most important of them. Close people also gave them strength. They also got support from society, but it was difficult to seek any help. Parents had many negative feelings on seeking help. Parents also get a lot of peer support from their friends, workmates and parents of other adolescents. Peer support gave them more resources and assisted their parenthood. Parents thought that there were insufficient possibilities for peer support to be realized.

Parents had a lot of thoughts about their parenthood and many parents were critical about themselves. Despite of the resources the parents needed many kind of support from their close people and society. It is important to pay attention to how to strengthen the parental resources in the future. Methods that rely on peer support should take account of developing services for families with an adolescent.

Key words: Adolescence, Development in Adolescence, Parents, Parenthood, Youth, Resources, Challenge, Social Support, Peer Support

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	10
3 NUOREN MURROSikä HAASTAA VANHEMMUUDEN	12
3.1 Murrosikä kehitysvaiheena	12
3.2 Vanhemmuuden rakentuminen	14
3.3 Perhesysteeminen ajattelu ja jaettu vanhemmuus	16
3.4 Perheiden moninaiset elämänvaiheet	18
3.5 Vanhempien tukemisen tarpeellisuudesta	20
3.6 Kokemuksia vanhemmille suunnatusta vertaistuesta	23
4 VANHEMPIEN HAASTATTELUISTA SISÄLLÖNANALYYSIIN	27
4.1 Tutkimuksen lähestymistapa	27
4.2 Aineistonkeruumenetelmä ja haastateltavien valinta	27
4.3 Teemahaastattelulla lisää joustavuutta	30
4.4 Haastatteluiden osallistujat ja toteuttamisympäristö	30
4.5 Haastattelun vuorovaikutuksellisuus	32
4.6 Tutkimusaineiston käsittely ja analyysimenetelmä	34
4.7 Analyysiprosessin kuvaus	35
5 PERHE MURROSIÄN MYLLERRYKSESSÄ	39
5.1 Vanhempien murrosikään liittyvät tulkinnat	39
5.2 Nuoren murrosikä muovaa vanhemmuutta	43
5.3 Perheiden moninaiset haasteet	46
5.4 Nuoren murrosikä vanhemmuuden peilinä	49
6 VANHEMMUUDEN VOIMAVARAT MURROSIÄN HAASTEISSA	52
6.1 Vanhempien omat voimavarat	52
6.2 Lähiyhteisö perheen ja vanhempien tukena	57
6.3 Yhteiskunnalta saatu tuki	59
6.4 Vertaistuki auttaa jaksamaan	64
6.5 Vertaistuen haasteita	69

6.6 Vanhemmuuden voimavarat ja niiden tukeminen	73
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	75
7.1 Vanhemmuus peilinä murrosiän kokemuksille	75
7.2 Vanhempien voimavarat ja tuentarpeet	77
7.3 Vertaiskokemukset tukevat vanhemmuutta	80
8 KEHITTÄMSIEHDOTUKSIA TULEVAISUUTEEN	82
9 POHDINTAA TUTKIMUSPROSESSISTA	85
9.1 Opettavainen tutkimusmatka	85
9.2 Tutkimuksen luotettavuus, uskottavuus ja siirrettävyys	86
9.3 Eettiset kysymykset	88
9.4 Ammatillinen kasvu kehittää työelämää	89
LÄHTEET	91
LIITE 1	96
LIITE 2	98
LIITE 3	99
LIITE 4	101

1 JOHDANTO

Julkisessa kasvatustalustelussa vanhemmuuden sanotaan usein olevan hukassa. Vanhempiä ja vanhemmuutta kohtaan esitetään monenlaisia odotuksia ja nykyvanhempiä ajoittain myös syyllistetään lasten ja nuorten pahoinvoinnista. Hyvää vanhemmuutta määritellään keskusteltaessa äitiydestä, päivähoitosta, murrosikäisten ongelmista ja koko perheen hyvinvoinnista. Vaikka Suomessa on todettu 2000-luvulla tapahtuneen perheen merkitystä arvostava, familistinen käänne, on perheisiin liittyvä keskustelu muuttanut entistä moralisoivammaksi ja vaativammaksi. (Jallinoja 2006.)

Perheiden arki on aiempaa kiireisempää. Työelämän vaatimukset ja perhejäsenten erilaisten elämänrytmien yhteensovittaminen tuovat siihen lisää haasteita. Vanhempiin kohdistuu yhteiskunnan taholta monenlaisia odotuksia. Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen, lasten kasvattaminen, parisuhteen vaaliminen, omasta terveydestä ja jaksamisesta huolehtiminen ovat kaikki vaatimuksia, joita hyvälle vanhemmuudelle asetetaan. Selvitäkseen lastensa kasvatustehtävästä edes keskinkertaisesti myös vanhemmat tarvitsevat tukea. (Kivimäki 2003, 186.) Vanhemmuus kulminoituukin helposti koko perheen hyvinvoinnin mittariksi.

Kohtaan työssäni Nuorten palvelupisteen päihdetyöntekijänä usein murrosikäisten nuorten vanhempiä, jotka elävät näiden yhteiskunnan ja arjen todellisuuden asettamien odotusten ristiaallokossa. Monesti vanhemmat pohtivat, kuinka tehdä kasvatustehtävään liittyviä oikeita päätöksiä ja myös jaksaa pitää niistä johdonmukaisesti kiinni. Vanhemmat toivovat konkreettisia neuvoja siihen, kuinka erilaisissa arjen tilanteissa pitäisi toimia. Millainen murrosikäisen käytös on vielä normaalia ja miten he itse jaksaisivat vanhempana paremmin? Vanhempien esittämät tuen tarpeet toimivat tämän opinnäytetyön lähtökohtana.

Murrosikä haasteineen asettaa vanhemmuuden uudenlaiseen tilanteeseen, jossa vanhemmat kaipaavat tukea sekä ammattilaisilta että toisiltaan (Rönkä, Viheräkoski, Litsilä & Poikkeus 2002, 51–70). Vanhemmilla on tarve jakaa kokemuksiaan perheen tilanteesta ulkopuolisen kanssa ja saada siten vahvistusta vanhemmuudelleen. Näillä perheillä on harvemmin selkeää lastensuojelullista tarvetta, eikä murrosiän oireilu itsessään täytä

päihde- tai mielenterveyspalveluiden asiakkuuden kriteereitä. Perheneuvolan asiakkuuteen he eivät ole ikärajojen vuoksi päässeet, huolimatta siitä, että vanhempien huoli omien kasvatustaitojen ja jaksamisen riittävydestä on ollut ilmeinen. Vaikka vanhemmuutta tuetaan monin tavoin lapsen kasvaessa niin neuvolan, päiväkodin kuin koulunkin taholta, ei se näytä yksin riittävän vastaamaan vanhempien tuen tarpeeseen. Murrosikäisten perheille suunnatuissa julkisissa palveluissa näyttäisi siten olevan selkeä aukko, jonka paikkaamiseksi on jatkossa tehtävä kehittämistyötä.

Näitä vanhempia kohdatessani kiinnostuin tarkemmin murrosikäisten perheissä ilmenevistä vanhemmuuden haasteista ja yhteiskunnan tarjoaminen palveluiden mahdollisuudesta vastata niihin. Vanhempien kuvaamat huolenaiheet ovat usein toistensa kaltaisia. Ne liittyvät murrosikäisen nuoren käytökseen, päihdekokeiluihin, itsenäistymistavoisiin, rahankäyttöön, nettiaikaan ja kouluvaikeuksiin. Murrosikää ei kuitenkaan katsota sairaudeksi tai elämänvaiheeksi, jota voitaisiin erityisin ammatillisin toimenpitein hoitaa. Silti tuen tarjoaminen vanhemmille on monella tapaa tärkeää, koska vanhempien ja perheen merkitys nuoren itsenäistymiskehitykselle murrosiässä on erittäin suuri (Fröjd 2008).

Kasvatuskumppanuus on kasvatuksen ammattilaisten ja vanhempien välistä yhteistyötä, joka näkyy vanhempien tukemisena palvelujärjestelmässämme hyvin vauva-ajasta aina murrosiän alkuun saakka (Kekkonen 2012). Lainsäädäntö velvoittaa viranomaisia eri tavoin tukemaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Koulun ja oppilasterveydenhuollon on tehtävä yhteistyötä vanhempien kanssa ja pyrittävä tukemaan heidän vanhemmuuttaan. (Perusopetuslaki 1998; Terveystuettolaki 2010) Myös lastensuojelulain mukaan ensisijainen kasvatustuettu lapsesta on aina vanhemmilla, mutta viranomaisten on tuettava vanhempia tässä kasvatustehtävässä, pyrittävä tarjoamaan apua ja ohjattava perhe tarpeen mukaan lastensuojelun piiriin. (Lastensuojelulaki 2007.) Vanhempien kyky vastata kasvatuksellaan nuoren kehityksen mukana tuomiin tarpeisiin ja odotuksiin edistää nuoren tervettä kasvua ja kehitystä, mutta myös vanhempien ja koko perheen hyvinvointia. Siksi sitä tulisi voida yhteiskunnan taholta tukea. Päätyykö kasvatuskumppanuus kuitenkin liian aikaisin ja onko lastensuojelu ainoa ja viimesijainen tapa tukea vanhempia?

Työni kautta olen saanut hyviä kokemuksia vertaisryhmätoiminnasta vanhemmuuden tukemisessa etupäässä nuorten äitien kanssa. Tutkimusteni valossa vertaistoiminnasta

on ollut hyötyä etenkin pienten lasten vanhemmille. Vertaistuki voi toimia vanhempien varhaisen tuen muotona, ennaltaehkäistä ongelmien syvenemistä ja vähentää yhteiskunnan tarjoaminen palveluiden tarvetta. (Haaranen 2012) Näen vertaistoiminnassa mahdollisuuksia myös murrosikäisten vanhemmuuden vahvistamisessa ja siksi haluan nostaa murrosikäisten vanhempien kokemukset vertaistuesta yhdeksi tutkimukseni teemoista.

Käsittelen tässä tutkimusraportissa aluksi murrosikää nuoren kehitysvaiheena ja sen vaikutuksia vanhemmuuteen. Lähestyn aihetta ensisijaisesti vanhemmuuden ja perheen näkökulmasta pohtimalla vanhemmuuden rakentumista, sen sosiaalista luonnetta sekä murrosiän vanhemmuudelle asettamia haasteita. Lisäksi avaan vertaistuen käsitettä sekä vanhempien väliseen vertaistukeen liittyvää tutkimusta. Esitän raportissa myös tutkimuksen metodiset valinnat ja niiden perustelut sekä kuvaan käyttämäni analyysitavan. Tulososassa esittelen aineiston tuottamat keskeisimmät tulokset sekä niiden pohjalta tekemäni johtopäätökset. Lopuksi pohdin, millaisia vaikutuksia tutkimuksen erivaiheissa tekemilläni valinnoilla on tutkimuksen luotettavuuteen sekä koko tutkimusprosessiin.

2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tutkimukseni tarkoituksena on kuvata ja ymmärtää murrosiän ilmenemistä perheiden arjessa sekä kartoittaa, millaisia haasteita siihen vanhempien ja koko perheen näkökulmasta liittyy. Erityisesti olen kiinnostunut siitä, miten vanhemmat kokevat nuoren murrosiän vaikuttavan perheen arkeen ja vanhempana toimimiseen. Lisäksi minua kiinnostaa, millaisia odotuksia vanhempiin kohdistuu ympäristön ja yhteiskunnan taholta ja miten vanhemmat nämä odotukset kokevat.

Toisena tutkimukseni näkökulmana ovat vanhempien voimavarat ja vanhemmuuden tukeminen. Haluan tutkimuksellani selvittää, millaisia voimavaroja vanhemmilla on ja mistä he saavat tukea vanhemmuudelleen. Vanhempien voimavaroilla tarkoitan tässä tutkimuksessa niitä asioita, joista vanhemmat kokevat saavansa voimaa arkeen ja jotka tukevat heidän vanhemmuuttaan. Voimavarat voivat olla yksilön itsensä tai perheen ominaisuuksia, ihmissuhteita tai konkreettisia asioita, joiden avulla ihminen selviää arjessa ja joiden kautta hän näkee elämänsä merkityksellisyyden. Vanhemmuuden tukemisella tarkoitan niitä yksilön tai perheen ulkopuolisia voimavaran lähteitä, jotka auttavat vanhempia heidän kasvatustehtävässään ja vanhempana toimimisessa. Vanhemmuuden tukeminen on erityisen merkityksellistä silloin, kun perheen tai vanhemman omat voimavarat koetaan riittämättömiksi.

Julkisten palveluiden resurssien tiukentuessa näen vanhempien vertaistuen yhtenä vaihtoehtona tuottaa ja lisätä ympäristön tarjoamaa vanhemmuuden tukea. Vertaistuesta on tutkimusten perusteella hyviä kokemuksia erityisesti alle kouluikäisten lasten ja sairaiden lasten vanhempien tukemisessa. Vertaistuellla voidaan täydentää julkisia palveluita ja sitä voidaan organisoida myös ammatillisesti. Vertaistuksessa hyödynnetään ja tuetaan vanhempien luontaisia tukiverkostoja ja sitä kautta voidaan vähentää ammatillisen avun tarvetta. Siksi haluan selvittää, millainen merkitys vertaistuellalla on murrosikäisten vanhempien näkökulmasta ja mistä he saavat vertaistukea vanhempana toimimiseen.

Tutkimukseni tarkoituksena on siten kerätä monipuolista tietoa murrosikäisten vanhemmuudesta lähtökohdaksi työelämän kehittämistyölle. Opinnäytetyön tuottaman tiedon avulla on tarkoitus kehittää omassa kunnassani nuorten vanhemmille ja perheille

paremmin soveltuvia tukimuotoja ja parantaa yhteiskunnan mahdollisuuksia toimia palveluissaan vanhemmuutta tukien. Nuorten ja perheiden tukemiseen tähtäävien palveluiden kehittämisessä pidän tärkeänä ymmärtää, millaisia asioita murrosikäisten vanhemmat pitävät arjessaan haastavina ja mistä he itse tällä hetkellä kokevat saavansa niihin tukea. Vanhempien näkökulman ymmärtäminen on merkityksellistä nuorten palveluita kehittäessä etenkin silloin, kun nuorten perheitä halutaan auttaa kokonaisvaltaisesti ja perheen luontaisia sosiaalisia verkostoja hyödyntäen. Erityisesti vertaistukeen liittyvien tukimuotojen kehittämiseen on ollut kunnassamme tarvetta.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia kokemuksia vanhemmilla on nuoren murrosiänkehityksestä ja siihen liittyvistä haasteista?
2. Mistä vanhemmat saavat voimavaroja ja tukea murrosikäisen vanhemmuuteen liittyvissä haasteissa?
3. Millainen on vertaistuen merkitys vanhemmuuden tukemisessa?

Tutkimuskysymyksilläni pyrin tavoittamaan vanhempien subjektiivisia kokemuksia nuoren murrosiän kehityksestä ja siihen liittyvistä ilmiöistä. Tavoitteenani on antaa vanhempien kuvata murrosikään liittyviä ilmiöitä ja haasteita omasta näkökulmastaan tuoden samalla esille heidän mahdollisia tuen tarpeitaan. Voimavaralähtöisesti pyrin kartoittamaan vanhempien jo olemassa olevaa tukiverkostoa ja nostamaan esiin sen erilaisia muotoja. Toisaalta olen kiinnostunut myös vanhempien julkisiin palveluihin ja tukimuotoihin liittyvistä kokemuksista. Vertaistuen merkityksen tavoittamiseksi pyrin kartoittamaan vanhempien kokemuksia vertaistuesta ja sen mahdollisuuksista vanhemmuuden tukemisessa.

3 NUOREN MURROSIKÄ HAASTAA VANHEMMUUDEN

3.1 Murrosikä kehitysvaiheena

Murrosikä vaikuttaa voimakkaasti nuoren fyysiseen ja psyykkiseen olemukseen sekä koko yksilön elinpiiriin ja heijastuu sitä kautta luonnollisesti myös vanhemmuuteen. Nuoren kasvuprosessiin liittyvät keholliset, hormonaaliset, psykologiset ja sosiaaliset muutokset muodostavat yksilöllisen ja erottamattoman kokonaisuuden. Murrosikä on kehitysvaihe, jossa lapsi vähitellen irrottautuu lapsuudestaan ja löytää oman persoonallisen aikuisuuden. Murrosikä on yhtäaikaisesti yksilöitymis- ja eriytymisprosessi sekä yhteiskuntaan ja sosiaaliseen ympäristöön liittymisen prosessi. (Rantanen 2004, 46.)

Murrosiän kehitykseen liittyy monia fyysisiä muutoksia kuten kasvupyrähdys, sukukypsyyden saavuttaminen sekä vartalon muodossa tapahtuvat näkyvät muutokset. Murrosiässä saavutetun biologisen sukukypsyyden kautta nuori luonnollisesti kiinnostuu enemmän myös seksuaalisuudesta. Murrosiän alkaessa noin 10-14 -vuotiaana nuori hämmennyy kehossaan tapahtuvista muutoksista. Tunteiden skaala laajenee, niiden hallinta vaikeutuu ja nuoren on harjoiteltava itsesääätelyä. Nopea fyysinen kehitys kuluttaa nuoren psyykkisiä voimavaroja, ja hämmennystila voi näkyä nuoren käytöksessä ja ulkonäössä. Murrosikää on vaikea määritellä tarkasti sen yksilöllisistä vaihteluista johtuen, mutta sen voidaan sanoa alkavan noin 12-vuotiaana ja päättyvän aikuisuuteen eli noin 20 ikävuoteen. (Gleitman, Reisberg & Gross 2007, 430–432, Sinkkonen 2010, 24–33, Caciatore 2008, 83–87.)

Murrosiässä nuori on käymistilassa, jossa fyysiset muutokset vaikuttavat voimakkaasti psyykeen. Etenkin alkuvaiheessa fyysiset muutokset ovat suuria, ja niiden aiheuttama hämmennys voi ilmetä nuoren käytöksen ja tunteiden rajuina ailahteluina. Hormoneja enemmän nuoren nopeisiin mielialanvaihteluihin ja impulsiivisuuteen vaikuttaa keskushermoston kehittymättömyys. Aivojen nopea kehittyminen edesauttaa sitä, että nuori herkistyy huomattavasti sosiaalisille tekijöille ja reagoi niihin voimakkaan tunnepitoisesti, mutta keskushermostolla ei riitä kykyä vielä säädellä näitä reaktioita. Nuori saattaa toimia impulsiivisesti, seurauksia miettimättä ja reagoida aikuisista pieniltä tuntuviin asioihin voimakkaasti tunteitaan säästelemättä. Murrosiässä on paljon haasteita nuorel-

le, ja aina psyykkinen kehitys seurauksineen ei kulje toivottua polkua. Nuoruuteen kuuluu usein myös monia riskialttiita tekijöitä kuten päihteet tai ajautuminen epäedulliseen seuraan. (Gleitman ym. 2007, 430–432, Sinkkonen 2010, 40–44.)

Karkeasti nuoruus ja murrosikä voidaan jakaa kolmeen ikävaiheeseen ja niille tyypillisiin kehitystehtäviin. Varhaisnuoruuden kehitystehtävänä on selvittää puberteetin myötä muuttuneen kehokuvan aiheuttamasta hämmennyksestä ja hyväksyä uudenlainen suhde omaan kehoon. Keskinuoruudessa nuorelle on tyypillistä etsiä itseään ja minuuttaan erilaisten harrastusten ja roolikokeiluiden kautta. Keskinuoruuden kehitystehtävänä on turvallinen irrottautuminen vanhemmista, missä nuorten keskinäisellä yhdessäololla on tärkeä merkitys. Parhaimmillaan se vahvistaa kehittyvä nuoren minuuden ja identiteetin tunnetta. Nuoruusiän loppuvaiheessa nuoren minäkuva lujittuu ja kokonaispersoonallisuus eheytyy. Terveellä tavalla murrosiän läpikäynyt nuori on kykenevä itsenäistymään ja irrottautumaan lapsuudenkodistaan konkreettisesti. (Rantanen 2004, 47.)

Murrosikään liittyy myös tärkeä sosiaalinen kehitystehtävä, jossa riippuvuus perheestä muuttuu hiljalleen itsenäisyydeksi. Nuori hakee omaa identiteettiään kokeilemalla erilaisia rooleja ja tekemällä jopa päinvastoin kuin vanhemmat toivovat. Siten nuori tekee selvää rajaa vanhempiinsa ja irtaantuu heistä henkisesti. Toisaalta nuori haluaa myös liittyä omaan sukupolveensa ja tehdä sille tyypillisiä asioita. Se, miten murrosikä näkyy nuorella, on yksilöllistä. Tunnekuhuja saattaa näkyä rajuinakin, mutta yleisesti murrosiän kehitys on hidasta ja joskus jopa huomaamatonta. (Gleitman 2007, 430–432.) Lapsen murrosikää ei voida etukäteen ennustaa. Toiset nuoret käsittelevät tunteitaan muita enemmän. Murrosiän voimakkuus riippuu lapsen temperamentista, sen hetkisestä elämäntilanteesta sekä aiemmista elämänkokemuksista, jotka vaativat nuoruusiässä työstämistä. Siksi normaalin murrosiän ja siihen liittyvän kehityksen yksiselitteinen määrittäminen on haastavaa. (Cacciatore 2008, 37.)

Itsenäistymiskehitys tapahtuu nykyään liiankin varhain. Vanhempien ja lasten maailmat ovat erkaantuneet paljon toisistaan, eivätkä vanhemmat tunne lastensa ajatusmaailmaa. Vanhempien voi siten olla vaikea ennakoida nuoren käytöstä. Nuorta kohtaan asetetut odotukset saattavat olla ristiriidassa todellisuuden kanssa, eivätkä he saa vanhemmiltaan kehitykselleen tarvitsemaansa tukea. (Keltinkangas-Järvinen 2010, 187.)

Murrosiän on todettu myös aikaistuvan merkittävästi viimeisen sadan vuoden aikana. Aikaistumista selittää yleinen ravitsemuksen paraneminen ja väestön yleisen terveyden-

tilan koheneminen, mutta myös lisääntyneellä ylipainolla on todettu olevan murrosikää aikaistava vaikutus. Vaikka murrosiän alkaminen pääasiassa määrittyy näiden biologisten ja geneettisten tekijöiden kautta, on perheen ilmapiirillä, korkealla sosioekonomisella asemalla ja etenkin äidin myönteisellä suhtautumisella tytärtään kohtaan todettu olevan yhteys myöhäisempään puberteettiin. (Sinkkonen 2010, 24–33.)

Koska murrosiän kasvuprosessi monine muutoksineen on usein haastavaa aikaa itse nuorelle, heijastuu se luonnollisesti myös perheen muihin jäseniin ja etenkin vanhempiin. Nuoren kehitystehtäviin kuuluu irtautuminen perheestä, oman identiteetin ja itsenäisyyden löytäminen, mikä voi ilmetä rajuinakin irtiottoina vanhemmista. Toisaalta nuori painiskelee usein vielä tähän liittyvien ristiriitaisten tunteiden kanssa ja tarvitsee aikuisen turvallista huolenpitoa ja rajojen asettamista. Nuorella on monia aikuiseen samaistumisen kautta hankittuja taitoja, muttei tarvittavaa aikuisen kokemusmaailmaa. (Rantanen 2004, 46.)

Kaikissa murrosikäisten perheissä ilmenee todennäköisesti normaalia asosiaalisuutta eli epäsosiaalista käyttäytymistä. Vanhempien edustaessa toista sukupolvea syntyy tilanteita, joissa heidän on siedettävä epäsosiaaliseksi tulkitsemaansa käytöstä. Nuoret hakevat rajojaan, joita vanhemmat heille asettavat. Normaalin murrosiän kasvukipuilun ja selvän asosiaalisuuden välinen raja on tulkinnanvarainen. Myös nuorten syrjäytymisriskiä ei ole yksinkertaista määritellä. Karkeasti arvioiden joka viidennen lapsen voidaan sanoa olevan vakavassa tai korkeassa riskissä syrjäytyä. Oleellista tulevaisuuden kannalta on kuitenkin se, ettei valta osa näistä riskeistä koskaan realisoidu. (Mahkonen 2008, 48.) Murrosikäisen vanhemmuuden ja sen haasteiden voidaan sanoa olevan hyvin yksilöllistä ja perhekohtaista. Haastava murrosikä ei yksin ennusta syrjäytymistä, eikä nuoren hurjaltakin kuulostava riskikäytös aina aiheuta pidempiaikaisia ongelmia.

3.2 Vanhemmuuden rakentuminen

Murrosiän kehitykseen liittyvät kokemukset heijastavat vanhempien käsityksiä heidän vanhemmuudestaan. Vanhemmuuden voidaan ajatella sisältävän monenlaisia ulottuvuuksia. Biologisesta näkökulmasta vanhemmuus merkitsee lähinnä vanhemman ja lapsen välistä suhdetta, kun taas psykologia lähestyy vanhemmuutta siihen liitettylle toi-

minnalle annetuista merkityksistä käsin. Yksilöllisesti koettu vanhemmuus on riippuvainen niistä tekijöistä, joiden varaan yksilön vanhemmuus on rakentunut. Jokaisen vanhemmuuden juuret ovat vanhemmuuden kohteena olemisessa ja henkilökohtaisesti koetussa perimätiedossa. Vanhemmuus on jotain perittyä ja opittua edellisiltä sukupolvilta. Yksilötasolla vanhemmuuteen vaikuttavat ihmisen synnynnäiset ominaisuudet, vanhemman terveys, mielikuvat itsestä vanhempana ja myös lapsena, yksilön omat arvot, normit ja halut. (Schmitt 2003, 298–326.)

Vanhemmuus on muuttuvaa, lapsen tarpeiden muuttuessa vanhemmuus muuttuu. Siksi toimiakseen vanhempana järkevästi ja lapsen kehityksellisiin tarpeisiin vastaten ihmisellä on oltava tarvittava määrä perustietoa ja ymmärrystä lapsen kehityksestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Erityisesti tämä korostuu lapsen kasvaessa murrosikään, jolloin lapsen itsenäistymistarpeet voimistuvat. (Sinkkonen 2003, 291–297.) Murrosiän myötä vanhemmuuteen sisältyy yhä enemmän nuoren itsenäistymisen tukemiseen liittyviä tehtäviä. Nämä tehtävät edellyttävät vanhemmalta usein ennakoon pohdittuja perusteluita erilaisissa kasvatustilanteissa tehdyille ratkaisuille. Oman murrosiän peilaaminen, omien vanhempien toimintamallit sekä yksilön omat ja perheen yhteiset arvot luovat pohjaa näissä tilanteissa vanhempana toimimiselle.

Vanhemmuutta rakentuu myös arjen vuorovaikutuksen tasolla, parisuhteessa ja aikuisten välisessä kommunikaatiossa. Se on vanhempien jatkuvaa jakamista, neuvottelua sekä epärointiä erilaisissa arkisissa kasvatustilanteissa. Vanhemmat muodostavat vanhemmuuttaan ohjatessaan lastaan arjessa, neuvoessaan ja toimiessaan vanhemman roolissa perheen sisällä. Vanhempien ja koko perheen keskinäisessä vuorovaikutuksessa luodaan perheen säännöt, toimintatavat, arvot ja normit, jotka ovat osa vanhemmuuden ydintä. (Schmitt 2003, 298–326.)

Vanhemmuustyyli, joka näkyy vanhempien ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa, on suhteellisen pysyvä ominaisuus. Elämässä on kuitenkin tilanteita, jotka estävät hyvien vanhemmuuden periaatteiden toteutumisen ja aiheuttavat haasteita vanhemmuudelle. Tällaisia voivat olla epävarmuus ja voimattomuus kasvatustilanteissa, ajan ja läsnäolon puute sekä syyllisyys, jotka lisäävät vanhemmuuteen liittyvää stressiä ja kuluttavat vanhempien voimavaroja. Myös arki itsessään kotitöineen voi olla hyvin kuormittavaa. (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009, 47.) Nuoren murrosiän kehitys voi lisätä vanhemmuuteen liittyvää stressiä, koska sen myötä kasvatustilanteet muuttuvat usein haas-

teellisemmiksi. Etenkin murrosikäisen nuoren ja vanhemman väliseen suhteeseen liittyvät muutokset voivat kuormittaa perheiden ennestäänkin jo stressaavaa arkea.

Parisuhteen toimivuudella on tutkitusti vaikutusta lasten kasvuun ja hyvinvointiin, mutta myös vanhemmuuden kokemiseen. Parisuhteen ongelmat heijastuvat vanhemmuuteen ja aiheuttavat epäjohtonmukaisuutta sääntöihin, lasta koskeviin odotuksiin ja reaktioihin lasten häiriökäyttäytymiseen (Salo 2011, 63–66, 135). Toisaalta mitä tyytyväisempiä vanhemmat ovat parisuhteeseensa, sen paremmiksi he kokevat oman lapsi-vanhempi suhteensa ja vanhemmuutensa (Malinen 2011).

Myös ympäristön vanhemmuudelle asettamat vaatimukset ja arvolataukset määrittävät vanhemmuuden kokemuksia. Yhteiskunnallinen keskustelu, ympäristön ja median luomat mielikuvat oikeanlaisesta vanhemmuudesta vaikuttavat paljon ihmisten tapaan ymmärtää vanhemmuutta. (Schmitt 2003, 298–326.) Tätä kuvaa hyvin tutkimus, jonka mukaan neuvolan pituus- ja painokäyrästöt toimivat vanhempien mielestä lapsen normaaliuden ja terveyden määrittäjinä, mutta samalla määrittävät myös hyvää vanhemmuutta. Niiden perusteella tehdään helposti johtopäätöksiä vanhempien halukkuudesta ja kyvyistä toimia terveystietoisina vanhempina ja etenkin lihavuuden kohdalla vanhemmat asetetaan jopa moraalisesti selontekovelvollisiksi. (Kokkonen 2010.) Yhteiskunnan eri instituutioiden tekemät arviot lapsesta ja nuoresta kohdistuvat siten usein myös vanhemmuuteen ja siinä onnistumiseen.

3.3 Perhesysteeminen ajattelu ja jaettu vanhemmuus

Lähestyn vanhemmuuden käsitettä myös perhesysteemisestä näkökulmasta. Sen mukaan perhe nähdään systeeminä, joka on ajassa ja paikassa jatkuvasti muuttuva. Mikrotasolla perhesysteemin muodostavat yksilöt kuten äidit, isät ja lapset sekä niiden välisen suhteiden muodostamat alasyteemit kuten vanhempi-lapsisuhde ja sisarusuhteet. Kaikki perheenjäsenet ovat vuorovaikutuksessa keskenään, vaikuttavat toisiinsa ja koko systeemin toimivuuteen. Makrotasolla perhesysteemi kattaa myös yhteydet muihin ympäröiviin ryhmiin, instituutioihin ja kulttuuriin. Myös nämä makrotason rakentajat ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja siten vaikuttavat jatkuvasti toinen toisiinsa. (Rönkä & Kinnunen 2002, 4–11.) Vanhemmuus on osa perhesysteemiä, ja siksi siihen liittyvät

kokemukset on riippuvaisia systeemin muista osatekijöistä. Yhteiskunnan eri instituutiot, joissa perhe on mukana kuten päivähoito ja koululaitos, vaikuttavat myös vanhemmuuteen monin tavoin. Samoin muut perheen ympärillä elävät ihmiset kuten sukulaiset, toiset vanhemmat ja naapurit muovaavat käsitystä vanhemmuudesta.

Perhesysteeminen ajattelu liittää vanhemmuuteen voimakkaasti myös sen sosiaalisen ja kulttuurisen ulottuvuuden. Sen mukaan vanhemmuus määrittyy aina tietyssä historiallisessa, yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa tilanteessa ja kontekstissa. Yhteiskunnan rakenteelliset realiteetit sekä lapsuutta koskeva kulttuurinen ymmärrys muovaavat vanhemmuutta. Sen voidaan sanoa olevan sosiaaliseen vuorovaikutukseen sitoutunut käsite, mikä tekee siitä entistä tilannesidonnaisemman. (Alasuutari 2003, 14; Schmitt 2003, 298–326.) Käsitys vanhemmuudesta on myös aikasidonnainen, eri sukupolvet näkevät siinä erilaisia merkityksiä.

Sosiaalisen konstruktionismin mukaan yksilön puhe omasta vanhemmuudesta saa merkityksensä niistä kulttuurisista tulkinnoista, joita vanhemmuudesta käytetään. Tapa ymmärtää vanhemmuutta rakentuu siten niille tulkinnoille, joita ihmisten välisessä sosiaalisessa kanssakäymisessä tuotetaan. Vanhempien käyttämä puhetapa vanhemmuudesta on sidoksissa sen tulkintakehykseen eli siihen vuorovaikutustilanteeseen, jossa vanhemmuudesta keskustellaan. (Alasuutari 2003, 157–158.) Sillä, ketkä ja miten vanhemmuudesta keskustellaan, on vaikutusta vanhemmuuden määrittelyyn. Ammattilaisten kanssa keskustellessa vanhemmat asettavat vanhemmuudelleen erilaisia merkityksiä kuin puhuessaan siitä muiden kanssa.

Vanhemmuuden sosiaalista luonnetta kuvaa myös yhteiskunnan tapa osallistua ja jakaa vanhemmuutta sen alkumetreistä saakka. Jaetussa vanhemmuudessa on usein kyse kasvatukseen liittyvistä valtasuhteista ja työnjaosta (Alasuutari 2003, 14). Jakamista tapahtuu ensisijaisesti kodeissa vanhempien välisesti mutta myös monien yhteiskunnallisten instituutioiden kanssa. Vanhemmilta ikään kuin odotetaan vanhemmuuden jakamista raskaudesta ja vauva-ajasta alkaen mm. neuvolatoiminnan myötä. Jaettu vanhemmuus on peruslähtökohta myös päiväkodin, koulun ja kodin väliselle yhteistyölle. Kasvatusvastuu näkyy lainsäädännössä päivähoidolle ja perusopetukselle annettuina laajoina kasvatukseen ja perheiden tukemiseen liittyvinä tehtävinä. Päivähoidossa on jo pitkään puhuttu kasvatuskumppanuudesta, joka voidaan nähdä osana yhteiskunnallista perheiden ja instituutioiden välisten suhteiden kehityskulkua (Kekkonen 2012, 27–32).

Lapsen kasvatustavastuu liittyy yleisesti yhteiskunnassa keskusteluun hoivavastuusta. Kuka lasta todellisuudessa kasvattaa ja kenellä siinä on päävastuu. (Sevón & Notko 2008, 13–26.) Aiemmin vallinnut kylä kasvattaa periaate on muovautunut laajemmaksi kasvatustavastuiksi. Kylän tilalle ovat tulleet monet yhteiskunnan instituutiot sekä media erilaisine sovelluksineen. Koska kasvatukseen osallistuu nykypäivänä monet eri yhteiskunnan toimijat, on syytä kysyä, säilyykö vastuu silti edelleen vanhemmilla. Ammattilaisten mukaan kasvatustavastuu on siirtynyt liikaa yhteiskunnalle ja nykyvanhemmuus nähdään liian vaativana (Vidén 2007, 121). Työelämä on entistä haastavampaa ja perheiden sosiaaliset verkostot ovat kaventuneet. Kasvatukseen liittyvien vastuualueiden voidaan sanoa vähintäänkin hämärtyneen (Vidén 2007, Keltikangas-Järvinen 2010, 190).

Yleisesti vanhemmat ovat valmiita jakamaan vanhemmuuttaan ja siihen liittyvää vastuuta. Samalla he suhtautuvat siihen kriittisesti ja haluavat pitää kiinni perheen sisäisiksi koetuista asioista. Vuoden 2007 perhebarometrin mukaan suurin osa vanhemmista oli sitä mieltä, että vanhemmat antavat liikaa kasvatustavastuuta yhteiskunnalle. Toisaalta n. 70 % vanhemmista piti ulkopuolisen tahon puuttumista perheen ongelmiin suotavana. (Paajanen 2007, 65.) Vanhempien pohtiessa yhteiskunnan ja vanhempien kasvatustavastuksen suhdetta, he näkivät lapsen kehitystä koskevat asiat ammattilaisten neuvon kohteena, mutta oman vanhemmuutensa periaatteet ja toimintatavat enemmänkin perheen yksityiseksi asioiksi (Alasuutari 2003, 87-89, 167–168).

3.4 Perheiden moninaiset elämänvaiheet

Jokainen perheen yksilö elää omaa kehityopsykologista elämänvaihettaan, ja näiden yhteensovittamisessa voi perheellä olla paljon haasteita. Vaihe, jossa lapset siirtyvät nuoruusikään, sisältää useita lyhyellä aikavälillä tapahtuvia elämänmuutoksia, jolloin perhesysteemin voidaan sanoa elävän käymistilassa. Murrosiän muutoksissa elävä nuori on siirtynyt yläkouluun usein samaan aikaan kun vanhemmat elävät työelämässä intensiivisintä vaihetta. Samanaikaisesti perheellä ja vanhemmilla voi olla jo huolta ikääntyvistä isovanhemmista. (Rönkä & Sallinen 2008, 43–67.) Perheessä voi olla hyvin eri-ikäisiä lapsia, jolloin vanhempien on kyettävä vastaamaan monenlaisiin tarpeisiin. Eri-

laisten elämänvaiheiden kirjo on moninainen ja arjen todellisuudessa vielä paljon monimuotoisempi. Perhe onkin monenlaisten todellisuuksien ja kehitysvaiheiden kohtauspaikka, jossa voi vallita ristiriitaisten tunteiden ja tarpeiden epäsointu (Rönkä & Kinnunen 2002, 4–11).

Vanhemmuus säilyy siteenä ja velvoitteena läpi elämän kaikista ihmisen kokemista välikirjoista ja pettymyksistä huolimatta. Ihmissuhteisiin, myös vanhemmuuteen liittyy kokonaisvaltaisuuden kaipuu, johon kuuluu vahva sitoutuminen ja totaalisen suhteen ihanne. Vanhemmat perustelevat monia valintojaan lapsen parhaalla, jolloin monista elämänvalinnoista tulee vanhemmuuteen sitoutuneita. Ihmiset jaksottavat elämänvaiheitaan eri tavoin. Perheeseen keskitytään tietyssä elämänvaiheessa ja työuraan seuraavassa elämänvaiheessa. (Rotkirch 2000, 187.) Nuoren tullessa murrosikään vanhemmat ovat usein siirtyneet perhekeskeisemmästä elämänvaiheesta työelämäkeskeiseen vaiheeseen, jolloin vanhempien aika ja huomioi kohdistuvat enemmän perheen ulkopuolisiin asioihin. Tällöin ikänsä puolesta itsenäisemmin selviävät lapset voivat kuitenkin jäädä väliin kaipaamaansa huomiota ja huolenpitoa.

Murrosikäisten perheissä perhesuhteet ovat jatkuvan muutoksen alla, ja perheenjäsenten erilaiset odotukset ja tarpeet vaihtelevat paljon. Perheen erilaisten menojen yhteensovittaminen voi olla vanhemmille haastavaa. Murrosikäinen nuori haluaa lisää liikkumattomuutta, vapauksia ja oikeuksia, jolloin vanhemmat joutuvat muuttamaan suhtautumistaan nuoreen ja ottavat helposti nuoreen etäisyyttä jättäen samalla nuoren liiankin yksin. Nuori haluaa etäisyyttä, mutta samalla samaistumiskohteen ja avointa keskustelua identiteettinsä tueksi. Murrosikäisen kehityksen tukemisen kannalta perheen reagointi nuoren tarpeisiin on olennaista. Nuori tarvitsee vielä paljon vanhempiaan, vaikka perheen yhdessä viettämä aika tuntuisi vanhemmista vähäiseltä. Kiireiset vanhemmat toimivat myös nuoren malleina stressin purkamisen ja itsestään huolehtimisen suhteen. Siksi vanhempien tulisi voida katkaista elämäntilanteidensa aiheuttamien ylimääräisten paineiden siirtyminen seuraaville sukupolville. (Rönkä & Sallinen 2008.)

Nykyään puhutaan myös perheen sisällä jaetusta vanhemmuudesta, jonka mukaan äidiltä ja isältä odotetaan vahvaa osallistumista ja sitoutumista vanhemmuuteen. Vanhemmuutta jakamalla tasapainotetaan arjen kuormittavuutta perheen sisällä. Jaetun vanhemmuuden voidaan sanoa toteutuvan, kun molemmat vanhemmista jakavat kotityöt,

lastenhoidon ja kasvatuksen, ja molempien kohdalla perhe-elämä ja työelämä ovat tasapainossa. (Hakovirta & Rantalaiho 2009, 38.)

Yksihuoltajaperheissä jaettu vanhemmuus ei toteudu ideaalin mukaan, vaan vanhemmuutta joudutaan jakamaan eri tavoin lasten asuintilanteen mukaan, mikä tuottaa haastetta vanhemmuudelle. Yhden vanhemman perheissä myös perheen taloudellinen tilanne on usein heikompi. Jaettuun vanhemmuuteen aiheuttaa haasteita myös yleistyneet uusioperheet, joissa kasvatusvastuun jakamisesta joudutaan usein neuvottelemaan. Uusperheissä kahden aikuisen läsnäolo kuitenkin tukee vanhemmuutta, mikäli kumpikin aikuinen osallistuu tasapuolisesti lasten hoitoon ja kasvatukseen. Toisaalta uusperheiden arjen voimavarana voidaan nähdä myös perheiden laaja ihmissuhdeverkosto. (Broberg 2010, 201–210.)

3.5 Vanhempien tukemisen tarpeellisuudesta

Murrosikäisten perheissä vanhemmuuden tukeminen on monella tapaa tarpeellista ja perusteltua. Tutkimusten mukaan humalahakuinen juominen ja masennus lisääntyvät murrosiässä merkittävästi, ja niillä on todettu olevan yhteyttä aikuisiän mielenterveysongelmiin. Nuoruusiässä todetut masennusoireet, väsymys ja uniongelmat ovat riskejä aikuisiällä ilmeneviin mielenterveysongelmiin. (Fichter, Kohlboeck, Quadflieg, Wyshkon, Esser 2009.) Alle puolet nuoruusikäisistä hakee ammatillista apua mielenterveyden ongelmiin (Fröjd 2008).

Nuorten mielenterveyttä koskevassa tutkimuksessa perherakenteella, nuoren kokemuksilla perheen talousvaikeuksista ja vanhempien harjoittaman valvonnan puutteella on todettu olevan yhteys nuoren masennusoireisiin ja humalahakuiseen juomiseen. Valvonnan puute liittyi monenlaisiin oireisiin murrosiässä sekä tytöillä että pojilla. Etenkin äidin merkitys oli suuri nuoren hakiessa apua mielenterveyden ongelmiin. Äidin huoli ja havainnot nuoren mielialassa ja käytöksessä tapahtuneista muutoksista oli yhteydessä masennukseen haettuun ammattiapuun. Nuoren irtaantumisesta ja itsenäistymisestä huolimatta vanhemmilla on edelleen merkittävä rooli nuoren murrosikään liittyvän kehityksen tukemisessa. Siksi vanhempien mukaan ottaminen nuoren tueksi ja vanhemmuuden

tukeminen etenkin tilanteissa, joissa nuori sitä kehityksellisistä lähtökohdistaan vastustaa, olisi suositeltavaa. (Fröjd 2008).

Toisaalta nuorten kokemalla vanhempien hyväksynnällä ja lämpimällä suhtautumisella on todettu olevan positiivista vaikutusta nuoren elämäntaitojen kehittymiseen. Vanhemmat voivat paremmin vastata nuoren tarpeisiin käyttäessään kasvatuksessaan kannustamisen ja positiivisen vahvistamisen keinoja. Niiden myötä vanhemmat voivat tuottaa nuorelle hyviä elämänhallintataitoja myös sellaisilla elämän alueilla, jotka edellyttävät tiukempaa vanhemmuutta kuten suhtautuminen alkoholiin tai huumeisiin. (Slicker, Picklesimen, Guzak, Fuller 2005.) Vahva vanhemmuus ei siten ole vain valvontaa tai huomion kiinnittämistä nuoren ongelmiin, vaan myös myönteistä ja hyväksyvää suhtautumista nuoren kasvuun ja kehitykseen. Rajojen asettaminen ja rakkaus ovat kumpikin läsnä vahvassa vanhemmuudessa.

Perhekeskeinen työote, jossa vanhemmat otetaan mukaan nuoren auttamiseen, tuottaa hyvinvointia nuoren lisäksi koko perheelle. Nuorten ja heidän perheisiinsä kohdistetun sosiaalityön vaikuttavuudesta on saatu hyviä tuloksia, kun auttamisessa on keskitytty sekä vanhempien että lasten käyttäytymisen muuttamiseen ja ohjattu perheitä uudelleen neuvottelemaan keskinäisten suhteittensa ehtoja. Vaikuttavampia tekijöitä perheisiin kohdistetuissa interventioissa ovat olleet sellaiset palveluiden tuottamisen toimintamallit, jotka tähtäävät yhtäaikaisesti nuorten käytöksen ja vanhemmuustyylin muuttamiseen. Myös perheiden halukkuudella ottaa vastaan palveluita ja luottamuksellisella asiakassuhteella sekä nuorten että vanhempien kanssa on todettu olevan merkitystä positiivisten vaikutusten aikaansaamiseksi. (Biehal 2008, 444–461.)

Murrosikäisen perheissä vanhempien tuentarpeet eivät välttämättä ilmene kovin selkeinä, vaikka vanhemmat tiedostaisivatkin niiden olemassaolon arjessa. Monesti ympäristön huolen kohteena on ensisijaisesti kasvava nuori, jonka tuen tarpeita lähdetään selvittämään. Tässä koulu on useimmiten aktiivisessa roolissa ja oppilashuoltonsa kautta pystyy tarjoamaan nuorelle erilaisia auttamisen väyliä. Vanhempien tuen tarve saattaa tulla esille vasta tilanteessa, jossa nuori oireilee niin voimakkaasti, että siihen on viranomaisien kuten lastensuojelun puututtava. Kasvava huoli murrosikäisten perheistä ilmenee mm. yli 12- vuotiaisiin kohdennettujen sekä vanhempien päihteidenkäytön perusteella tehtyjen huostaanottopäätösten lisääntyneenä määränä (Helminen 2012).

Vanhempien ympäristöltään saaman sosiaalisen tuen voidaan sanoa kaventuneen. Yhteydenpito perheen ulkopuolisiin sukulaisiin, isovanhempiin ja työkavereihin on vähentynyt. Päivittäin naapureihin yhteyttä pitävien perheiden määrä on kymmenessä vuodessa puolittunut. Sosioekonomista asemaa tarkasteltaessa yhteydenpito omiin vanhempiin ja isovanhempiin on vähentynyt etenkin vähintään kolmilapsisissa perheissä, yli 40-vuotiaiden kohdalla sekä kaupungeissa asuvilla. Pääkaupunkiseudulla ja suurissa kaupungeissa naapureihin pidettiin yhteyttä usein vain muutaman kerran vuodessa. (Paajanen 2007, 51–55.)

Vanhempien tukeminen on perusteltua sekä lapsen hyvinvoinnin että vanhemman yksilöllisen tarpeen näkökulmasta. Ihmisen luontaisiin psykososiaalisiin tarpeisiin liittyy tarve peilata elämäänsä toisten kanssa, ihminen ihmiselle. Muiden ihmisten avulla kukin luo elämälleen merkityksiä ja samalla hahmottaa kuvaa itsestään. Etenkin haastavissa elämäntilanteissa tämä tarve korostuu, ihminen ei halua jäädä ongelmiansa kanssa yksin. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008.)

Murrosiän muutokset nuorena ja sitä kautta vanhemmuudessa ovat monelle vanhemmalle uusi haaste. Nuoruusvaihe stressaa vanhempia jopa nuorta enemmän, ja nuoren murrosikään liittyvä haastava käytös voi käynnistää myös vanhempien välisiä ristiriitoja. Murrosikäisen vanhemmalle vanhemmuuskuvan uudelleen muovautuminen luo tarvetta peilata omaa vanhemmuutta muiden samassa elämäntilanteessa olevien kanssa. Vanhempien hämmennys omasta muuttuneesta roolista on ymmärrettävää myös siksi, että siihen liittyy paljon ristiriitaista tietoa ja odotuksia. Yhteiskunta ja nuoruus ovat muuttuneet vanhempien omista nuoruusajoista ja ei ole selvää, mitä nuorelta voi vaatia tai mikä on sallittua. (Rönkä ym. 2002, 51–70.)

Vaikka vanhempien tietoisuus kasvatustehtävästä on kasvanut, ovat monet tekijät vaikeuttaneet tehtävää. Vanhempana toimimisen edellytykset ovat muuttuneet, on tullut lisää vaatimuksia ja stressitekijöitä kuten työelämän ja perheen yhteensovittaminen. Arjen stressitekijät kuten lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen liittyvät haastavat hetket tai arkiset kotityöt aiheuttavat kasautuessaan voimakasta stressiä, joka voi vaikuttaa vanhemmuuden laatuun. Sosiaalisen tuen on havaittu suojaavan vanhempia stressin kielteisiltä vaikutuksilta. Ympäristön tuki voi auttaa vanhempia selviytymään arjen ja vanhemmuuden haasteista ilman, että stressi merkittävästi vaikuttaisi vanhemmuuteen. (Kivijärvi ym. 2009, 47–50.)

Vanhempien luonnollisten sosiaalisten verkostojen voidaan sanoa murtuneen ja vanhempien on vaikea löytää läheltä apua arjen pulmiin. (Rönkä & Kinnunen 2002, 4–11.) Tämän yhteisöllisyyden puutteen ja palvelujärjestelmän aukkojen vuoksi tarvitaan uusia keinoja paikkaamaan puuttuvia sosiaalisia verkostoja ja vahvistamaan vanhemmuutta. Vanhemmuuteen kasvaminen ei ole yksin vanhempien vastuulla, vaan yhteiskunnan on tuettava siinä vanhempia. Tieto ei yksin riitä, vaan tarvitaan ratkaisuja ja välineitä arjen kasvatustilanteisiin. Erilaiset perhevalmennuksen muodot ja vanhempien vertaisryhmät, joissa toteutuu vanhempien välinen jakaminen, voivat voi olla yksi vaihtoehto täydentämään nykyistä palvelujärjestelmää. (Rönkä ym. 2002, 51–70; Kivijärvi ym. 2009, 47–50.)

3.6 Kokemuksia vanhemmille suunnatusta vertaistuesta

Vertaistuesta puhutaan yleisesti monilla erilaisilla termeillä kuten vertaistoiminta, oma-apu ja vertaisryhmät. Vertaistuessa painottuu samanlaisten kokemusten merkitys ja useamman ihmisen kohdatessa syntyvä eheyttävä ja jaksamista tukeva vuorovaikutus. (Laimio & Karnell 2010, 9–19.) Vertaistuki voimaannuttaa, vähentää erillisyyden tunnetta sekä vahvistaa ihmisen käsitystä omista vaikutusmahdollisuuksistaan. (Jantunen 2008.) Vanhempien keskinäinen vertaistuki on vanhempien välistä vuorovaikutusta, joka perustuu samankaltaisiin kokemuksiin lapsen kanssa eletystä arjesta ja jonka kautta vanhemmat voivat kokea saavansa vanhemmuuteensa voimavaroja. Vertaistukea syntyy vanhempien kohtaamisissa erilaisissa tilanteissa ja yhteyksissä kuten vanhempainilloissa, harrastuskuvioissa, työpaikoilla ja yhä enemmän myös netin keskustelupalstoilla ja sosiaalisessa mediassa. Monille kiireisille nykyihmisille vertaistuen saamisen mahdollisuudet ovat kaventuneet, ja toisaalta yksilöllisyyttä korostavassa yhteiskunnassa perheen sisäiset asiat nähdään tiukemmin yksityisinä.

Vertaistuki perustuu kokemuksellisen tiedon jakamiseen, ja se täydentää ammatillista asiantuntijuutta. (Laimio & Karnell 2010 9–19.) Jaetun vanhemmuuden periaatteen mukaan lapsen elämään vaikuttavat ja sitä suuntaavat yhä enemmän yhteiskunnalliset kasvattajat kuten päivähoido ja koulu. Vanhempien tulkintojen mukaan heidän oma tietonsa ei ole yhtä pätevää kuin näitä instituutioita edustavien asiantuntijoiden tieto. Ammatti-

kasvattajilla on vanhempien tulkinnoissa valta määritellä puheen aiheena olevaa asiantilaa ja vanhemmilla taas rooli toimia neuvottavina. (Alasuutari 2003, 167.) Vanhempien näkökulmasta asiantuntijuuden eri ulottuvuudet eivät ole tasapainossa. Ammatillinen asiantuntijuus ei kuitenkaan sulje pois kokemukseen perustuvaa asiantuntijuutta ja myös ammattilainen voi jakaa yhteisen kokemuksen vanhemmuudesta oman elämänsä kautta.

Vertaistuki korostaa vanhempien omaa asiantuntijuutta ja kokemusta oman nuorensa elämäntilanteesta ja siten lisää vanhempien luottamusta omaan vanhemmuuteensa. Vertaisryhmä voi olla ainutlaatuinen paikka jakaa avoimesti tunteita ja kokemuksia murrosikäisen vanhemmuudesta. Parhaimmillaan vertaisryhmä antaa osallistujilleen myönteisiä kokemuksia helposta ja kannattelevasta vuorovaikutuksesta, tunteen siitä, että on vertaistensa seurassa. Vertaisryhmässä ihminen voi kokea tulevansa hyväksytyksi kokemustensa kanssa, niitä ymmärretään ja niissä tuetaan. (Raitanen 2008, 161–172.)

Vertaisryhmiä on usein käytetty vanhemmuuden tukemisessa vauva-aikana sekä pikkulapsiperheiden kanssa (Pietilä-Hella 2010). Monilla paikkakunnilla perhevalmennuksen ja neuvolatoiminnan kautta on syntynyt vanhempien vertaisryhmiä ja mm. Hämeenlinnassa on käynnistetty ryhmäneuvolatoiminta, jonka tarkoituksena on tarjota vertaistukea vanhemmille. Myös erilaisista sairauksista kärsivien lasten sekä vammaisten lasten vanhemmille on tarjolla ammatillisesti ohjattua vertaistoimintaa, jota KELA kustantaa sopeutumisvalmennuksen muodossa. Myös sijaisvanhemmille suunnatusta vertaistoiminnasta saadut kokemukset ovat olleet myönteisiä (Raitanen 2008, 161–172).

Harvinaissairaiden lasten vanhemmille suunnatusta vertaistoiminnasta tehdyssä Pro Gradu työssä vanhemmat kuvailivat vertaisryhmän antia kolmella käsitteellä: selviytyminen, välittäminen ja jaettu kokemus. Selviytyminen merkitsi vanhemmille ryhmästä saatua tietotaitoa, tietoa ja käytännön keinoja, jotka nähtiin voimavaroina, joita ei muualta ollut saatu. Välittäminen heijastui vertaisryhmässä koettuina merkityksellisinä ihmissuhteina ja aitoina kohtaamisina, tunteena, ettei ollut tilanteessaan yksin. Jaettu kokemus taas kuvasi yhteisiä kokemuksia ja ryhmässä koettua vastavuoroisuutta. Tämä nähtiin vanhempien mielissä myös haasteena. Vertaisryhmässä täytyi jaksaa olla sekä vastaanottajana että muiden kuuntelijana. Vanhempien mielestä vertaisryhmässä toimiminen vaikutti myönteisesti myös lapseen kasvattamalla vanhempien ymmärrystä lastaan kohtaan. (Toija 2011, 36–48.)

Diabeteshoitoa kehittävässä tutkimuksessa tuli esille vanhempien toiveet vertaisryhmän mahdollisuudesta. Hyvän hoidon lisäksi vanhemmat toivoivat keskustelua nuoren kasvusta ja kehityksestä sekä emotionaalista tukea ja vanhempainryhmiä. Vanhemmat näkivät hoidossa tärkeänä perhekeskeisen lähestymistavan, joka ei tarjoaisi vain kirja- viisautta vaan kokemusten vaihtoa ja arjen käytäntöjen pohdintaa. (Olli 2008, 159–160.)

Espoon kaupungin ja Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteistyönä toteutettiin kumppanuushanke, jonka toisena päätavoitteena oli lasten hyvinvoinnin ja vanhemmuuden varhainen vahvistaminen vertaistoiminnan, vastavuoroisen oppimisen, moniammatillisen toimintatavan ja isien tasavertaisen huomioonottamisen avulla, niin että toiminnan keskipisteenä oli perhevalmennuksen kehittäminen. Hankkeessa luotu perhevalmennusmalli jakautui kahteen kuusi tapaamista sisältävään vaiheeseen, joiden välissä oli 3–4 kuukauden pituinen tauko esikoisen syntymän aikoihin. Tapaamisissa käsiteltiin kahden eri aloja edustavan ohjaajan avulla ennakoon sovittuja teemoja, joista käytiin sekä ryhmä- että parikeskusteluja. Tavoitteena oli vanhempien vuorovaikutuksen kautta syntyvä vertaistoiminta. Isät huomioitiin erityisesti mm. jakamalla tapaamisissa ryhmät äiteihin ja isiin erilaisin asiasisällöin. (Pietilä-Hella 2010, 68–74.)

Hanketta kuvaavan tutkimuksen tuloksissa perhevalmennusryhmä toimi aluksi intressiryhmässä, jossa yhdistävänä tekijänä oli yhteinen kiinnostus tai aihe. Valmennuksen edetessä ryhmä muuttui lähelle fokusryhmää, jossa yhteiseen kiinnostukseen alkoi liittyä yhteinen kokemus ja sitä kautta vuorovaikutusta ja toimintaa ryhmän kesken. Tutkija käyttää käsitettä kokemuksellinen vertaisuus, jossa yhdistyy elämänprosessien yhtäaikainen yksilöllisyys sekä yhtäläisyys. Samankaltaisuuksien havaitseminen myös muissa kuin odotus- ja vauva-aikaan liittyvissä elämäntilanteissa monipuolisti vertaistukea. Ryhmässä muodostui sekä tuttavuutta että syvempää luottamusta, joilla ryhmän vanhemmat kuvasivat vertaistukea. Vaikka alussa perheet eivät kokeneet tarvetta vertaistukeen, olivat he valmennuksen päätyttyä tyytyväisiä sitä saatuaan. (Pietilä-Hella 2010, 161–165.)

Myös alle kouluikäisten vanhempien vertaisryhmistä saadut kokemukset ovat olleet positiivisia. Ryhmistä vanhemmat kokivat saaneensa tietoa, virkistystä, lepoa ja arvostusta vanhempina. Ryhmien toiminta oli tutkitusti vaikuttavaa, kun ohjaajien luoma vertaissuhde ja jäsenten yhteenkuuluvuudentunne tuottivat myönteisiä muutoksia ryhmiin

osallistuneille. Myönteistä kehitystä tapahtui perheen toimintatyylissä, vanhemmuuden kokemisessa ja ryhmässä saadussa tuessa. Ryhmiin osallistumiseen liittyvien motivaatioiden tunnistaminen ja huomioiminen edistivät onnistuneiden ryhmien järjestämistä. Siksi samanlaisessa elämäntilanteessa oleville vanhemmille oli tutkimuksen mukaan kannattavaa järjestää vertaisryhmätoimintaa. (Haaranen 2012.)

4 VANHEMPIEN HAASTATTELUISTA ANALYYSIIN

4.1 Tutkimuksen lähestymistapa

Tämä tutkimus on luonteeltaan laadullinen tutkimus, jolle tyypillistä on pyrkiä ymmärtämään, selittämään ja tulkitsemaan tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä. Laadullinen tutkimus pyrkii tuomaan esiin ihmisen toiminnasta jotain sellaista, mikä on välittömän havainnoinnin tavoittamattomissa ja paljastamaan niitä merkityksiä, joita ihmiset toiminnalleen antavat. Laadullinen tutkimus ei tavoittele objektiivisuutta, vaan on luonteeltaan subjektiivinen ja huomioi tutkijan merkityksen koko tutkimusprosessin kannalta. Kaikkiin tutkimuksessa tehtyihin valintoihin sisältyy tutkijan oma ymmärrys asiasta. (Vilka 2005.)

Tässä tutkimuksessa on myös käytännöllisen ja soveltavan tutkimuksen piirteitä, koska sen tavoitteena on käytännön hyödyn saavuttaminen ja palveluiden kehittäminen. Uuden tiedon tuottamisen lisäksi soveltavan tutkimuksen tavoitteena voi olla sellaisen tiedon saavuttaminen, jonka avulla aiempaa tietoa voidaan käyttää uudenlaisen toiminnan kehittämiseen. (Vilka 2005.) Tutkimuksen tavoitteena ei ole muodostaa yksiselitteistä teoriaa tai kokonaiskuvaa tutkittavasta ilmiöstä, vaan ennemminkin tuottaa sellaista tietoa ja ymmärrystä murrosikäisten perheistä, josta olisi hyötyä käytännön työelämän kehittämisessä. Tavoiteltavampaa tämän tutkimuksen kannalta on sen tuottaman tiedon sovellettavuus kuin tiedon objektiivisuus. Tällä laadullisella tutkimuksella on myös selkeä emansipatorinen tehtävä pyrkiä lisäämään tutkittavien eli murrosikäisten vanhempien omaa ymmärrystä tutkimuksen aiheesta (Vilka 2005, 103).

4.2 Aineistonkeruumenetelmä ja haastateltavien valinta

Tutkimuksen aineisto on kerätty haastattelemalla seitsemää murrosikäisen nuoren vanhempaa. Valitsin haastattelun aineistonkeruutavaksi, koska halusin haastatteluilla nostaa esiin erityisesti murrosikään liittyvän vanhempien näkökulman ja tuoda esiin heidän

kokemuksiaan murrosiästä palveluiden kehittämisen lähtökohdaksi. Haastattelujen kautta halusin kerätä vanhempien kokemuksia murrosiästä ilmiönä ja siten syventää tietojani ja ymmärrystäni murrosikäisten perheiden arjesta ja siinä esiintyvistä haasteista.

Haastattelu soveltuu menetelmäksi sellaisiin tutkimuksiin, joissa halutaan korostaa tutkittavien aktiivista asemaa ja antaa heille mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia ajatuksia mahdollisimman vapaasti. Haastattelun kautta ihminen nähdään tutkimustilanteessa subjektina, ilmiölle merkityksiä luovana osapuolena. Haastattelu mahdollistaa tulosten sijoittamisen laajempaan kontekstiin, koska haastateltava voi kertoa aiheesta laajemmin kuin tutkija ennakolta olettaa. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara, 2007, 200.)

Haastattelu soveltuu tutkimuksiin, joiden aiheet voivat olla tutkittaville arkoja tai vaikeita käsitellä (Hirsijärvi & Hurme 2009, 35). Koska nuoren murrosikä voi olla haastavaa koko perheelle ja etenkin vanhemmille, ja siihen liittyvät kokemukset voivat herättää paljon tunteita, pidin haastattelua parhaana keinona tällaisen tiedon keräämiseen. Haastattelu antaa haastattelijalle mahdollisuuden kerätä aineistoa tilanteen mukaan joustavammin ja vastaajia myötäillen. Haastatteluja voi myös jälkikäteen tarkentaa tai täydentää. (Hirsijärvi ym. 2007, 200.) Haastattelutilanteissa syntyvien kohtaamisten kautta halusin tarjota vanhemmille mahdollisuuden vapaasti kertoa kokemuksistaan ja niihin liittyvistä tunteista. Toivoin, että näistä haastattelutilanteista välittyisi heille empaattinen ja ymmärtävä ilmapiiri.

Haastattelut toteutettiin kesäkuun 2012 ja elokuun 2012 välisenä aikana. Tutkimusluvan haastatteluja varten hain kirjallisena (Liite 2) esimieheltäni, päihdehuollon johtajalta, jonka alaisuudessa nuorten palvelupiste toimii. Haastateltavat valittiin nuorten palvelupiste Nuppiin yhteyttä ottaneista tai siellä asioineista murrosikäisten nuorten vanhemmista. Henkilökunnan kanssa keskusteltiin ennen haastateltavien valintaa tutkimuksen tavoitteista ja niihin liittyen tutkimukseen soveltuvista asiakkaista. Ensisijaisesti tutkimusjoukolla toivottiin olevan kokemuksia murrosikäisen nuoren kanssa elämästä arjesta ja siihen liittyvistä haasteista sekä halukkuutta kertoa kokemuksistaan haastattelussa. Haastateltavia valittaessa korostin vapaaehtoisuutta ja luottamuksellisuutta yhtenä valintakriteereistä. Haastateltavat valittiin siis tutkittavaan teemaan liittyvän omakohtaisen kokemuksen perusteella. (Vilka 2005, 115).

Luotin haastateltavia valittaessa palvelupisteen henkilökunnan ammattitaitoon löytää osallistujiksi sellaisia perheitä, joilla tutkimukseen osallistumisesta ei olisi perheen ti-

lanteelle erityistä haittaa ja jossa vanhemmilla olisi voimavaroja haastatteluissa kertoa kokemuksistaan. Lisäksi oletin vanhemmilla olevan kokemusta murrosiästä, koska he olivat siinä ilmenneiden vaikeuksien vuoksi Nuorten palvelupisteessä asioineet tai ottaneet sinne yhteyttä. Haastateltavien saamiseksi tein tutkimuksesta, sen tavoitteista ja luottamuksellisuudesta lyhyen kuvauksen sekä lupalomakkeen (Liite 1), jossa allekirjoituksella pyydettiin lupa luovuttaa vanhempien yhteystiedot minulle sekä kysyttiin kiinnostusta osallistua tutkimukseen.

Nuorten palvelupisteen henkilökunta jakoi kuvausta sopiviksi katsomilleen perheille, joista viisi palautti lomakkeen välittömästi allekirjoitettuna takaisin. Kahdelle perheelle lomake lähetettiin kotiin, joista yksi äiti otti minuun puhelimitse yhteyttä ja kertoi kiinnostuksestaan osallistua tutkimukseen. Näihin perheisiin oltiin myös puhelimitse yhteydessä ja tarkistettiin lomakkeen saapuminen perille. Otin puhelimitse yhteyttä suostumuksen antaneisiin vanhempiin ja kerroin tarvittaessa lisätietoja tutkimuksesta. Puhelimitse sovimme vanhempien kanssa haastattelun ajankohdan ja paikan. Päädyin henkilökohtaiseen yhteydenottoon, koska katsoin sen lisäävän luottamusta ja vapauttavan tunnelmaa varsinaisessa haastattelutilanteessa. Lisäksi halusin puhelimitse keskustellessani korostaa vanhempien omien kokemusten merkitystä ja tärkeyttä tutkimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. (Hirsijärvi ym. 2009, 84-85.) Olin yllättynyt sitä, kuinka vanhemmat olivat halukkaita jo puhelimitse kertomaan elämäntilanteestaan ja kuinka joustavasti saimme sovittua haastattelutapaamiset.

Ennen varsinaisten haastatteluiden aloittamista tein yhden koehaastattelun entuudestaan tuntemalleni murrosikäisen nuoren äidille, jolla tiesin aikaisempien keskusteluiden perusteella olevan kokemusta murrosiän haasteista. Koehaastattelun tarkoituksena oli tarkentaa haastattelurunkoa ja sen sisältämiä kysymyksiä, harjoitella itse haastattelutilannetta sekä testata haastattelun tallentamiseen käyttämäni välineet. Lisäksi koehaastattelun tavoitteena oli varmistaa kysymysteni ymmärrettävyyttä ja yksiselitteisyyttä. Tätä varten pyysin myös kaikkia muita vanhempia haastattelun alussa vapaasti määrittelemään murrosiän käsitettä. Samalla sain hankittua tarkennusta valitsemalleni viitekehykselle ja siinä määritellyille käsitteille (Vilka 2005, 109.) Koska koehaastattelu oli onnistunut ja haastateltava antoi luvan aineiston käyttämiseksi tutkimuksessa, otin materiaalin osaksi aineistoa. Koehaastattelun onnistuttua koin olevani haastatteluihin lähtiesäni hyvin valmistautunut ja levollinen, enkä erityisemmin jännittänyt varsinaisia tutki-

mushaastattelutilanteita. Valmistauduin niihin kuitenkin vielä lukemalla haastattelurunkoa läpi ja saapumalla tilanteisiin hyvissä ajoin.

4.3 Teemahaastattelulla lisää joustavuutta

Haastattelutavoista valitsin teemahaastattelun, joka on puolistrukturoitu yksilöhaastattelun muoto, jossa haastattelun kysymykset on jäsennelty muutamaksi teemaksi (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 116). Teemahaastattelulle on ominaista, että haastateltavat ovat kokeneet tietyn yhdistävän tilanteen, ja haastattelu suunnataan tutkittavien subjektiivisiin kokemuksiin näistä tilanteista. Haastattelurungon perustana on tutkijan hankkima tieto ilmiön oletettavasti tärkeistä osista, rakenteesta ja kokonaisuudesta, jota hän on etukäteen analysoinut (Hirsijärvi & Hurme 2009, 47.) Muodostin teemahaastattelun rungon murrosikäisen vanhemmuutta ja vertaistukea käsittelevästä teoreettisesta viitekehyksestä käsin. Pääteemoiksi nostin murrosiän ilmene-
misen perheen arjessa, vanhempien voimavarat sekä vanhempien kokeman vertaistuen. Pääteemoja avasin tarkentavilla kysymyksillä, mutta pääpaino oli vanhempien aiheisiin liittyvällä vapaalla kerronnalla (Liite 3).

Olennaista teemahaastattelulle on, että se liikkuu vapaasti keskeisten teemojen varassa tarkkojen yksityiskohtaisten teemojen sijaan, mikä vapauttaa pääosin haastattelun tutkijan näkökulmasta ja tuo tutkittavien äänen kuuluviin. Teemahaastattelu ottaa huomioon, että tutkittavien tulkinnat asioista ja niille antamat merkitykset ovat keskeisiä ja syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsijärvi ym. 2009, 47–48.) Valitsin aineistonkeruutavaksi teemahaastattelun koska halusin antaa vanhemmille tilaa kertoa kokemuksistaan vapaasti ja saada siten mahdollisimman monipuolista ja kuvailevaa materiaalia tutkimukseni aineistoksi.

4.4 Haastatteluiden osallistujat ja toteuttamisympäristö

Kuudesta haastattelusta viisi oli yksilöhaastatteluja ja yhteen osallistui kumpikin vanhemmista yhtä aikaa. Haastateltavissa oli kaksi isää ja viisi äitiä. Tutkimusjoukon valinnalla en pyrkinyt niinkään kattavaan otokseen vaan enemminkin harkinnanvaraiseen

näytteeseen, jossa tavoitteena on ymmärtää tutkimuskohteena olevaa ilmiötä syvemmin (Hirsijärvi ym. 2009 49). Vanhemmat olivat iältään 39-46 vuotta. Yhtä vanhempaa lukuun ottamatta kaikki haastatteluihin osallistuneet olivat uusioperheistä tai yksinhuoltajia. Kaikilla haastateltavilla oli kaksi tai useampia lapsia. Kahdesta perheestä haastateltiin sekä äitiä että isää. Haastatteluihin osallistujat on kuvattu taulukkona liitteessä 4. Vanhemmat kertoivat haastatteluissa kaikkien lastensa murrosikään liittyvistä kokemuksista, mutta pääpaino oli tällä hetkellä murrosiässä olevien nuorten kanssa eletävässä arjessa. Näiden nuorten ikä vaihteli 13-20 ikävuoteen. Tallensin haastattelut puhelimella, josta siirsin äänitiedostot tietokoneelle. Haastattelut olivat kestoltaan 60 minuuttista 90 minuuttiin.

Haastattelutilanteen kontekstilla eli tunnelmalla, ympäristöllä, ajalla ja paikalla on suuri merkitys haastattelun sisältöön. Siksi haastattelutilanteet tulee suunnitella hyvin etukäteen, ja niiden konteksti tulee ottaa huomioon tutkimuksesta raportoitaessa. Haastattelun ympäristö vaikuttaa haastattelun sisältöön ja objektiivisuuteen. Haastattelijan tulisi varmistaa, että ympäristö mahdollistaa ilmapiirin ja haastattelusisällön luottamuksellisuuden. (Vilkka 2005, 112.) Haastatteluista neljä tehtiin perheiden kotona, yksi vanhemman omistaman yrityksen tiloissa ja yksi Nuorten palvelupisteen tiloissa. Puhelimessa kerroin, että haastattelu voidaan toteuttaa vanhempien toivomassa paikassa ja yhtenä vaihtoehtona esitin aina perheen kodin.

Haastateltavan kodin valitseminen haastattelupaikaksi sisältää aina tiettyjä riskejä, mutta uskoin vanhempien itse arvioivan parhaiten, missä he haluaisivat haastattelun toteutettavan. Kotona tehtävässä haastattelussa haastattelutilanne voi olla herkemmin alttiina häiriötekijöille, kuten muiden henkilöiden läsnäololle. Tämän huomioiden sovin haastatteluista suurimman osan kuitenkin perheen kotiin tai muuhun vanhemman valitsemaan paikkaan, koska halusin tehdä haastattelun osallistumisen vanhemmille mahdollisimman helpoksi ja joustavaksi, ja oletin heidän tällöin myös olevan haastattelussa rennompia ja avoimempia. Yhdessä haastattelutilanteessa läsnä oli haastateltavan lisäksi perheen kaksi nuorinta lasta, joista toinen nukkui ja toinen katseli lastenohjelmaa. Muissa haastattelutilanteissa olimme haastateltavan kanssa kahdestaan, ja ne sujuivat ilman häiriötekijöitä.

Ennen varsinaisten haastatteluiden aloittamista kerroin vielä lyhyesti tutkimukseni tavoitteista ja annoin haastateltaville mahdollisuuden esittää siihen tai itseeni liittyviä ky-

symyksiä. Lisäksi kerroin tallentavani haastattelun puhelimella aineiston jatkokäsittelyä varten. Moni vanhemmista myös kertoi haastattelun päätyttyä, että heidän osallistumistaan tutkimukseen motivoi halu olla avuksi toisille samassa tilanteessa oleville vanhemmille ja he toivoivat haastattelusta olleen hyötyä tässä asia.

4.5 Haastattelun vuorovaikutuksellisuus

Haastattelu on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, koska siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Haastatteliija toimii itse tutkimuksen tärkeimpänä työkaluna. (Hirsijärvi ym. 2007, 199.) Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Koska haastattelutilanne tapahtuu yleensä normaalin elämän osana, vaikuttaa siihen normaalit fyysiset, sosiaaliset ja kommunikaation liittyvät seikat. Normaalista kommunikaatiotilanteesta haastattelutilanne eroaa siten, että se on valmiiksi suunniteltu, haastattelijan alkuun panema, ohjaama ja ylläpitämä ja sisällöltään luottamuksellinen. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22–56.)

Lisätäkseen haastattelujen luottamuksellisuutta ja avoimuutta kerroin haastatteluiden alussa työstäni nuorten parissa ja sitä kautta heränneestä kiinnostuksestani vanhempien näkökulmaa kohtaan. Kerroin myös olevani kolmen lapsen vanhempi, mutta ettei minulla vielä ollut heidän kauttaan omakohtaista kokemusta murrosiästä. Haastatteluiden aikana pyrin pitämään katsekontaktia haastateltaviin ja valitsemaan haastattelupaikan siten, että olisin haastateltavan kanssa kasvotusten.

Haastattelua vuorovaikutustilanteena kuvaa sen vastavuoroisuus, kysyjä esittää kysymyksiä, joihin olettaa saavansa vastauksia. Vastausten saamisen oletus on molempinpuolista ja kuuluu haastattelutilanteen säännönmukaisuuksiin. Myös vastaaja odottaa saavansa puheenvuoroonsa vastauksen tai hyväksynnän. Haastattelijan vastaus voi olla lyhyt kiittäminen, jota seuraa uusi kysymys tai hän voi jatkaa edellistä kysymystä laajentamalla keskustelua ja esittämällä perusteluita vastaajan esittämälle näkökannalle. Haastatteliija ja haastateltava toimivat siis tietyssä suhteessa toisiinsa ja kaikki kerätty aineisto on heidän vuorovaikutuksessaan syntynyttä verbaalista materiaalia. (Ruusuvuori ym. 2005, 22–56.) Tämä ilmeni haastatteluissa käytyjen keskusteluiden rytmin ja intensiteetin vaihteluissa. Joihinkin kysymyksiin vanhemmat vastasivat ennen kuin ehdin esittää kysymystä edes loppuun saakka, kun taas toisia vastauksia edelsi pidempi hiljaisuus.

Kokonaisuudessaan aihe viritti kuitenkin vanhemmissa paljon tunteita ja ajatuksia, ja he kertoivat kokemuksistaan mielestäni hyvin avoimesti.

Joidenkin haastatteluiden kohdalla havaitsin vanhempien suhtautuvan minuun tutkijaroolini lisäksi käsiteltävän aiheen asiantuntijana. Tämä ilmeni haastattelutilanteissa vanhempien minulle esittämänä kysymyksinä, jotka koskivat mm. nuorille suunnattuja palveluita. Pyrin näissä tilanteissa vastaamaan kysymyksiin lyhyesti mutta palauttamaan kuitenkin keskustelun vanhempien kokemuksiin esillä olevasta asiasta. Kaikissa haastatteluissa oli mielestäni rauhallinen ja avoin tunnelma, ja sain kerättyä tutkimuskysymysteni kannalta riittävän aineiston. Haastatteluissa näkyi melko nopeasti etenkin kahden ensimmäisen teeman kohdalla merkkejä kylläntymispisteestä eli aineiston peruslogiikka alkoi toistaa itseään, eikä viimeisissä haastatteluissa ilmennyt tutkimusongelman kannalta merkittävää uutta tietoa. Toisaalta jokaisen vanhemman kokemukset ovat ainutkertaisia ja niitä tutkittaessa kylläntymispistettä on vaikea määritellä. Tutkimusaineiston riittävyyttä ei siis tällä kriteerillä voi yksiselitteisesti päättää (Vilka 2005, 127.)

Vertaistukea käsittelevä teema tuntui haastattelijana minusta vaikeimmalta. Kysymysten ymmärtämistä helpottaakseni määrittelin haastatteluiden aikana, mitä erityisesti vertaistuen käsitteellä tarkoitin ja lisäksi muokkasin hieman uudelleen vertaistukeen liittyviä kysymyksiä haastattelujen edetessä. Tähän teemaan liittyen vanhempien vastaukset olivat sisällöllisesti suppeampia. Vanhemmilla oli paljon kokemuksia vertaistuesta, vaikka he itse eivät sitä vertaistueksi määritelleetkään. Toisaalta haastatteluiden muiden teemojen yhteydessä sain kerättyä aineistoa myös vertaistukeen liittyen.

Vanhempien vertaistukeen liittyviä kokemuksia kuultuani päätin jättää alun perin suunnittelemani ryhmähaastattelun toteuttamatta, vaikka vanhemmat olivatkin siihen suostuvaisia. Päätökseeni vaikutti eniten se, että vanhempien mielestä vertaistuen toteutuminen täysin tuntemattomien ihmisten kesken tuntui mahdottomalta. Ryhmähaastattelussa vanhemmat olisivat olleet toisilleen vieraita, mikä olisi tuonut aineiston sisällölle todennäköisesti rajoituksia. Lisäksi koin saaneeni yksilöhaastatteluista jo tavoitteitani ajattelun tarpeeksi aineistoa, enkä siksi kokenut ryhmähaastattelun järjestämistä välttämättömänä.

4.6 Tutkimusaineiston käsittely ja analyysimenetelmä

Litteroin tutkimusaineiston muodostavat haastattelut kirjoittamalla ne tekstimuotoon satatarkasti mahdollisimman pian haastattelutilanteiden jälkeen. Litteroinnissa kirjoitin haastateltavan ja haastattelijan puheenvuorot omille riveilleen erottamalla nämä rivivälillä toisistaan. Haastattelussa, johon osallistui kaksi vanhempaa yhtä aikaa, käytin puheenvuorojen alussa lyhenteitä V1 ja V2. Puheenvuoron keskeytyessä toisen osapuolen kommentilla käytin puheenvuorojen erottamiseksi sulkumerkintöjä, eikä tätä kommenttia erotettu omalle rivilleen. Tämä tiivisti aineiston sivumäärää. Pidemmät tauot, joilla arvioin olevan merkitystä vastauksen sisällön kannalta, merkitsin litteroinnissa kolmella pisteellä. (Hirsijärvi ym, 2007, 216.) Litteroitua tekstiä muodostui aineistosta 98 sivua rivivälin ollessa 1.

Käsittelin tutkimusaineiston pääasiassa teoriaohjaavaa sisällönanalyysia käyttäen. Aineiston analyysitavaksi valitsin teoriaohjaavan sisällönanalyysin, koska sen avulla halusin luoda tutkittavasta ilmiöstä kuvauksen tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Yleisesti sisällönanalyysi on tekstianalyysin muoto, joka tarkastelee ilmiön ja sitä kuvaavan tekstin inhimillisiä merkityksiä. Tälle analyysimenetelmälle olennaista on näkymättömän ymmärtäminen ja esiintuominen. Kokemustensa kautta ihminen rakentaa omaa ymmärrystään käsiteltävästä asiasta. Nämä kokemusten kautta esiintuodut merkitykset ovat siten tutkimuksen kohteena. (Tuomi & Sarajärvi 2008, 104; Hirsijärvi ym. 2007, 219.)

Tutkimuksen tarkoituksena oli nostaa esiin tutkittavien kokemuksia ja niille antamia merkityksiä, ja siten kuvata tutkimuskohteena olevaa ilmiötä ja lisätä ymmärrystä tutkimusjoukkoa kohtaan. Käytin analyysissa myös diskurssianalyttisiä tulkintatapoja pohtimalla tutkittavien kokemuksilleen antamia merkityksiä sekä yksilötasolla että yleisemmin suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Diskurssianalyttisessä näkökulmassa tarkastelun keskiössä on ihmisten haastattelutilanteissa käyttämät kontekstisidonnaiset, kulttuuriset tulkinnat, luokitukset ja puhutavat. Kantavana ajatuksena on, että kielenkäyttö rakentaa sosiaalista todellisuutta ja siten haastattelun välittämä tieto on tilannesidonnainen kuvaus käsiteltävästä aiheesta. Kuvaukset ja tieto todellisuudesta syntyvät vuorovaikutuksessa, jolloin haastattelijan toiminta ja rooli ovat osa aineistoa ja sen puheesta erottamaton osa. (Pietilä 2010, 212–241.) Tilanteet, joissa ihmiset antavat ilmiöille ja kokemuksilleen merkityksiä, rakentuvat kaksitasoisesti. Merkitykset muodos-

tuvat sekä niiden tuottamisen tilanteissa, tässä ja nyt että osana aikakauden diskurssivista ilmastoja liittyen laajempaan kulttuuriseen merkitykseen. (Jokinen ja Juhila 2010.)

4.7 Analyysiprosessin kuvaus

Aineiston analyysi eteni vaiheittain noudattaen aluksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheita. Aloitin aineiston analyysin lukemalla haastattelutekstejä muutamaan kertaan läpi tekemättä niihin vielä merkintöjä tai kirjaamatta ylös tekemiäni havaintoja. Analyysiyksikköä en rajannut tarkasti, koska haastateltavat kuvasivat haastattelun aiheisiin liittyviä kokemuksiaan eri tavoin joko muutamalla sanalla tai pidemmillä ajatuskokonaisuuksilla. Analyysiyksikkönä toimi siten yksittäinen sana, sanayhdistelmä, lause tai pidempi ajatuskokonaisuus. Analyysi eteni yksitellen kolmen tutkimuskysymyksen perusteella jaettujen teemojen mukaan. Hallitakseni kokonaisuutta paremman toistin analyysin vaiheet kunkin teema-alueen kohdalla erillisinä prosesseina. Pelkistin aineistoa karsimalla siitä pois tutkimukselle epäolennaisen tiedon. Listasin ja kirjoitin aineistosta esiin nostamani sanat tai ilmaukset joko sellaisinaan tai pelkistetyssä muodossa erilliselle paperille käsiteltyjen haastatteluteemojen mukaisesti. Pelkistämistä ohjasi haastatteluteemojen lisäksi myös tutkimuskysymykset, joille olennaiset ilmaukset pyrin nostamaan esille. Analyysin alkuvaiheen toteutin siten aineistolähtöisesti. (Tuomi & Sarajärvi. 2008, 108–109, 117.)

Aluksi kohdistin pelkistämisen ja ilmausten listauksen vain kolmesta haastattelusta saatuun aineistoon. Tästä aineistosta esiin nostamistani ilmauksista hain samankaltaisuuksia ja liittymäkohtia, joiden perusteella ryhmittelin ja yhdistelin ne alaluokiksi. Tässä vaiheessa analyysia aloitin jo osittaisen abstrahoinnin muodostamalla osan alaluokista teoriasta esiin nostettujen yleiskäsitteiden avulla. Luokitteluyksikköinä käytin tutkimuskysymyksiini peilaten joko tutkittavan ilmiön ominaisuuksia, piirteitä tai haastateltavien aiheeseen liittämiä kokemuksia ja niille antamia merkityksiä. Tämän jälkeen jatkoin pelkistämistä ja ilmausten listaamista kutakin teemaa koskevan loppuaineisto osalta sijoittaen ilmaukset joko suoraan muodostettuihin alaluokkiin tai uusia ilmauksia löydetäessä luoden suoraan uusia alaluokkia. Alustavien alaluokkien muodostamisen jälkeen luin aineistoa vielä toistamiseen ja täydensin alaluokkien sisältöjä sekä muokkasin niiden yläkäsitteitä ja raameja. (Tuomi & Sarajärvi. 2008, 108–109.)

Kolmannessa vaiheessa tarkastelin luomiani alaluokkia teoreettisesta viitekehyksestä käsin. Koska en esitä tutkittavasta ilmiöstä tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä aiempiin tutkimuksiin perustuvaa yksiselitteistä teoriaa, ei yläluokkia ollut mahdollista muodostaa suoraan tietyn teorian tai jaottelun perusteella. Yläluokkien muodostamista ohjasi kuitenkin pitkälti teoriasta nousevat murrosikään, vanhemmuuteen ja vertaistukseen liittyvät käsitteet, kuvaukset ja määritelmät. Tästä johtuen analyysitavaksi muotoutui teoriaohjaava sisällönanalyysi, jossa luodut teoreettiset käsitteet voidaan osittain tuoda valmiina teoreettisesta viitekehyksestä käsin (Tuomi & Sarajärvi 2008, 97).

Teoriaohjaavan sisällönanalyysi on abduktiivinen analyysin muoto, jossa teorian muodostus on mahdollista, kun havaintojen tekoon liittyy tietty johtoajatus. Analyysi alkaa siten jo teorianmuodostuksessa ja siitä johdetuissa haastattelukysymyksissä. Teoriasta nousevien käsitteiden ja teemojen sisältö muodostuu aineistolähtöisesti, mutta analyysin lopputuloksen voidaan ajatella olevan jo tavallaan teoriaosassa määritelty. Teoriaohjaava analyysi yhdistelee aineistolähtöisyyttä ja valmiita ajattelumalleja johdonmukaisesti mutta luovasti. Tällöin on mahdollista luoda myös uutta ajattelua ja näkökulmia pelkän teorian testaamisen sijaan. (Tuomi & Sarajärvi 2008, 97.)

Muodostin ja hahmottelin yläluokkia yhdistämällä aineistosta nostettuja alaluokkia teoriaosassa esitettyihin murrosiän käsitteiden määrittelyihin sekä vanhemmuuden ja vertaistuen elementtien kuvauksiin (Taulukko 1). Yhdistäminen oli luontevaa ja aineistosta esiin nousseet teemat kuvasivat monitasoisesti murrosikää, siihen liittyvää nuoren kasvuprosessia sekä vanhemmuuden ulottuvuuksia. Yläluokat eivät muodostuneet selvärajaisiksi, koska osa teemoista limittyi toistensa kanssa. Murrosikään liittyvät kokemukset jakautuivat karkeasti sekä murrosikäiseen nuoreen että vanhemmuuteen liittyviin pohdintoihin. Vanhempien voimavaroissa taas korostuivat vanhempien ja perheen omat voimavarat, yhteiskunnan tarjoamat tukimuodot sekä vertaistuki, jonka käsittelin tarkemmin omana teemanaan.

Analyysiprosessin vaiheet			
Tekstilainaus	Alaluokka	Alaluokka	Pääluokka
"Tulee tietysti nää fysiologiset muutokset, fyysiset, keho muuttuu."	fyysinen kehitys, kehon muutokset, ulkonäkö	nuoren fyysinen kehitys	murrosikä nuoren yksilöllisenä kasvuprosessina
"Aika paljon muuttuu se kaveripiiri ja sitte tuli just sitä tupakanpolttua ja just sitä, ettei tulla kotiin sovittuna aikana."	kaveripiirin merkitys, päihteidenkäyttö, sääntöjen uhmaaminen	nuoren psyykkinen kehitys	murrosikä nuoren yksilöllisenä kasvuprosessina, irtautuminen perheestä
"No ehkä se on tavaltaankin se rajojen asettaminen...et osaa tehdä niit oikeita ratkaisuja."	rajojen asettamisen vaikeus, kasvatukselliset ratkaisut	vanhempana toimimisen pohdinta	vanhemman kasvuprosessi
"No mä oon ehkä ollu alunperinkin liian lepu kasvattaja, että nyt sen ehkä huomaa, et olis pitänyt..."	liian löysä kasvatus, vaikutukset murrosikään	kriittinen suhtautuminen omaan vanhemmuuteen	vanhemmuuden reflektointi
"Mä olisin kahes viikossa siin pisteessä, et niinku veri kiehuis, et mä en pystyis semmosseen, et kyl se tietynlainen itsetuntemuskin niin tavallaan sitä vanhempana olookin helpottaa."	omien rajojen tunnistaminen, itsetuntemus	itsearvostus vanhempana	vanhemman omat voimavarat
"Et se niinku meidän keskinäinen suhde on kunnossa, sit niitten lasten asiat, ne on terveitä. Me ollaan kaikki perusterveitä, ni se on kunnossa."	parisuhde, terveys, perusasiat kunnossa	perheen hyvinvointi	perheen voimavarat
"Muutama ystävä on samassa tilanteessa ja kyllä se niinku, jo se, että pääset sanomaan sen asian, se jo helpottaa."	ystävät, jotka samassa tilanteessa	keskusteleminen, kuulluksi tuleminen, kokemusten jakaminen	vertaistuki, vanhemmuuden tukeminen
"Joo oon hakenut lääkäriltä, ja sit terveydenhoitajan kanssa juttelin. Joo sieltä sain. Sitten koulun opettajan kanssa."	lääkäri, kouluterveydenhoitaja, opettajat	tieto, ohjaus, asiantuntijuus	yhteiskunnan tuki, vanhemmuuden tukeminen

Taulukko 1 Analyysiprosessin vaiheet

Yläluokkien muodostamisen jälkeen jatkoin analyysiä tarkastelemalla enemmän murrosikään ja vanhemmuuteen liittyviä kokemuksia suhteessa toisiinsa ja ympäröivään yhteiskuntaan. Analyysin loppuvaiheessa ja johtopäätöksiä tehdessäni taustalla vaikutti perhesysteeminen ajattelu, joka sitoo perheen sisäiset ihmissuhteet, perheen luonnollisen sosiaalisen verkoston ja yhteiskunnan instituutiot osaksi perhesysteemin toimintaa ja vuorovaikutussuhteita. Pyrin tarkastelemaan tutkimuskohteena olevaa ilmiötä siten eritasoisesti yksilön, perheen, lähiympäristön ja yhteiskunnan näkökulmista.

Sovelsin diskurssianalyysin keinoja ja lähestymistapaa pohtimalla vanhempien kokemuksilleen antamia merkityksiä ja tapaa puhua murrosiästä ja omasta vanhemmuudestaan. Vanhempien käyttämät diskurssit, kokemuksilleen antamat merkitykset ja tavat puhua tutkittavasta ilmiöstä ovat heidän tulkintaansa todellisuudesta. Samalla ne myös rakentavat sitä todellisuutta, josta tutkimuksessani olen erityisesti kiinnostunut. (Pietilä 2010, 212–214.) Analyysin tavoitteena tai lopputuloksena en siten pyrkinyt luomaan yksiselitteistä teoriaa tai näkemystä tutkittavasta ilmiöstä vaan kuvaamaan sitä mahdollisimman monipuolisesti tuoden esiin asioiden syyseuraussuhteita sekä sitä kontekstia, jossa murrosikäisten perheet elävät. Analyysin avulla halusin myös pohtia, miten vanhempien tulkinnat murrosiästä ja siihen liittyvistä tuentarpeista suhteutuvat vallitsevaan palvelujärjestelmään ja sen tulkintoihin, ja miten palvelujärjestelmää tulisi kehittää, jotta näihin tuentarpeisiin voitaisiin tulevaisuudessa paremmin vastata.

5 PERHE MURROSIÄN MYLLERRYKSESSÄ

Tässä tutkimuksen tuloksia käsittelevässä luvussa kuvaan ensin, millaisia nuoren murrosikään liittyviä havaintoja vanhemmat olivat tehneet ja miten he tulkitsevat murrosiän kehitystä. Toiseksi kuvaan, millä tavoin vanhemmat kokevat nuoren murrosiän vaikuttaneen heidän vanhemmuuteensa ja millaisia haasteita tai odotuksia he ovat siinä kohdanneet. Lisäksi tuon esiin joitakin yhteiskunnallisia ja ympäristöstä nousevia tekijöitä, joiden kautta vanhemmat peilasivat vanhemmuuttaan. Lopuksi kokoan yhteen ensimmäisen tutkimuskysymyksen kannalta olennaiset tulokset, jotka koskivat vanhempien kokemuksia nuoren murrosiän kehityksestä ja siihen liittyvistä haasteista.

5.1 Vanhempien murrosikään liittyvät tulkinnat

Vanhemmat kuvasivat murrosikää erilaisina nuoren ulkonäössä, käytöksessä, vuorovaikutuksessa ja sosiaalisissa suhteissa ilmenevinä muutoksina. Oman murrosiän muistelemisen kautta he peilasivat nuoren murrosiän kehitystä ja siihen liittyviä havaintojaan suhteessa omaan nuoruuteensa. Vanhempien murrosikään liittyvissä tulkinnoissa korostui vanhempien subjektiivinen näkökulma, jonka myötä he pohtivat enemmän murrosiän kehitykseen liittyvien muutosten vaikutusta heihin itseensä kuin suhteessa nuoreen.

Vanhemmat määrittelivät murrosiän lähinnä nuoren yksilölliseen kasvuun ja kehitykseen liittyvänä itsenäistymisenä ja irtautumisena vanhemmista.

No ensimmäisenä tulee ehkä mieleen semmonen nuoren kapina. Ja tietysti jokin näköinen semmonen niinku vahva itsenäistyminen ja semmonen tuota, hankala neuvoa. (Isä 42 vuotta)

Et ei osannut kuvitella, et se voi olla niinku niin kovaa niinku läheisillekin. Et mitä täs nyt on tän yhen kanssa eletty. (Äiti 44 vuotta)

Luullaan, että osataan ja tiedetään, mutta ei hallita vielä kaikkia asioita ja murrosikä, se on sellasta...miten sä Kari (nimi vaihdettu) yks kerta sanoit, että vaihdetaanko rätkövet, ovienpaukuttelua. (Äiti 43 vuotta)

Vanhemmista irtautumista ja sitä oman elämän löytämistä. Sitä se on mun mielest. Se on semmosta vedä työnnä elämää. Et ollaan pieniä ja sit ollaan isoja ja sit tavallaan täs nykymaailmassa mennään siinä, että kun

se maailma tavallaan ja ne houkutukset vetää, ni sit vanhempien täytyy niinku yrittää pitää sitä järkee siel päässä. (Äiti 42 vuotta)

He kuvasivat murrosikää nuoren kapinana, mikä ilmeni eri tavoin nuoren käytöksessä. Nuoren irtautumisen ja itsenäistymisen nähtiin tapahtuvan suhteessa perheeseen ja vanhempiin, mikä ilmeni sekä nuoren käytöksessä että vanhempien muuttuneessa roolissa. Murrosikä määriteltiin muutoksina, jotka tapahtuivat yksilön ja yhteisön välisissä suhteissa.

Muistellessaan omaa murrosikänsä vanhemmat reflektoivat omaa nuoruuttaan mutta myös suhdettaan omiin vanhempiinsa. Vanhempien kokemukset omasta murrosiästä toimivat peilinä myös oman nuoren murrosiästä tehdyille tulkinnoille.

Mä olin varmasti vaikee. Vähän samal tavalla kun tää meidän keskimäinen. Hyvin voimakastahtonen ja semmonen. Mut siihen liittyy niinku paljon muutakin sellasta, mitä jälkeinpäin ajattelen, mun äiti ois voinu toimia toisin. Mut elämäntilanne oli se mikä oli. Jokainen vanhempi menee niillä eväillä, mitä niinku siin on. Tota en varmasti ollu helppo, mut tietyllä tavalla aika oman onneni nojaan jätetty. (Äiti 42 vuotta)

No mä olin mun mielestäni tosi kiltti, varsinkin kun vertaa tohon meidän tyttäreeseen. Niin silleen tietysti tuli kaikkee kokeiltua ja oli sitä omaa tahtoa. (Äiti 40 vuotta)

No mä oon varmaan ollu sillä lailla, mä veikkaan, et mä oon ollu vähän semmonen, ku nykyiset nuoret just on. Et heittänyt ihan lekeriks kaikenmaailman kotityöt ja vanhempien kunnioitus on hävinnyt yhtäkkiä ja sit mennyt tuol. Mä oon kyl harrastanut aina paljon, et mä en oo ollu semmonen tuol kylillä lennuja. Et tota kyl mä sitli uskon, et tota kyl mun vanhemmat on selvinny siitä aika huokaisten. Kun ei mitään sen pahempaa oo kuitenkaan sattunut. (Äiti 44 vuotta)

Vanhemmat vertasivat lasta itseensä murrosikäisenä. Oman murrosiän muisteleminen nosti vanhemmissa esiin myös omiin vanhempiin liittyvää arviointia ja samalla ymmärrystä ja hyväksyntää heitä kohtaan. Muistelemisen kautta vanhemmat näkivät omissa vanhemmissaan myös vertaisen, jonka ajatuksiin he kykenivät samaistumaan.

Vanhempien kokemukset nuoren murrosiän kehityksestä liittyivät pääasiassa joko murrosikäisen nuoren ulkonäössä tai hänen käytöksessään näkyviin muutoksiin.

Joo se meikkaaminen ja sit vaatteet ja kaikki tarpeisto, mitä siihen luomiseen vaaditaan. (Äiti 42 vuotta)

Tulee tietysti nää fysiologiset muutokset, fyysiset, keho muuttuu. Ja sitten nää tällasseet öö, tavallaan se luonne siinä sitten muodostuu. (Äiti 43 vuotta)

Just huomasin et valokuvista huomaaa, et tää on aika radikaalia muutosten aikaa, et tota meikkaaminen ja vaatetuksessa...Et hänellä on hyvin sellasta, et hän matkii paljon näit just kavereitten tyylejä vähäsen. (Äiti 39 vuotta)

No ehkä tupakanpoltto on yks semmonen ja sitte tuota ehkä se murrosikäsen kielenkäyttö muuttuu oleellisesti, että sieltä rupeaa tulee vähän semmossia haistatteluja. (Isä 42 vuotta)

Nuoren ulkonäössä tapahtuvat muutokset liittyivät meikkaamiseen, vartalon kehittymiseen, hygieniasta huolehtimiseen ja ylipäänsä ulkonäön merkityksen kasvuun. Nuoren käytöksessä murrosikä näkyi monella tapaa mm. päihdekokeiluina, karkeana kielenkäytönä, lisääntyneenä rahankäyttönä, koulumenestyksen laskuna tai riskikäyttäytymisenä kuten varasteluna.

Vanhempien tulkinnoissa nuoren psyykkinen kehitys taas ilmeni mielialanvaihteluina, nuoren itsetunnon ongelmina ja tunteiden peittelemisenä sekä etääntymisenä sekä henkisesti ja fyysisesti vanhemmistaan.

Mut kunnon hormonimyrkyissä hän ei osaa kyllä yhtään nauraa itselleen. Et siitä sen ehkä huomaa kaikkein parhaiten, niistä tunnemyrskyistä. (Äiti 39 vuotta)

Mut rupes olee kauheesti pois kotoa ja tota tai ei oikein ikinä tienny, missä se oli. Ja sitte tota jäi kiinni valehtelusta ja varastamisesta ja rupes elää ihan tämmöstä omaa elämäänsä, mihin niinku meil ei ollu hänen mielestään mitään asiaa. (Äiti 44 vuotta)

Ainoo, et on tullut nää yökyläilyt, et hän haluaa olla tosi paljon, mut mä oon sanonut, et joka toinen yö pitää olla kotona. (Äiti 39 vuotta)

Murrosikäisen psyykkiseen kehitykseen liittyvät muutokset heijastuivat voimakkaasti perheen sisäiseen vuorovaikutukseen. Nuoren kehitystä kuvatessaan vanhemmat korostivat erityisesti niitä piirteitä ja käytöstä, joka haastoivat vanhemmuuden ja edellyttivät reagointia nuoren vanhemmilta kuten varastelu tai valehtelu. Toisaalta murrosikä nähtiin myös nuoren sosiaalisissa suhteissa tapahtuvina muutoksina, kavereiden merkityksen korostumisena, kotona vietetyn ajan vähenemisenä ja kiinnittymisenä omaan ikäpolveen kaveripiiriin kautta. Erityisesti nuoren yökyläilyt olivat vanhemmille merkki nuoren irtiotosta perheestään.

Perheen arjessa murrosikä ilmeni monella tapaa perheen vuorovaikutuksessa, tunteissa ja arjen toiminnassa. Nuoren irtaantuminen vanhemmistaan ja perheestään näkyi nuoren pyrkimyksenä neuvotella kodin säännöistä ja uhmata niitä omalla käytöksellään.

Hänellä on hyvin paljon nytte semmosta, että hän on jotain mieltä asioista. Mä oon aina sanonut hänelle, että aina saa olla eri mieltä. Ettei kukaan oo niin suuri päälikkö, et ei saa sanoa, mutta aina pitää pystyä perustelemaan asiat. Ja sitten kun ne ei aina oo hänen omia mielipiteitään, vaan jonkun muun mielipiteitä, niin hän ei pysty perustelemaan niitä. (Äiti 39 vuotta)

Mutta sit se kaveripiiri, kun ollaan siel kaveripiirissä, ni sit sanotaan, et mä en ainakaan nyt tuu kotiin. Et sit se näkyy semmoseena vastahakosuutena ja tottelemattomuutena tai mitä se nyt onkaan. (Äiti 40 vuotta)

Ja sit semmoseena jatkuvana vanhempien painostamisena. Mun on pakko päästä ja mun on pakko saada ja sit mä myyn sitä ei oota. Et ei käy, ei onnistu. Ja sitte käydään sitä neuvonpitoa, että mennäänkö vai eikö mennä ja muuta. Että semmosseena jatkuvana tempomisena ja joka suuntaan. (Äiti 42 vuotta)

Nuoret ilmaisivat voimakkaammin omia mielipiteitään ja vaativat vanhempiaan perustelemaan näkökantojaan. Vanhempien mielestä murrosikäistä nuorta oli vaikea neuvoa tai käskää. Vanhemmat kokivat turhautumista siitä, ettei nuori kuunnellut tai toteuttanut käytännössä heidän antamia ohjeita tai pyyntöjä. Vanhempien mielestä nuori pyrki aiempaa enemmän neuvottelemaan kodin säännöistä, mikä edellytti joustavuutta vanhemmilta. Itsenäistymishaluistaan huolimatta nuoret suhtautuivat aikuisuuteen ristiriitaisin tuntein ja halusivat vastuun asioista säilyvän vanhemmillaan.

Kaveripiirin merkitys korostui siinä, että nuoret halusivat viettää runsaasti aikaa kavereittensa kanssa. Toisaalta kaveripiirin vaikutus näkyi myös kodin sääntöjen uhmaamisena ja lisääntyneenä poissaolona kotoa. Vanhempien mielestä nuoret vetosivat usein kaveripiiriin perustellessaan omia menojaan, mielipiteitään tai tarvitsemiaan tavarankintoja. Vanhemmat pyrkivät kuitenkin eritavoin säätelemään nuoren irtautumisproses- sia pitämällä kiinni perheen kesken sopimistaan rajoista tai käytännöistä. Kaverisuhteiden merkityksen kasvu näkyi myös ikätovereilta saatuina vaikutteina nuoren ulkonäössä ja mielipiteissä.

5.2 Nuoren murrosikä muovaa vanhemmuutta

Vanhemmat liittivät murrosiän kokemuksiin myös erilaiset muutokset vanhemmuudessa ja perhesuhteissa. Murrosikä ilmeni vanhempana kasvamisessa, toimimisessa ja siihen liittyvissä odotuksissa.

Mutta kyllähän se niinku tavallaan on täytyny semmosta pitkäpinnaisuutta yrittää itsessään kasvattaa ja ehkä miettiä hyvin tarkkaan niitä sanomisia ja miten asiat oikein ilmaisee. (Isä 42 vuotta)

Mä oon hyvin tiukka, mun on pakko olla. Koska muuten se lähtee lapsesta se homma saman tien, ni mun on oltava tiukka. (Äiti 42 vuotta)

No kaikist rankinta on varmaan se säättöjen toistaminen ja tavallaan itse niistä asettamistaan säännöistä kiinni pitäminen. Et kun niistä kummin joudutaan neuvottelemaan.... Ja olla antamatta periks ja tietysti välillä sitä tulee uhkailtua jollain ja että uhkaus pitäis pystyä aina jollain tasolla kuitenkin toteuttamaan. (Isä 40 vuotta)

Murrosikäisen vanhemman nähtiin tarvitsevan lisää pitkäpinnaisuutta erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä kykyä käsitellä nuoren tunteita. Vanhemmat joutuivat säätelemään ja muovaamaan omaan vanhemmuuttaan nuoren murrosiän kehityksen myötä. Toisaalta murrosikäisen vanhemmuuteen kuului myös tasapainoilu erilaisten vanhempana toimimisen tapojen välillä. Vanhemmat pohtivat omaa johdonmukaisuuttaan ja kykyä pitää kiinni asettamistaan säännöistä. Toisaalta säännöistä oltiin nuoren kasvaessa valmiita neuvottelemaan, vaikka luottamus nuoreen oli lähes kaikilla vanhemmilla mennyt useasti. Murrosikä edellytti vanhempien kasvatustavoissa muutosta neuvottelevampaan ja ohjaavampaan suuntaan, vaikka toisaalta vanhemmat olivat halukkaita pitämään tiukastikin kiinni tietyistä säännöistä ja toimintatavoista. Vanhemmuuteen liittyvät muutospaineet koettiin myös raskaina ja etenkin hallinnantunne ja vaikutusvalta suhteessa nuoreen olivat murrosiän myötä kaventuneet.

Vastuunantaminen nuorelle itselleen tuotti vanhemmille ristiriitaisia tunteita. Vaikka nuorelle haluttiin antaa vastuuta, ei nuorella aina ollut kykyä sitä vastaanottaa.

Et hänellä on tosi paljon muistettavaa just ton sairautensa takia. Siinä on ollu ny vähän sellasta pientä hakemista. Että vähän siinä lähinnä nyt, että pystyykö hän huolehtimaan itsestään, kun hän kuitenkin neljän vuoden päästä on täysi-ikäinen. Että se hoitovastuu on niinku täysin hänellä itellään. (Äiti 39 vuotta)

No siin on tietysti vastuun kantaminen aina. Niin ja minkälainen kaveriporukka on ja muuta vastaavaa. Toki ethän sä voi, niinkun en minäkään voi, siihen mitä tuol portin ulkopuolella tapahtuu. Kotona voi kaikki olla ihan okei mut mitä tuolla on todellisuudessa. (Isä 46 vuotta)

Et pitääks se sit taas mua, et mä ylihuolehdin liikaa, valvon sen asioita ja pitäiskö mun olla enemmän, niinku laskee irti siit työstä. (Äiti 43 vuotta)

Tai jos jotain paha tapahtuu, kun ollaan myöhään ulkona. Kun kuka vaan voi nykyisin puukottaa ketä vaan vastaan tulijaa, että ehkä semmoiset pelottaa. (Äiti 40 vuotta)

Vanhemmat kokivat hankalaksi sen, etteivät he voineet tietää nuoren tekemisistä tämän ollessa poissa kotoa ja silti vastuu nuoresta oli edelleen heillä. Vanhemmat pohtivat sitä, miten paljon nuoren asioista he saattoivat huolehtia ja miten paljon vastuuta he saattoivat antaa nuorelle itselleen. Nuoren irtautuminen aiheutti vanhemmissa monenlaista huolta, ja he olivat epävarmoja lapsensa itsenäistymisvalmiuksista. Nuoren irtautumisen ajateltiin olevan jollain tavoin riippuvainen vanhempien uskalluksesta tai halusta päästää irti nuoresta. Vanhemmille vaikeaksi nuoren irtautumisen tekivät mielikuvat ympäristön ja yhteiskunnan muuttumisesta yhä vaarallisemmaksi. Vanhempia huoletti ympäristön väkivaltaisuus sekä päihteet, jotka nähtiin riskinä myös oman nuoren kohdalla.

Murrosikään liittyvät pohdinnat sisälsivät myös reflektointia ja kriittistä suhtautumista omaan vanhemmuuteen. Vanhemmat miettivät useasti, miten he olisivat voineet toimia murrosikäisen nuoren kanssa toisin.

Olis pitänyt olla tiukempi. Nyt kun jälkeen päin aattelee, ni se netin käyttö ois pitänyt minusta. Jälkiviisaus on jälkiviisausta, mut ihan selvästi. Jotenkin ne sai siit sen ylivallan minusta ja... (Äiti 43 vuotta)

Mä oon ollu pääasiassa puhelimella tavoitettavissa. Ni tota sit kun sä et oo voinu olla siin läsnä ja kun sä et oo oikeesti tiennyt, et onko lapsi koulussa vai puhuuko se vaan, et se on siellä. Et ois pitänyt melkein kulkee käsi kädessä lapsen kanssa, et ohjata kouluun ja hake pois. Ja sit ku must ei oo ollu sellasseen, ni onhan se vähän sekottanut tätä pakkaa. (Äiti 44 vuotta)

Mä oon ehkä alunperinkin ollu liian lepsu kasvattaja, että nyt sen ehkä huomaa, et ois pitänyt ehkä. Tai silleen, et oon liian helposti annan periksi, et nyt se ehkä kostautuu. (Äiti 40 vuotta)

No sitten palaan tähän ikävään asiaan, et kun tää Pekka (nimi muutettu) kuoli, ni tota sä varoittelit ja sä sanoit, et oo varovainen ja oo näin ja näin ja vaikka kuinka. Mut sit ku jotain sattuu, ni se on sattuaakseen. Et

niinku semmonen tolkku niissä asioissa, että elämässä voi niinku tapahtua kaikenlaista, vaikka parhaansa tekee ja näin eespäin. Ni se laps on kuitenkin itsenäinen. (Äiti 43 vuotta)

Vanhemmuuden kriittinen reflektointi näkyi syyllisyyden, katumuksen ja riittämättömyyden tunteina. Etenkin murrosikään liittyvien haasteiden kohdalla vanhemmat punta-roivat sitä, miten vanhempana toisin toimiminen olisi voinut vaikuttaa nuoreen ja estää nykyisten ongelmien syntyä. Syyllisyyden tunteet liittyivät etenkin kokemuksiin vanhempien läsnäolon ja kontrollin puutteesta.

Murrosikä ilmeni myös nuoren ja vanhempien välisessä vuorovaikutussuhteessa. Vanhemman ja nuoren välisen vuorovaikutuksen kuvattiin sisältävän paljon ristiriitoja, ja siinä oli useimmiten vanhempien taholta negatiivinen sävy.

No tietysti mäkin oon hirveen tarkka silleen, et just astiat pitää laittaa koneeseen ja et semmosta jäkätystä on tietysti ollu. Ja niinku sitä, et sit hänkin on nyt hermostunut siitä, et aina kaikkee negatiivista. Et pitäis tietysti olla sitä positiivistakin, mutta jos ei oo mitään kehuttavaakaan välillä, ni se on vaikea kääntää sitä positiiviseksi. (Äiti 40 vuotta)

Että et kun mikään ei auta. Ei auta huuto, ei auta rauhas keskustelu. Tuntuu, et ihan sama mitä sille sanoo, ni ovi pamahti ja se häipy. (Äiti 44 vuotta)

Tyttären kohdalla se toleranssin kehittäminen on ihan avainsana. Semmonen odottaminen ja semmonen, et haluta voi, et tarpeisiin vastataan kyllä, mut niihin haluin, niihin ei tarvitse heti vastata. (Äiti 42 vuotta)

Vanhemmat kuvasivat vuorovaikutusta nuoren kanssa haastavaksi ja kokivat nuoren vetäytyvän siitä pois. Vuorovaikutuksen ongelmat ilmenivät nuoren huonona kielenkäytönä ja haistatteluna, mutta myös puhumattomuutena ja tunteiden peittelemisenä. Haastavimmissa tilanteissa vanhempien oli vaikea toimia rakentavasti ja he itse olivat jollain tavoin pettyneitä omiin vuorovaikutuskykyihinsä.

Vanhempien ja nuoren välinen suhde oli vanhempien mielestä muuttunut murrosiän kehityksen myötä ja vanhemmat kokivat nuoren etääntyneen heistä.

Se on ihan sama kun jos tytär on menossa sinne (isälleen) yöks ja mä sanon, et sä vaadit, et on kotona siihen ja siihen aikaan. Ni ei sil on ihan, saa mennä ja olla miten tykkää. Se (isä) sanoo vaan, ku ei usko mitään, niin. (Äiti 44 vuotta)

Et hän koki tavallaan, et mä oon semmonen niinku poliisi. Etku äiti ei saa kuria, ni sit mut hälyytetään paikalle ja ehkä hän halus sen takia yrittää työntää mua mahdollisimman kauas. (Isä 42 vuotta)

Lisäksi isän ja äidin erilaiset roolit nuoren elämässä olivat murrosiän myötä korostuneet, mikä näkyi etenkin eroperheiden kohdalla. Äidit hoitivat enimmäkseen nuoren kanssa ongelmien ratkomisen ja viranomaiskontaktit kuten yhteydenpidon kouluun. Joissakin perheissä isän tiukempi kasvatusote näkyi etenkin konfliktitilanteissa, joissa isältä odotettiin vahvempaa kasvatusotetta. Erityisesti vanhempien epäluottamus nuorta kohtaan huononsi vanhemman ja nuoren välistä suhdetta ja aiheutti siihen ristiriitoja, ja monesti luottamus nuoreen oli jo useampaan kertaan menetetty.

5.3 Perheiden moninaiset haasteet

Vanhemmat tulkitsivat nuoren murrosikää ja sen haastavuutta myös suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Vanhemmat pohtivat sitä, millainen murrosiän kehitys on normaalia ja oliko heidän nuorensa jotain poikkeavaa. Oman murrosikäisen tilanne pyrittiin suhteuttamaan yleisesti vallitseviin käsityksiin murrosiästä ja perheiden arjesta.

Se oli tota niinku se ensimmäinen pommi, et oma lapsi voi tehdä vanhemmille sellasta, mitä et voi ikinä kuvitella, et voisit tehdä omille vanhemmilles... Pahimpia oli ne varkaudet mitä alko tulla. (Äiti 44 vuotta)

Mä oon aika paljon yrittänyt puhua siitä mun työyhteisössä, mitä niinku on samanikäisiä tai vähän vanhempia ihmisiä, niin tavallaan heidän kokemuksiaan, et minkälaista heillä on ja aika usein kyllä kuulee, et kyl se on niinku ollu sama homma joka paikassa. (Isä 42 vuotta)

Et kyl moni ton ikänen kuiteskin jo opiskelee ja tai saattaa käydä töissä. Et ois semmonen normaali tilanne, ettei tarvis niinku tota. Kyl se alitajunnas pyörii, ei sille voi mitään. (Äiti 43 vuotta)

Ehkä se et niinku et ei ois koskaan uskonut, et omast lapsest voi tulla tavallaan noin hankala tai no hankala ja hankala, mut siis. (Äiti 40 vuotta)

Vanhemmat eivät olleet varautuneet aiempien kokemustensa perusteella murrosiän haasteisiin, ja siksi oman murrosikäisen käytös oli yllättävää ja tuotti hämmennystä. Murrosiän ennakoimattomuutta ilmensi myös se, ettei vanhemmilla välttämättä ollut paljoa lähiyhteisöstä saatuja vertaiskokemuksia. Toisaalta vanhemmilla oli toiveita ti-

lanteen normalisoitumisesta, mikä vanhemmille merkitsi sekä nuoren kypsymistä ja vastuun ottoa että konkreettisesti nuoren sijoittumista opiskeluihin tai työhön.

Murrosiän lisäksi perheiden arkea kuormittivat monenlaiset perhetilanteeseen liittyvät tekijät, joista uusperheiden perhesuhteet nousivat selkeimmin esille.

Et ehkä se on kumminkin vähän semmosta, et siellä oman isän luona se on vähän semmosta karnevaalielämää, kun harvoin nähdään tai harvemmin ja sit tehdään kaikkea kivaa. (Äiti 39 vuotta)

Et tota mä oon eronnut hänen isästään kolme vuotta sitten ja tota hänen oli hirveen helppo pompotella, että kumpaan hän niinku hermostuu. Et kun tuli sanomista, ni heti hän muutti aina. Et meillä kun lapset on saanu mennä ihan vapaasti isälleen tai tänne. (Äiti 44 vuotta)

Kahden kodin erilaiset säännöt, etävanhempien roolit ja uusperheiden sisarussuhteet tuottivat kuormitusta perhesuhteisiin ja vanhempien arkeen. Nuorilla saattoi olla lähi- vanhemman lisäksi myös etävanhempien puolisoiden kautta sisaruksia, jotka olivat läsnä perheen arjessa säännöllisesti. Vaikka uusperheiden vanhemmat jakoivatkin arjen, kasvatustuon vastuun ajateltiin olevan olemassa vain suhteessa omiin lapsiin. Nuoren käyttökseen perherakenne vaikutti selkeästi. Etenkin eroperheissä nuori saattoi käyttäytyä isän tai äidin luona eritavoin ja jopa vaihtaa ristiriitojen vuoksi asuinpaikkaa toisen vanhemman luota toiselle. Etävanhemman luona ei välttämättä noudatettu yhtä tiukasti yhteisiä pelisääntöjä, vaan yhdessäoloaika lapsen kanssa haluttiin suojata konflikteilta.

Arjen kuormittavuutta lisäsi myös perheen taloudelliset vaikeudet, työttömyys ja yrittäjyyden vaatimukset, jotka heijastivat samalla ympäröivän yhteiskunnan tilannetta.

Suomessa tämmönen pienyrittäjä kun elää vähän huonosti, ni mun isot poissaolot kotoa...Et ennen tässä perheessä oli isä, joka oli sit lasten kanssa, mut sehän ehkä hermostu viel samaan asiaan ja lähti. (Äiti 44 vuotta)

No kyllähän se on ihan tää normaali arki. Siis että tota kumminkin on iso perhe ja kaikki joutuu tekemään paljon kaikkea ja kyllähän se on tietysti tää ajan käyttö tai lähinnä sen puute. (Äiti 39 vuotta)

Et verotoimisto rankas meitä aika paljon sitten, et me oltiin aikamoisessa ahdingossa. Et nyt ollaan pärjätty. En mä tiedä, kyl sekin on varmaan nuoriin vaikuttanut, et ei me olla pystytty tekee mitään etelänreissuja...Et kyl sekin on varmaan nuoriin heijastunut sitten, et on ollu tosi tiukkoja tilanteita niinku meilläkin taloudellisesti. (Äiti 43 vuotta)

Etenkin yrittäjyyden haasteet nousivat vanhempien kuvauksissa selkeimmin esille. Perheen yhdessä viettämän ajan puute huoletti monia vanhempia. Yhteinen aika oli vähäistä erityisesti yrittäjäperheissä, joissa toinen vanhemmista oli tiukasti sidoksissa työhön ja paljon poissa kotoa. Myös taloudelliset vaikeudet liittyivät yrittäjyyden vaativuuteen. Perheenjäsenten erilaiset odotukset ja tarpeet sekä arjen kuormittavuus toivat perheille omat haasteensa. Vanhemmat kokivat syyllisyyttä poissaoloistaan kotoa ja samalla myös ajattelivat arjen haasteiden heijastuvan negatiivisesti nuoreen.

Yhteiskunnan taholta perheisiin kohdistui selkeitä odotuksia, vaikka vanhemmat kokivat niiden merkityksen hyvin yksilöllisesti. Vanhemmat kokivat odotusten kohdistuvan sekä murrosikäiseen nuoreen että heihin vanhempina.

Että just se, et onko koulussa ja mitä opiskelee ja sit just näit tällassia kauheita selittelyjä, et joo se oli (opiskelemassa), mut ei se nyt oikein onnistunutkaan... Et on joutunut sille välillä vähän, et ooks mä surkee äiti tai jotenkin. (Äiti 43 vuotta)

No en mä oo oikeestaan niinkun minkäänlaisia paineita, koska mä oon ajatellut sen asian kuiteskin sillä lailla, että lapsihan on sellanen kun on. Ja jos jotain ongelmia tulee, niin niille ei tavallaan enää itte voida mitään, ni silloin pitää hakea ulkopuolista apua. (Isä 42 vuotta)

Mä itse asiassa koen, että tää lapsena oleminen ja nuoreksi aikuiseksi kasvaminen on niinkun yhteiskunnan taholta lähtenyt kehittymään täysin väärään suuntaan. ...Et on annettu tilaa sille lapsen henkiselle kasvuille. Mutta se on mennyt liian pitkälle... Lapsista pitäis saada kasvatettua maailman kansalaisia, joilla on yhdeksännen luokan jälkeen työkoke-musta, et ne pääsee edes kesätöihin tai oppii jotain. Ja sit kuitenkin niiden pitä antaa olla lapsia, ja niil pitää olla rajat ja niist pitää huolehtia, mut silti ei saa tehdä sitä eikä tätä. (Äiti 42 vuotta)

Mä olen joskus miettinyt, et vaikuttaako toi vanha sukupolvi niin paljon, et tieksä niinku, et maailma on mennyt vaan niin paljon eteenpäin täs viimeSES 30 vuodes. Et me kasvatetaan ihan eri tavalla lapsemme, kuin meidät on kasvatettu. Tai en tiedä erilailla, mutta niinku että semmosseessa erilaisessa paineessa. (Äiti 39 vuotta)

Vanhempien mielestä hyvään ja riittävään vanhemmuuteen, perheiden toimintaan ja erityisesti äitiyteen liittyi paljon ympäristön odotuksia. Tämä ilmeni vanhempien kantamana huolena nuoren koulumenestyksestä, ammatinvalinnasta ja työllistymisestä. Koulutusyhteiskunnan myötä nuorten tarpeiden ajateltiin myös selvästi kasvaneen, mikä tuotti vanhemmille lisää haasteita. Vanhemmat kokivat, että yksilön menestystä ja vastuuta korostavassa yhteiskunnassa vanhempien kasvatukselle on annettu aiempaa suurempi

merkitys. Vanhemmat ajattelivat olevansa vastuussa nuoren ongelmista, ja ettei heillä katsottu olevan tarpeeksi kykyä kasvattaa lastaan yhteiskunnan odotusten mukaisesti. Kasvatukseen kohdistuneet odotukset koettiin voimakkaammin, kun nuoren kehitys tai itsenäistyminen ei kulkenut ennalta odotettuja reittejä.

5.4 Nuoren murrosikä vanhemmuuden peilinä

Yhteenvetona ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta totean, että vanhemmat kokivat nuoren murrosiän koko perhettä koskettavana kehitysvaiheena, jossa sekä nuori että vanhemmat joutuvat sopeutumaan erilaisiin muutoksiin. Muutokset koskettivat koko perhettä, ja niiden kautta vanhemmat tulkitsivat sekä omaa vanhemmuuttaan että suhdettaan ympäristöönsä. Vanhemmat peilasivat murrosikään liittyviä kokemuksiaan monitahoisesti. (Kuvio 1). Vanhemman omilla murrosiän kokemuksilla oli vaikutusta siihen, miten hän itse koki murrosiän vanhempana. Perheen elämäntilanne ja perherakenne vaikutti myös voimakkaasti murrosikään liittyviin kokemuksiin. Murrosikään liittyvät haasteet eivät vanhempien kokemuksissa kiinnittyneet selkeästi tiettyyn asiaan, käytökseen tai ongelmaan, vaan murrosiän haasteet olivat sidoksissa sekä nuoren murrosiän oireiluun, vanhempana olemiseen että yhteiskunnan odotuksiin murrosikäisen vanhempia ja perheitä kohtaan.

Kuvio 1: Vanhempien kokemusten peilipintoja

Vanhemmat refleктоivat omaa vanhemmuuttaan suhteessa nuoren käytökseen, mutta myös ympäristön odotuksiin. He suhtautuivat omaan vanhemmuuteensa kriittisesti ja näkivät siinä yhtymäkohtia nuoren haastavaan käytökseen. Tähän liittyi syyllisyyttä ja häpeän tunteita nuoren ongelmista. Vanhemmat myös pohtivat sitä, miten ympäristön odotukset ja yhteiskunnallinen tilanne olivat viime aikoina muuttuneet, ja miten ne vaikuttivat heidän toimintaansa vanhempina. Vanhemmat olettivat, ettei normaaleissa murrosikäisten perheissä esiintynyt samanlaisia vaikeuksia, joita he itse olivat murrosikäisen kanssa kohdanneet. Murrosiän haasteellisuutta lisäsi se, että vanhemmat kokivat oman tilanteensa epänormaaliksi, koska heillä ei ollut vertailukohteita muista murrosikäisten perheistä. (Kuvio 1.)

Murrosikään liittyvät kokemukset olivat hyvin yksilöllisiä ja vanhempien mielestä sisarusten murrosiät ilmenivät eritavoin. Murrosikää pohtiessaan vanhemmat vertasivat keskenään sisarusten erilaisia tilanteita ja suhteuttivat tämän hetkiset murrosiän haasteet aiempiin kokemuksiinsa. Murrosikä ilmeni tutkimukseen osallistuneissa perheissä myös samankaltaisuuksina, ja etenkin vanhempien tunteisiin liittyvät pohdinnat olivat paljolti toistensa kaltaisia. Eniten eroavaisuuksia ilmeni vanhempien kokemuksissa ympäristön odotuksista. Osan mielestä ympäristön asettamat odotukset vanhemmuudelle olivat kovia, kun taas osa ei kokenut niitä olevan lainkaan.

Arjessa murrosikä näkyi perheen vuorovaikutuksessa, perheenjäsenten välisissä suhteissa sekä vanhempien ja nuorten erilaisina tunteina ja käytöksenä. Vanhemmuuden ajateltiin muuttuvan murrosiän myötä enemmän lapsen kasvattamisesta nuoren ohjaamiseksi ja itsenäistymisen tukemiseksi, mikä edellytti vanhemmilta kasvamista ja uudenlaisen vanhemmuuden roolin hyväksymistä. Uudenlainen rooli suhteessa nuoreen näkyi vanhemmissa ristiriitaisina tunteina, joiden käsittely vei voimia. Perheiden sisällä murrosikä näkyi perheenjäsenten tarpeena hakea paikkansa ja asemansa perheyhteisössä uudelleen. Tähän liittyivät vanhempien pohdinnat äidin ja isän muuttuneesta asemasta sekä murrosikäisen vaikutuksista perheen muihin sisaruksiin. Etenkin uusperheiden perhesuhteet ja niiden muuttuminen murrosiän myötä korostuivat vanhempien kokemuksissa. Murrosikä ei ollut ainoa perheiden arkea kuormittava tekijä. Perheissä ilmeni myös taloudellisia vaikeuksia sekä työelämän ja perheen yhteensovittamisen haasteita. Arki koettiin monella tapaa kuormittavaksi, minkä uskottiin myös heijastuvan murrosikäiseen nuoreen.

Vanhempien kokemukset ja tulkinnat murrosiästä kulminoituvat vahvasti vanhemmuuden kokemuksiin, jotka olivat vanhemmille subjektiivisia. Vanhemmat käsittelivät murrosikää ja siihen liittyviä haasteita oman vanhemmuutensa kautta. Vanhempien näkökulmasta merkityksellisempää nuoren murrosiässä oli se, miten haastavana vanhemmuus koettiin kuin se, mitä murrosikäisessä nuorella itsessään tapahtui. Vanhemmat tulkitsivat nuoren murrosikää etupäässä omasta vanhemman roolistaan käsin.

6 VANHEMMUUDEN VOIMAVARAT MURROSIÄN HAASTEISSA

Seuraavassa tutkimuksen tuloksia käsittelevässä osiossa erittelen, millaisia voimavaroja vanhemmilla oli murrosikään liittyvissä haasteissa ja mistä he saivat tukea vanhemmuudelleen. Kuvaan vanhempien voimavaroja sekä yksilön omina että perheen yhteisinä voimavaroina. Toiseksi kuvaan, millaista tukea vanhemmat kokivat saavansa vanhemmuuteensa perheen ulkopuolelta kuten perheen lähiyhteisöltä ja ympäröivältä yhteiskunnalta. Lisäksi kuvaan vanhempien kokemuksia saamastaan vertaistuesta ja sen merkitystä vanhemmuuden tukemisessa sekä vertaistuen toteutumiseen liittyviä haasteita. Lopuksi teen yhteenvedon vanhempien voimavaroista ja niiden tukemisesta sekä hahmotelen, miten nämä tuen muodot eroavat toisistaan.

6.1 Vanhempien omat voimavarat

Vanhemmilla itsellään oli paljon voimavaroja, jotka tukivat heidän vanhemmuuttaan ja jaksamistaan arjessa. Voimavarojen taustalla vaikutti vanhempien itsearvostus eli kyky nähdä itsessään vahvuuksia vanhempana sekä perheen yhteiset arvot.

*Niin, että mä oon semmonen, että mä haluan, et on tietyt pelisäännöt mitä noudatetaan, että myös itse vaadin sitä itseltäni. (jatkaa myöhemmin)
Paljon niinkun huomaan kasvattavani tieksä silleen niinku huumorin kautta, niinku et laps ite ymmärtäis tämmöseet syyseurausasiat. (Äiti 39 vuotta)*

Ainakin mä koen, et on semmonen, et lapset on kokenut, et heistä välitetään ja on tällanen turvallinen koti ja että voi tulla kotiin ja. Ja ollaan sillä lailla puhuttu kuiteskin asioista heidän kanssa ja siin suhteet ollaan varmaan onnistuttu. (Äiti 43 vuotta)

Et kyl se on semmonen side ja rakkaus, mikä siel on ollu se voimavara. (Äiti 43 vuotta)

Et jos mä tekisin vaan tota mun työtä, ja tulisin sit kotiin ja tekisin kaikki ne kotihommat ja keräisin kaikki ne likaset sukat ja nappulakengät ja muut, ni mä tunnen itteni. Mä olisin kahes viikossa siin pisteessä, et niinku veri kiehuis. Et mä en pystyis semmoseen. Et kyl se tietynlainen itsetuntemuskin niin tavallaan sitä vanhempana olookin helpottaa. (Äiti 42 vuotta)

Johdonmukaisuus, pitkäjänteisyys ja omien rajojen tunnistaminen olivat ominaisuuksia, joita vanhemmat itsessään arvostivat ja joihin he olivat tyytyväisiä. Heidän mielestään oli tärkeää ymmärtää nuorta ja mahdollistaa perheessä avoin vuorovaikutus. Yleisesti avoimuus nähtiin tärkeäksi, mikä näkyi perheissä oikeutena näyttää tunteita ja uskalluksena puuttua nuoren haastavaksi koettuun käytökseen. Vanhemmat luottivat vaistoonsa nähdä, mikä oli lapselle parasta ja osasivat myös ennakoida haastavia tilanteita arjessa. Vanhemmat pitivät perheen tärkeinä arvoina rakkautta, turvallisuutta, oikeudenmukaisuutta ja välittämistä. Myös huumorintaju nähtiin vanhempien voimavarana, jonka avulla monista tilanteista oli selvitty helpoiten.

Tärkeimmäksi voimavarakseen vanhemmat kuvasivat tyytyväisyyttä elämäänsä ja kaiken siihen, mitä heillä jo oli. Tyytyväisyyden ja kiittollisuuden olemassa olevaa kohtaan ajateltiin tuottavan onnellisuutta.

Ja se niinku, et ne perusasiat on kunnossa. Et se niinku meiän keskinäinen suhde on kunnossa, sit niitten lasten asiat, ne on terveitä. Me ollaan kaikki perusterveitä, ni se on kunnossa. Ni mä arvostan hirveen pitkälle semmosta tilannetta ja jossain kohtaa mul nuorempana oli itellä semmonen, et voiku pääsis ulkomaille ja voiku sitä ja voiku tätä. Se on jostain syystä loppu. En mä haluu mihinkään, mä haluan olla kotona, kun mul on aikaa ja tehä niitä. Mul on toimiva pesukone ja niinku tämmöstä, että mä osaan arvostaa niitä asioita, mitä on siinä arjen meiän ympärillä. (Äiti 42 vuotta)

No ehkä ihan taas toi ulkoilu ja ulkoilma. Mä käyn hirveesti kävelemässä. Joskus ku ahistaa, ni kyl ihan, et saa ittellensä aikaa ja ihan vaan se raitis ilma. (Äiti 40 vuotta)

Joskus joutuu oikein ajattelemaan, sitä oikein niinkun, että hei mul on nyt niinku kaikki. Et kyl se on ihan tästä, tästähän se lähtee. (jatkaa myöhemmin) Kyllä siitä ne voimavarat lähtee, että tota on töitä ja on oma koti ja tällaset asiat. Niistä se lähtee. (Äiti 39 vuotta)

Vanhemmat kuvasivat sitä, miten nuorempana koettu tyytymättömyys elämäntilanteeseen oli elämän seesteytymisen myötä muuttunut tyytyväisyydeksi. Vanhempien mielestä haastavan arjen keskellä oli ajoittain vaikea huomata elämässä positiivisia asioita, ja siksi tyytyväisyyden ei ajateltu olevan itsestäänselvyys. Arjen arvostaminen nähtiin erityisen tärkeänä. Arjessa vanhemmat arvostivat työtä, omaa kotia, terveyttä ja taloudellista vakautta. Myös vanhemman oma aika ja harrastukset nähtiin tärkeinä. Vanhemmat kuvasivat näitä perusasioina, joista he saivat voimavaroja arkeensa. Koko perheen hyvinvointi oli myös arjen voimavara. Vanhemmat arvostivat sitä, että kodissa

perheenjäsenten kesken oli hyvät suhteet ja kodissa oli yleisesti lämmin tunnelma. Kodin turvallisuutta pidettiin myös tärkeänä.

Vanhempien toimivalla vuorovaikutuksella ja hyvällä parisuhteella oli suuri rooli koko perheen hyvinvoinnissa ja vanhemmuuden tukemisessa. Eroperheissä ex-puolisoiden väliset hyvät suhteet toimivat vanhempien voimavarana.

Niin minusta se on se lähtökohta tavallaan, että vanhemmilla on niinku se luottamus toisiinsa ja muutenkin se, et tää yhteishomma pelaa ja pyörii niinku kuuluukin. Koska se säteilee taas sinne ympäristöön. (jatkaa myöhemmin) Niinkun mä sanoin äsken, et se on niinku se auton akku, plus ja miinusnapa vierekkäin. (Isä 46 vuotta)

Ja sitten tota lapsen isäkin kyllä. Et häneltä mä oon saanu tosi paljon tukee, et aina voi soittaa ja kaikesta soitetaankin. Et aina kun on jotain, ni kyl. (Äiti 40 vuotta)

Mut sit et kun mul on, mä oon ihan loppu jo ja kiipeen seinille, ni sit kyl hän (puoliso) osaa ottaa aina ne ohjat käsiinsä ja yrittää jatkaa. (Äiti 44 vuotta)

Mut sit se menee meillä niin, et mä sanon meiän isännälle, että nyt mä en jaksa. Et menköön ja tehköön ihan mitä tykkää tai mä vaahtoon sille vähän aikaa ja se tietää sen, et jaaha. Ja hän taas jatkaa siitä, mihin niinkun jommankumman voimat loppuu, niin toinen jatkaa siitä. (Äiti 42 vuotta)

Et me ollaan niin nuoresta asti oltu yhdessä, et meil on hioutunut semmonen niinku kuvio. Et mä hoidan tietyt asiat meiän perheessä ja isä hoitaa tietyt asiat meiän perheessä. Ja se on semmonen sanaton sopimus, mikä vaan niinku toimii. (jatkaa myöhemmin) Ja tekee osansa kotitöistä ja on aina tehnyt. Et kyl mä koen, et meiän perheessä lapset on saanu erittäin luotettavan isän. Hän ei juo, hän on hyvin rauhallinen ja lempee ja sillä tavalla. (Äiti 42 vuotta)

Puolisolta saatu tuki oli merkittävä voimavara vanhemmille arjen keskellä. Vanhemmuuden jakaminen ja saumaton yhteistyö nähtiin tässä erityisen tärkeänä. Jaettuun vanhemmuuteen nähtiin kuuluvaksi sekä kotitöiden että kasvatustuun jakaminen. Hyvällä parisuhteella ja vanhempien keskinäisellä luottamuksella oli voimavaroja antava vaikutus. Tähän liittyi myös toisen vanhemman arvostaminen ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen toimivuus. Vanhemmille oli tärkeää kokea olevansa puolison tai toisen vanhemman kanssa samalla puolella. Voimavaroja antoi myös vanhempien erilaiset roolit ja mahdollisuus toteuttaa vanhemmuutta omalla tavallaan. Erityisesti isän rooli perheessä nähtiin tärkeänä.

Voimavaroja vanhemmille antoi myös monet onnistumisen kokemukset vanhempina. Vanhemmat mielsivät onnistuneensa vanhempana silloin, kun arki oli sujuvaa, he kykenivät olemaan ylpeitä nuorestaan ja näkivät perheen arvojen siirtyneen nuoren ajatteluun.

Tää 15-vuotias on hauska, koska kaikki meiän antamat ehdotukset ja muut, ne on aina suurin piirtein meiän nenän eessä tyrmätään. Mutta sitte kun mä sanon niitä ääneen, mä huomaan, että se tekeekin niin, kun mä sanon. (Äiti 42 vuotta)

No sanotaan semmonen viikonloppu tai kesälomaviikko tai muu, et ei oo ollu mitään semmossia ylimääräisiä. Ei oo syntynyt sammossia ylimääräisiä ristiriitaisuuksia niinkun niistä asioista, niin sillohan sitä kokee siinä vaiheessa, ku vie heidät omaan kotiinsa äidin luokse, niin siinä vaiheesahan tuntee onnistuneensa. (Isä 42 vuotta)

Mä sanoin sille (lapselle), et tieks mä oon tosi ylpee susta, et oot sä jostain kuunnellu. Se sano, et niin äiti, et toista ei saa niinku ulkonäön perusteella (arvostella). Ni mä olin, et ihan oikein, et hieno kuulla. (Äiti 43 vuotta)

Et must on ihana huomata, et nyt kun hän (tytär) itsenäistyy, hän hoitaa yksin asioita. Niin must on ihanaa, kun mä nään jotakin, esimerkiksi hän käy jossain ja mä nään sit sen, kenen kanssa hän on asioita hoitanut, sanoo, et kyllä se on ihana lapsi. Että niin fiksu ja filmaattinen. Ja mä oon aina, et puhuuko se minun tyttärestäni. (Äiti 39 vuotta)

Vanhemmat kokivat jakavansa nuoren onnistumiset kuten koulumenestyksen, kesätoista selviytymisen ja nuoren itsenäistymisen, mikä antoi heille voimavaroja. Mukava yhdessäolo ilman ristiriitaisuuksia oli merkki onnistuneesta vanhemmuudesta. Tässä perheen toimivalla vuorovaikutuksella nähtiin olevan myönteistä vaikutusta. Myös ulkopuolisilta saatu palaute nuoresta ja myös omasta vanhemmuudesta oli vanhemmille tärkeää. Onnistumisena vanhemmat pitivät myös sitä, että olivat itse jaksaneet toimia johdonmukaisesti ja sinnikkäästi lapsensa parhaaksi ja puolustaneet lasta tarpeen vaatiessa. Merkittävä onnistumisen kokemus vanhempana oli tunne siitä, että perhe oli selvinnyt yhdessä vaikeidenkin aikojen ylitse.

Voimavarana vanhemmat kokivat myös uskon tulevaisuuteen ja murrosiän kehityksen ohimenevyyden. He näkivät nuoren tulevaisuudessa hyviä asioita haastavasta murrosiästä huolimatta.

Et se sellanen, maailmassa tapahtuu viel hyviäkin asioita, et ei se oo pelkkää synkistelyä. Et mä oon joskus ajatellut, et niin et tää on vuoden päästä historiaa. Et sit on asiat taas toisella tavalla. (Äiti 43 vuotta)

Nyt on ollu kyllä niin jotenkin raskas vuosi, et ei ainakaan lähiaikoina (kysyttiin onnistumisen hetkiä vanhempana). Et ehkä tulee tai joskus miettii, et voiku nää kaks vuotta menis äkkiä. Et ehkä sitte niinkun et huh, et nyt mä oon saanu nää. Mut toisaalta, no ei ainakaan kuitenkaan niinkun et vois ton ikäset olla jo niinku pahemmissakin paikoissa. (Äiti 40 vuotta)

Sitähän se meidän jokaisen elämä on kun kaarella piirretään, ylä- ja alamákeä, et ei se kellään mee niinkun näin (piirtää ilman vaakasuoran viivan.) (Isä 46 vuotta)

Et mä oon aatellut, et on joku vaihe taas, että tota täytyy vaan uskoo tulevaisuuteen. (Äiti 43 vuotta)

Vanhemmat uskoivat, että aika opettaa ja nuori kasvaa sekä itsenäistyy. Vanhemmat toivoivat nuoren murrosiän kuluvan nopeasti ja suuntasivat ajatuksiaan jo tulevaisuuteen. Myös positiivinen ajattelu ja myönteinen suhtautuminen nuoreen nähtiin voimavarana. Nuoren kannustamista ja kehumista pidettiin tässä asiassa tärkeänä. Vanhempien mielestä asiat voisivat nuorella olla huonomminkin ja perheen tilannetta verrattiin vaikeammassa tilanteessa oleviin perheisiin. Yleisesti elämään ajateltiin kuuluvan sekä huonoja että hyviä asioita, eikä murrosikään liitetty vain negatiivisia ajatuksia. Vaikka murrosiän liittyvät haastavat tilanteet koettiin kokonaisvaltaisina ja perheen arkea kuormittavina asioina, näkivät vanhemmat niissä myös toivoa ja uskoa tulevaisuuteen.

Kuvio 2: Vanhempien voimavarat

Vanhempien omat ja perheen yhteiset voimavarat muodostivat kokonaisuuden, jonka varassa vanhemmat selviytyivät arjesta. (Kuvio 2.) Näitä arjen voimavaroja vanhemmat pitivät elämässään ensisijaisina, ja niihin he tukeutuivat haastavissakin tilanteissa. Vanhemmuuden voimavaroina korostuivat lähimmät ihmissuhteet ja puolisoiden välinen kasvatusvastuun jakautuminen. Lähinnä nuoren murrosiän käytöksestä aiheutuneet toistuvat konfliktit aiheuttivat tarvetta vanhemmuuden tukemiselle myös perheen ulkopuolelta.

6.2 Lähiyhteisö perheen ja vanhempien tukena

Vanhemmat kokivat saavansa tukea vanhemmuudelleen murrosikään liittyvissä haastavissa tilanteissa myös perheen ulkopuolelta. Lähiyhteisöltä kuten ystäviltä saatu tuki oli vanhempien mukaan ensisijaista, jos omat voimavarat eivät olleet riittäviä.

No ystävät, mul on tosi paljon hyviä ystäviä ja sitten tota lapsen isäkin kyllä. (jatkaa myöhemmin) Mut siit tupakanpoltosta, ni hän (tytär) itekin vähän häpeili sitä, et pitiks mennä mummulle sanoo. Ni kyl mä sit sanoin, et jos sä oot niin iso, et poltat, ni sitte sä poltat ja kerrot siitä. Et en mä ainakaan enää, et tuli jossain vaiheessa, et mitä mä näitä asioita salailen. (Äiti 40 vuotta)

Sanotaan nyt sillä lailla, et kyl justinsa, niinku aiemmin sanoin, et työyhteisössä. Ihmisten kanssa kun on tekemisissä, jos sitä varovasti ottaa sitä asiaa niinku puheeksi, käsittelyyn, niin kyllä sieltä usein tulee semmosta saman suuntasta kokemusta. Ja sitä kautta tavallaan, et jos jollakin on päässyt lapset jo murrosiän ylitte, että heillä on ainakin käynyt näin hyvin ja onnellisesti. (Isä 42 vuotta)

Muutama ystävä on samassa tilanteessa ja kyllä se niinku. Jo se, että pääseet sanomaan sen asian, se jo helpottaa. Vaikka se toinen ei sit nyt välttämättä millään tavoin purkaskaan, vaan sanos, et hei tsemppii ja tälleen, niin sekin jo auttaa siin asiaa huomattavasti. (Äiti 39 vuotta)

Lähiyhteisöksi eli vanhempien sosiaaliseksi verkostoksi määrittyivät sukulaiset, isovanhemmat, omat sisarukset, ystävät, lapsen kummit ja työkaverit. Lähiyhteisöltä saatu tuki oli lähinnä keskustelua ja kuulluksi tulemisen kokemuksia. Lähiyhteisöstä vanhemmat saivat haastaviin tilanteisiin lohdutusta, hyväksyntää, kannustusta ja ymmärrystä. Lähiyhteisön tuki koettiin vastavuoroiseksi ja siihen liittyi pääasiassa positiivisia tunteita. Vastavuoroisuus näkyi positiivisena palautteena, jota vanhemmat saivat ystäviltään ja työkavereiltaan murrosiän haasteista keskusteltaessa. Vanhemmat ilmaisivat olevansa

myös varovaisia puhuessaan murrosiän haasteista. Kaikkein vaikeimmista asioista ei haluttu keskustella edes lähiyhteisön kanssa.

Lähiyhteisöltä etenkin isovanhemmilta saatu tuki oli myös käytännön apua arjessa kuten lastenhoitojärjestelyissä. Isovanhempien kanssa ei välttämättä aina jaettu yhteistä kasvatustunakemystä.

Mutta isovanhemmatkin tietty halus tietty kasvattaa sillä lailla ja ehkä ilmoittivat se oman mielipiteensä asiasta aika hyvin. Kaisa (nimi muutettu) sanoi yhes vaiheessa, et se ei halua lähtee sinne, että kun mummu saarnaa. (Isä 42 vuotta)

Joo, siis mun vanhemmat on paljon mukana mun elämässä ollu aina, paits et ne sillä tavalla vähän vanhoillisia, et ne on sitä mieltä, että keskimäinen lapsi, se on siinä se syy, et jää vähemmälle kun muut. Et tota kyl hänellä (tytär) on hirveen vahvat taustajoukot sillain, et se tota, kun se osais ite vaan arvostaa sitä. (Äiti 43 vuotta)

No tota sit meil on täti, hän on jo vanha, et tietysti kaikkee ei voidakaan hänen syliinsä kaataa. 90-vuotias täti, ja se on aivan mahtava tyyppi. Et se on niin, mut ei se puoliakaan, silleen suodatetusti ollaan puhuttu, kun se on silleen vanha ihminen niin. (Äiti 43 vuotta)

Toisaalta isovanhemmat koettiin myös edustavan eri sukupolvea, eikä heiltä saatua apua aina pidetty vain positiivisena. Isovanhemmille ei haluttu kertoa kaikkein vaikeimmista asioista, koska heiltä ei ajateltu saavan niihin kaivattua ymmärrystä. Isovanhempien tulkinnat murrosikään liittyvistä haasteista koettiin myös ristiriitaisiksi omiin tulkintoihin nähden.

Lähiyhteisöstä vanhemmat saivat tukea myös kasvatukselleen, ja nuoren tukeminen nähtiin vanhempien kasvatustuun jakamisena. Vanhemmat pitivät tärkeänä, että lähiyhteisöstä löytyi nuorelle perheen ulkopuolinen luotettava aikuinen kuten kummivanhempi, jolta nuori saattoi saada erityistä huomiota. Ystäviltä ja työkavereilta saatuun tukeen ja palautteeseen ei pääsääntöisesti liittynyt syyllisyyden tai häpeän tunteita, vaan vanhemmat saivat heiltä myös vertaistukea. Heiltä vanhemmat myös toivoivat saavansa näkökulmia omaan haastavaksi koettuun tilanteeseen tai kasvatukselliseen ristiriitaan. Lähiyhteisöltä saatu tuki oli vanhempien omia voimavaroja lisäävää ja ystävät nähtiinkin yhtenä tärkeänä voimavarana murrosikään liittyvissä haastavissa tilanteissa. Lähipiiristä saatiin myös hyväksyntää omille elämänvalinnoille.

6.3 Yhteiskunnalta saatu tuki

Yhteiskunnan tukeen perheet turvautuivat vasta, kun oma tilanne alkoi tuntua epätoivoiselta. Ulkopuolisen avun hakemista kuvattiin vaikeaksi, eikä vanhemmilla ollut tietoa siitä, mistä apua voisi hakea tai saada.

Kun ne tilanteet oli tossa muutama vuosi sitten niin vaikeita Lauran (nimi muutettu) kanssa, et silloin mä sanoin, et tiedätkö Laura, et tää meidän keskustelu ei nyt etene mihinkään. Et nyt meidän on pakko lähtee hakee apua jostain muualta. Kun se oli aina muuttamassa mummilta tai lastenkotiin ja sitten taas mä olin viemässä sitä johonkin. Epätoivo oli kyllä jossain vaiheessa. (Äiti 42 vuotta)

Kaupungin sivuilta mä rupesin sit ettimään tietoo, et mihinkä mä otan yhteyttä. Sielt ei oikein löytynyt tämmösseessä asiassa semmosta niinkun ihan selkeätä paikkaa, että mihinkä olis voinut ottaa yhteyttä. (Isä 42 vuotta)

Kauheen raskastahan se on välillä, mut et pitäis olla semmossia selkeitä puhelinnumeroita tai paikkoja, mihin ottaa yhteyttä tavallaan sillon, kun tuntuu, että omat voimat ei enää niinku riitä. (Isä 42 vuotta)

Mutta sitte kun se jäi tavallaan se pallo lapselle. Joo, itselle jaksamiseen olisin kaivannut sitä. Tuntu, et iteltä loppuu patterit. Joo, näin se kävi. (Äiti 43 vuotta)

Vanhemmat kokivat, että nuorelle oli saatavilla monenlaisia tukimuotoja, mutta vanhemmille apua löytyi vähemmän. Nuoren saamissa palveluissa vanhempien jaksamiseen tai avuntarpeeseen ei vanhempien mielestä kiinnitetty riittävästi huomiota. Toisaalta avun hakemista ulkopuoliselta taholta vaikeutti nuoren suhtautuminen siihen. Vanhemmilla oli tunne siitä, että avun hakeminen ammattilaiselta oli nuorelle rangaistus, vaikka he itse ajattelivat lapsensa parasta. Avun hakemiseen liittyi myös negatiivisia tunteita kuten pelkoa, häpeää ja syyllisyyttä.

Vanhemmat kuvasivat avun hakemista vaikeaksi ja jopa epätoivoiseksi. Oman tilanteen selkiytymättömyys ja määrittelemättömyys vaikeutti tarpeenmukaisten palveluiden löytymistä.

Et sit tavallaan tuli mieleen, että onks tää ainut keino päästä tänne (erityissairaanhoidon), et sun lapses on joku narkkari tai alkoholisti. Et kun kuitenkin on näit tämmösiä vähän pienempiäkin ongelmia, mitkä sit saattaa kasvaa isoks, et tota. (Äiti 44 vuotta)

Vanhemmat kokivat, etteivät murrosiän haasteet olleet tarpeeksi suuri syy päästä palveluiden piiriin, vaikka he itse kokivat tilanteessa neuvottomuutta. Vanhempien kokemuksista ilmeni myös, ettei tarkoituksen mukaisia palveluita ollut tarjolla tai heidän tilanteensa ei täyttänyt olemassa olevien palveluiden asiakkuuksien kriteereitä.

Vanhemmat ja heidän murrosikäinen nuorensa olivat käyttäneen hyvin monenlaisia yhteiskunnan tukipalveluita ja hakeneet apua murrosiän haasteisiin eri ammattilaisten luota. Moni oli myös kokenut saaneensa apua lähinnä keskustelun muodossa.

No itse asiassa mulla on siinä mielessä onnellinen tilanne, että kun mä käyn neuvolassa näitten pienten kanssa, niin mun neuvolatädillä on itsellään teini-ikäisiä lapsia, että usein puhutaan Tiinan (nimi muutettu) asioista siellä. Että mä kyllä sitä kautta saan tukea aika paljon ja sitä mieltä askarruttavia asioita. (Äiti 39 vuotta)

Joo oon hakenut lääkäriltä, ja sit terveydenhoitajan kanssa juttelin. Joo sieltä sain. Sitten koulun opettajan kanssa oon ollu puheissa ja. Et aika paljohan sitä, et sai kyllä sitä keskusteluapua. (Äiti 43 vuotta)

Että kyllä mä oon käyny jokaisessa vanhempainillassa ja ei sieltä tyhjin käsin oo jokakerta tarvinnut palata. Että tota kyllä sielläkin niinkun huomaa, et justinsa koulussa, et muillakin on ihan näitä samoja meini-kejä. (Äiti 39 vuotta)

Siinä se oli niinku tästä tämmösseestä, oliko se ihan näistä, tämmösseestä käyttäytymisestä ja oikuttelusta vai mitä siin oli. Ja sit oli tästä kotiin-tuloajoista. Missähän sivuilla mä kävin, oliko se joku keskustelupalsta peräti. (Äiti 43 vuotta)

Vanhemmat ja etenkin nuori olivat saaneet apua opettajilta, rehtorilta, kuraattorilta, kouluterveydenhuollosta, erityisopetuksesta sekä koulun vanhempainilloista. Myös terveydenhuollosta kuten neuvolasta ja lääkäriltä oli haettu apua murrosikään liittyviin ongelmiin. Perheneuvolan palveluita oli muutamissa perheissä käytetty ennen murrosiän alkamista. Joissakin perheissä oli tarvittu myös erityissairaanhoidonpalveluita kuten nuorisopsykiatrian poliklinikkaa. Vanhemmat olivat hakeneet apua jaksamiseensa myös omasta työterveyshuollosta sekä työhön liittyvästä kuntoutuksesta. Myös internetistä oli haettu tietoa murrosikään liittyen.

Vanhempien kokemuksista ilmeni, että palveluiden ja tuen saaminen edellytti vanhemmilta itseltään paljon aktiivisuutta, mikä vaikeutti avun toteutumista.

Mut kyllä mä koin, että Kaisallakin (nimi muutettu) oli jossain vaiheessa semmonen tosi kinkkinen tilanne ja ei muhun ainakaan koulusta oltu

minkäänlaisessa yhteydessä, että pitäiskö kenties miettiä jotain. Ehkä mä toivoin tavallaan niinku sieltä koulun puolesta semmosta rohkeampaa yhteydenottoa, et hei, oottekste miettinyt yhtään, et kun nää asiat menee näin, niin pitäiskö tähän koittaa löytää joku suurempi tie ratkasta tää asia. (Isä 42 vuotta)

Mut kyl siinä vaiheessa, kun mä oon ite ollut aktiivinen ja sit yrittänyt saada niit henkilökohtaisia opetussuunnitelmia sille ja näin. Ni sit se homma unohtuu. Okei iso koulu ja tämmönen. Mut et kyl niinku, et onks se sit se resurssipula niin iso vai. (Äiti 44 vuotta)

Ja sit sitä on varmaan jotenkin niin väsynyt, et jossain vaiheessa kun tätä oravan pyörää menee, ni et sä välttämättä jaksakaan tota, öö miten mä sanoisin, olla ite niin aktiivinen siinä (yhteydenotossa kouluun). (Äiti 43 vuotta)

Onhan toi ollu loistavaa nähä, et kyl sitä apua saa, mut aikalailla sitä täytyy niinku. Eihän sulle tuu kukaan kotiin kysymään, et hei, miten sulla menee. Eikä siihen oo varmaan keinojakaan. (Äiti 44 vuotta)

Joissakin tilanteissa vanhemmat olivat itse toimineet avun hakemisessa aktiivisesti ja hakeneet tietoa saatavilla olevista palveluista. Joidenkin perheiden kohdalla apua oli tarjottu koulun kautta, kun siellä oli havaittu nuoren käytöksessä ongelmia. Vanhemmat toivoivat yhteiskunnan puolesta rohkeampia ja herkemmin tehtyjä yhteydenottoja ja varhaisempaa puuttumista. Toisten vanhempien mielestä avun eteen oli taisteltava ja tietoa nuoren koulussa ilmenneistä ongelmista oli vaikea saada. Vanhempien mielestä monissa tilanteissa kotona heränneeseen huoleen ei koulun taholta juurikaan reagoitu ja vanhempien oma asiantuntijuus nuoren tilanteesta jätettiin huomiotta.

Koska kaikki haastateltavat yhtä lukuun ottamatta olivat asioineet Nuorten palvelupiste Nupissa, mainittiin Nuppi haastatteluissa merkittävänä tukimuotona.

No kaikkihan tietysti lähti sieltä Nupista. Et me päästiin hirveen äkkii tonne polille, et Sisko (nimi muutettu) halus sitä. Et onhan sitä lasta oppinut ymmärtää ihan erilailla, kun ei oo itel ollut tota ikinä (masennusta). (Äiti 43 vuotta)

Siis se Nupin juttu lähti siitä, että Kaisan (nimi muutettu) isä oli just, et mitä täs tehdään. Et aluks tietysti tulee se iso raivo, et hyvä, et sä et käy itekin sen kurkkuun kiinni. et kun sanat ei riitä eikä mikään. Et sitä vaan on, et mitä taas. Niin Kaisan isälle tuli sit se, et ei täst tuu mitään. Et kyl nyt niinkun tarttti jotain apua. (Äiti 40 vuotta)

Mut jotenkin se mul, et me oltiin molemmat siin keskustelussa (Valo-merkki-keskustelu Nupissa) sillon, se oli hyvä asia. Koska aina se ulko-

puolinen on siinä se, ketä se laps niinkun kuuntelee eri tavalla. (Äiti 42 vuotta)

Tiedon Nupin olemassaolosta vanhemmat olivat löytäneet netin kautta ja ottaneet sinne yhteyttä. Nupista perheet olivat ohjautuneet myös muiden palveluiden piiriin. Yksi perhe oli ohjautunut Nuppiin Valomerkki-toiminnan kautta. Valomerkki-toiminnassa alakäisen nuoren elämäntilanne kartoitetaan yhdessä vanhempien läsnä ollessa liittyen nuoren päihteidenkäyttöön, kun poliisi on hänet tavoittanut joko päihtyneenä tai päihteitä halussaan. Tästä ohjautumisen kanavasta huolimatta perhe koki saaneensa kokonaisvaltaista apua haastavaksi koettuun elämänvaiheeseen.

Perheen ulkopuolelta saatu tuki koettiin enemmän murrosikäiseen nuoreen kohdenneetuksi, vaikka moni vanhempi kokikin koko perheen tuleen autetuksi. Ammattilaisilta kuten terveydenhoitajalta tai kuraattorilta saatiin lähinnä tietoa, mutta myös ammattilaisen arvio ja asiantuntijuus nuoren tilanteesta koettiin tärkeäksi. Etenkin silloin, kun vanhempien oli vaikea nähdä saadun tuen hyötyä itselleen. Yhteiskunnan tukimuodot koettiin tärkeiksi, vaikka niitä ei olisikaan paljoa käytetty. Vanhemmat kokivat, että tieto tuen olemassaolosta ja käytettävyydestä oli heille jo hyödyksi. Koululta ja etenkin vanhempainilloista saatu tuki oli lähinnä tietoa ajankohtaisista asioista. Koulun ja kodin yhteydenpitoa netin kautta pidettiin hyvänä kehityksenä.

Yhteiskunnalta ja ammattilaisilta saadun tuen myötä vanhempien ymmärrys oman murrosikäisen nuoren tilanteesta oli lisääntynyt, mikä koettiin merkittäväksi hyödyksi.

Kyl se (tytär) on fiksu ja moni on sanonu, kuraattori ja työntekijä sieltä Nupistakin, et kyl Kaisa (nimi muutettu) on fiksu tyttö mutta sillä on nyt vaan niin paha se murrosikä. (Äiti 40 vuotta)

Ni tää rouva, kenen kaa me keskusteltiin, ni sano, että heillä on se, että viikkoon ei mennä, että ei saa laittaa meikkiä kouluun. Ja must oli aivan todella ihanaa, et hän sano sen omakohtasen kokemuksen siihen ääneen. Et lapskin näki, et ihan oikeesti, et muillakin on sääntöjä. (Äiti 42 vuotta)

Vanhempien mielestä ammattilaiset ymmärsivät perheen tilanteen kokonaisvaltaisesti, ja sitä kautta ammattilailta saatu apu kosketi koko perhettä. Vanhemmat kokivat saaneensa ammattilaisilta positiivista palautetta vanhempina, mutta myös konkreettisia neuvoja ja ohjausta haastavissa tilanteissa. Vaikka apua hakiessaan vanhemmat saattoivat tuntea häpeää tai syyllisyyttä, he kuitenkin näkivät ammattilaisten tarkoittavan aina

hyvää ja ajattelevan nuoren parasta. Vanhempien mielestä ammattilaisten arviot perheen ja nuoren tilanteesta olivat realistisia ja useimmat vanhemmat kokivat tulleen kuuluiksi auttamistilanteissa. Erityisen myönteisenä vanhemmat kokivat tilanteet, joissa vanhemmat oli otettu mukaan nuoren asioiden käsittelyyn.

Yhteiskunnan tarjoamiin tukipalveluihin liittyi vanhempien kokemuksissa myös paljon ristiriitaisia tunteita, mikä osaltaan heikensi tarjotun tuen vaikuttavuutta.

Et ei koskaan voi huolehtia liikaa lapsestaan. Ja sit se sellanen syyllisyys pois niinku tai. Sitä niinku äitinä aattelee, et kuika moni äiti sisimmäsään kantaa sitä tuskaa ja huolta ja syyllisyyttä siit lapsesta. Ja mä ainakin koin silloin, kun Liisalla (nimi muutettu) alko olee äitiä juttuja, et missä mä oon epäonnistunut ja mitä mä teen väärin, et tota. (Äiti 43 vuotta)

Jo yläasteella mä otin yhteyttä rehtoriin, kun Liisa (nimi muutettu) sanoi, et hän ei ymmärrä, hän ei opi ja hänt ei opeteta. Mä otin yhteyttä opettajaan, ja rehtoriin, et miten mä sen sanoisin, et ei niin nopeeta vauhtia mennä eteenpäin. Ni se ei menny kerta kaikkiaan läpi. Et rehtori, siin se oli ky, et mä aattelin, et toi on väärin, et toi ei oo kyllä Liisankaan kannalt. (Äiti 43 vuotta)

Se että edes mennä sinne (lastensuojeluun) keskustelemaan, ni jotenkin se tuntu sit aika suurelta kynnykseltä, että ei me kuitenkaan sitä (yhteistyöpyyntöä lastensuojeluun) allekirjoitettu. Et siinä on se pelko, että leimaantuu tai jos ne oikeestikin ottaa lapsen pois tai jotain. (Äiti 40 vuotta)

Avun hakeminen ammattilaiselta koettiin epäonnistumisena vanhempana ja siitä podettiin syyllisyyttä. Koulun tai kuraattorin taholta tehdyt yhteydenotot tuntuivat joistakin vanhemmista aluksi loukkaavilta, mikä lisäsi syyllisyyden kokemuksia. Etenkin lastensuojeluun liitettiin paljon ennakkoluuloja ja leimaantumisen pelkoa. Siksi lastensuojelusta ei oma-aloitteisesti ollut haettu apua. Jotkut vanhemmat olivat ammattilaisia kohdatessaan kokeneet, ettei heidän omaa asiantuntijuuttaan vanhempina ollut arvostettu. Siksi vanhemmilla oli tunne, että ammatillisen avun kuten erityisopetuksen saamiseksi joutui taistelemaan lapsensa puolesta. Osa vanhemmista ei kokenut saaneensa murrosikäisen vanhempina tarpeeksi tukea tai apua vanhemmuudelleen, vaan tulleen ammattilaisia kohdatessaan ennemminkin arvioiduksi vanhempana.

Ammattilaisten luota apua hakiessaan vanhemmat toivoivat asiantuntijan arviota tilanteestaan. Vanhempien toiveissa oli myös saada vahvistusta sille, ettei oma lapsi ollut mitenkään poikkeava tai epänormaali, vaikka tarvitsikin apua murrosiän haasteisiin.

Mutta tavallaan semmonen asia vaivaa monesti, että onkohan tää jotenkin niinku ainutlaatuista, et meil on näin vaikeeta vai että onko niinkun paljon muita samanlaisia. Et tavallaan semmonen epätietoisuus. Et tavallaan semmonen ajantasainen tieto, et mikä se niinkun on sit se nuorten todellisuus. (Isä 42 vuotta)

Ite ehkä on jo sen asian kanssa sinut, ettei koe enää sillä lailla syyllisyyttä. No joskus tulee kyllä niitä, et mä oon aivan epäonnistunut äitinä. Ehkä se kyl varmasti oikeast auttais, et huomais, et muillakin on näit samoja ongelmia. Et ehkä se just onkin, että siit liian vähän puhutaan, et aina luulee, et mun laps on jotenkin ihmeellinen. (Äiti 40 vuotta)

Vanhemmat myös pohtivat sitä, mikä kuuluu normaaliin murrosiän kehitykseen ja mikä taas ammattilaisten arvioimana olisi epänormaalia tai aiheuttaisi vakavampaa huolta. Vanhemmat toivoivat, että ammattilaisilta voisi saada ajankohtaista tietoa nuorten elämäntavoista yleensä, kuten siitä, kuinka yleistä tupakointi on nuorten keskuudessa. Vanhemmilla oli myös selkeitä vertaistukeen kohdentuvia toiveita. Tämä ilmeni vanhempien tarpeena saada tietoa muiden murrosikäisen kanssa elävien perheiden tilanteista.

6.4 Vertaistuki auttaa jaksamaan

Vertaistueksi määrittelin haastatteluiden alussa sellaisen tuen, jota vanhemmat kokevat saavansa muilta murrosikäisten vanhemmilta tai ihmisiltä, jotka ovat olleet samankaltaisessa elämäntilanteessa. Vertaistuki nähtiin tärkeänä voimavarana, joka auttoi jaksamaan arjessa. Vertaistukea vanhemmat kokivat saavansa monenlaisilta ihmisiltä ja hyvin erilaisissa tilanteissa.

Kylhän me aina, kun me sovitaan, et nää tytöt. Tää yökyläbuumi on nostanu päätään. Niin tota kyl me näitten vanhempien kanssa siinä sitten aina vaihdetaan muutama sana. Ja ne kenen kanssa tunnetaan sitten paremmin, ni just puhutaan näistä ilmiöistä, et mitä on niinku liikkeellä. (Äiti 42 vuotta)

Kyllähän sitä tietysti tavallaan silloin kun se asia painaa, kun ne asiat on huonosti, niin tietystihän sitä tulee, no yleisesti ottaen melkein jokaisessa keskustelussa sitten. Varsinkin jos on face to face jonkun toisen vanhemman kanssa, niin tietysti se tulee se asia esille siinä. (Isä 42 vuotta)

Voi että, mitähän niitä on tullut matkan varrella. No Tarjahan, Virpin äiti, (nimet muutettu) välillä soitteli, et onko se näin ja tuliko se Virpi

sinne ja mä sit joskus Tarjalle, et onks se Liisa siellä. Kyl siinä toimii tämmöstä vähän. (Äiti 43 vuotta)

Lapsen kavereiden vanhemmilta ja luokkakavereiden vanhemmilta saatu vertaistuki liittyi useimmiten vanhempien väliseen yhteydenpitoon. Vanhemmat soittelivat toisilleen yökyläilyiden yhteydessä varmistaakseen asian toiselta vanhemmalta. Myös vanhempainilloista koettiin saavan vertaistukea eritavoin. Koulujen vanhempainilloissa vertaistuen kokemukset saattoivat syntyä kuuntelemalla muiden vanhempien keskustelua itse siihen osallistumatta. Kavereiden vanhemmilta saatu vertaistuki oli luonteeltaan spontaania ja vähemmän suunnitelmallista. Se toteutui vanhempien välisissä puhelinkeskusteluissa tai yleisemmällä tasolla vanhempainilloissa, eikä välttämättä liittynyt mihinkään konkreettiseen ongelmaan tai tilanteeseen.

Vanhemmat kokivat saavansa vertaistukea myös työkavereiltaan ja ystäviltään. Työkavereilta ja etenkin ystäviltä saatu vertaistuki oli luonteeltaan tietoisista ja tiettyyn ongelmaan kohdistuvaa.

Kyllä mä sitä saan. Ehkä lähinnä näiltä samassa elämäntilanteessa olevilta ystäviltä. Että öö, ehkä se on kaikkein eniten sitä tulee ehkä sieltä. Kyllä sitä ehkä mediankin kautta tietyllä tavalla saa, että tota muillakin on samoja juttuja tai lähinnä se mielenkiinto. Ehkä se on kuitenkin ystäviltä eniten. (Äiti 39 vuotta)

Joo töissä oikeestaan. Työkaverit on niinku lähinnä sitten, että puhutaan niistä asioista ja työkaveri on kertonut, että kun poika koulussa, siel on Jameksen farkut jalassa, et hänkin tahtoo ne. Et just niinku se normaali käytäntö, mikä toimii tänäkin päivänä. mikä toimi joskus ennen aikaisemmin. Eli kun sul on toi, ni mun täytyy saada kanssa tollanen. (Isä 46 vuotta)

Usein vanhemmat keskustelivat murrosikäisen lapsensa asioista työpaikalla avoimesti ja saivat työkavereiltaan siihen liittyen tukea. Vanhemmat saattoivat toimia murrosikään liittyvän keskustelun avaajina tietoisesti saadakseen palautetta ja vinkkejä työkavereiltaan. Vanhemmat kertoivat puhuvansa ystäville hankalistakin kotitilanteista ja kokivat saavansa ystäviltä niihin paljon tukea. Ystävät toimivat vertaistukena kuuntelemalla vanhemman huolia, eivätkä vanhemmat välttämättä odottaneet saavansa tilanteisiin konkreettista apua tai neuvoja. Mahdollisuus ystävien kesken purkaa nuoren haastavaan murrosikään liittyviä tunteita oli vanhempien mielestä riittävää.

Vertaistuki toteutui monissa arkisissa tilanteissa ja keskusteluissa. Vanhemmat kokivat voivansa ottaa murrosiän haasteet puheeksi hyvin monissa eri tilanteissa.

Se on semmosta, että (kertoo työkavereilleen) taas eilen piti käydä pitämässä neuvottelu tuolla ja sit se lähtee tietysti purkeemaan sillä se juttu. Että heilläkin on tämmöstä ja ja sitä kautta. Se jotenkin siis hyvin tämmöissä arkisissa. Kyl mä koen sen, että se tulee hyvin tämmöissä arkisissa, jokapäiväisissä tilanteissa sitten niinku esille se. (Isä 42 vuotta)

Ehkä lähinnä justinsa tämmöissä sitte, jos tulee joku konfliktitilanne tai joku tällanen, niin ehkä sitte niitä. Lähinnä vaan sitten todetakseen, että okei, että näin tapahtuu meilläkin. (Äiti 39 vuotta)

Juu siel oli kansa, yks työkaveri kerto, niil oli sama tilanne kun meillä nettiriippuvuuden janssa. Et oltiin 24h iellä ja se esimerkiksi kerto, et hän meni töistä kotiin, tempas modeemin irti seinästä ja vei autotalliin. Se oli kaks viikkoo. Ja aamulla kun hän lähti, hän pisti auton hanskalokeroon, ni se kulki töihin mukana. (Isä 46 vuott).

Vertaistukea vanhemmat saivat myös puolisoltaan, isovanhemmilta, sisaruksiltaan sekä lapsen kummivanhemmilta. Toiset vanhemmat hakivat vertaistukea etenkin silloin, kun perheessä oli kohdattu jokin konfliktitilanne. Sukulaisilta ja omilta vanhemmilta saatu vertaistuki taas toteutui yleensä silloin, kun keskusteltiin lapsen kuulumisista yleensä. Näissä tilanteissa vanhempien oli läheisten kanssa helppo puhua myös murrosikään liittyvistä haasteista. Joillakin vanhemmilla oli kokemusta myös netin keskustelupalstoilta saadusta vertaistuesta ja tiettyyn sairauteen liittyen muiden sairastuneiden lasten vanhempien keskinäisestä vertaistuesta. Tässäkin tilanteessa vertaistuki oli toteutunut keskustelupalstan kautta.

Vertaistueksi koettiin vanhempien keskinäinen kokemusten jakaminen ja murrosikään liittyvistä ilmiöistä keskusteleminen. Keskusteluista vanhemmat hakivat tukea omille kasvatukseen liittyville valinnoilleen sekä tieto siitä, miten muiden perheessä toimitaan. Niiden kautta vanhemmat kokivat rakentavansa yhteistä kasvatuslinjaa ja pelisääntöjä, joita voitaisiin yhdessä noudattaa.

Antaa se siin mieles (uskoa tulevaisuuteen), että tota sieltä sitten välillä tota lokahtaa, ku poimii rivien välistä sellassii asioita, eetä hei, toihan onkii hyvä idea. Noin ois voitu mekin tehdä tämän asian suhteen ja ku sä et itse välttämättä täällä kotona hokata sitä asiaa, ni sä kuulet ulkopuolelta sen, miten joku toinen on tehnyt. Sä voit käyttää sitä sitten omassa tilanteessas. (Isä 46 vuotta)

Erityisesti nuorten kotiintuloajoista haluttiin muodostaa vanhempien kesken yhteisiä käytäntöjä. Toisaalta vanhemmat kokivat myös jakavansa konkreettisia vinkkejä arjen tilanteisiin ja saavansa ideoita omiin kasvatuskäytäntöihinsä. Konkreettisimmillaan vanhemmat halusivat tarkistaa muilta vanhemmilta kotiintuloaikoja tai sovittuja yökyläilyitä, kun he eivät halunneet yksin luottaa nuoren puheisiin.

Vertaistuki ei aina edellyttänyt keskustelua tai ajatusten vaihtoa vanhempien välillä. Vanhemmat kokivat aistivansa kohtaamisissa tai yleisissä keskusteluissa, että muillakin perheillä oli vastaavia haastavia tilanteita tai kokemuksia.

Ton nuoremman kummilla on (haastava murrosikäinen), mut nykyisin, se on tänä päivänä, mua just huvittaa, se on äiti, kahden ihanan tytön äiti ja ihan täysin erilainen. Se oli ihan hirviö. Et sit mä vaan ajattelen, et hei nekin selvis. Mut ei vois ikinä kuvitellakaan, et sil oli (vaikea murrosikä.) (Äiti 44 vuotta)

Et sit jotain niit tyttären nyt niit vanhempia kavereita, et jotain äitejä silleen tiedän, ketä he on ja silleen. Että kun puhuu, ni kyllä niinku ihan selvästi aistii, että on niitä ongelmia varmaan yhdellä sun toisella. (Äiti 40 vuotta)

Vertaistueksi koettiin myös havainnot siitä, miten tuttavien perheissä oli selvitty murrosikään liittyvistä haasteista ja miten ongelmalliseksi koettu nuori oli kuitenkin aikuisunut ja selvinnyt ongelmistaan. Nettikeskusteluista saatu vertaistuki ei edellyttänyt vanhemman osallistumista itse keskusteluun, vaan vanhemmat kokivat saavansa vertaistukea myös lukemalla keskustelupalstojen kirjoituksia.

Vanhempien välisestä vertaistuesta koettiin olevan paljon hyötyä. Vanhempien mielestä vertaistuki auttoi jaksamaan arjessa ja muiden perheiden samankaltaisista ongelmista keskusteleminen auttoi hahmottamaan omaa tilannetta selkeämmin.

Et meillä se on lähtenyt ihan selvästi masennuksesta liikkeelle ja mä vaan, jos mä olisin tiennyt tämmösseestä asiasta, ni ois osannu ehkä niinku ajatella asiasta erilailla heti alusta asti. No sit jälkikäteen, miks mä olisin kiinnostunut asiasta, mikä mua ei oo kiinnostanu. (Äiti 44 vuotta)

Öö, on se sikäli, että tota kun sä tiedostat, et muillakin on todennäköisesti samoja ongelmia ja juttuja kun minullakin. Ja kun sä puhut niille, ne antaa sulle vastakaikua. Ne kertoo oman tarinansa, joka on samantapainen, kun minullakin. (Isä 46 vuotta)

No kyllähän se auttaa siinä sun omassa arjessa ja jaksamisessa, niinku et tota sä huomaat, et sä et tee itse. Vaikka tota välillä tuntuu, et maailma rysähtää niskaan, ni kyllähän sitten, kun sä saat sitä feedbackkiin vähän takasin, ni tulee semmonen tunne, et hei mä en olekaan tässä niinku ihan niin väärässä. Että mä olen tehnyt ja toiminut ihan niinku muutkin on toiminut. Et se on ehkä siinä (vertaistuesssa) niinku kaikkein parasta. (Äiti 39 vuotta)

Nyt esimerkiksi jos mä aattelen, et mä lähtisin alusta tähän hommaan ja kaikki kauheudet pamahtais nyt, ni olis ihanaa, et tietäis, et vuoden päästä hymyilyttää. (Äiti 44 vuotta)

Vanhemmat pitivät tärkeänä, etteivät he jääneet ongelmiansa kanssa yksin, vaan heillä oli mahdollisuus jakaa ne muiden vanhempien kanssa. Myös muilta vanhemmilta kuulut onnistumisen kokemukset toimivat vanhempien voimavarana. Kaikenlainen vanhempien välinen yhteydenpito koettiin hyvänä, koska vanhemmat kaipasivat mahdollisuutta jakaa ajatuksiaan toisten vanhempien kanssa. Sitä kautta vanhemmat näkivät mahdollisuuden saada tietoa, jonka avulla voisi ennakoida tai havaita oman lapsen murrosikään liittyviä ongelmia. Vertaistuen hyödyksi nähtiin myös muilta vanhemmilta saatu palaute, josta sai tukea omille kasvatukseen liittyville ratkaisuilleen. Vanhemmat kokivat vertaistuen hyödyttävän normaaliuden kokemusta. Havaitessaan samankaltaisia ongelmia muissakin perheissä vanhemmat kokivat oman tilanteensa vähemmän poikkeavaksi.

Vertaistuki toteutui vanhempien mielestä vastavuoroisesti. Suurin osa vanhemmista oli kokenut voineensa antaa vertaistukea muille samankaltaisessa tilanteessa oleville perheille.

Joo kyl mä luulen, et varmaan tota (olla avuksi toisille vanhemmille). Ehkä lähinnä justiinsa, en mä tiedä murkkuiän suhteen, mutta just ton sairauden suhteen. Siinä varmaan pystyn auttaa, niinku et mitä on odotettavissa ja tällasta, että. Ei tää murkkuikä meillä niin kauaa vielä oo, että vois sanoa, et hallelujaa, tiedän kaiken. (Äiti 39 vuotta)

Naapurissa on semmonen 1-vuotias kummipoika, mikä täytti just kaks viikkoo sitten vuoden, niin kyl mä oon ainakin niinku hänen vanhemmilleen kertonut näistä asioista. Et jos siitä on heille jotain apua sitten kymmenen, viidentoista vuoden päästä. (Isä 42 vuotta)

Et luulen kyllä, et oon (ollut tukena muille vanhemmille). Tavallaan mä luulen kyllä, et musta saa tukea siihen, just semmoseen päättäväisyytee tai semosseeseen. Et nyt vaan tehdään ja mennään näin. (Äiti 42 vuotta)

Just tossa keväällä yks (vanhempi) soitteli, et hän kuuli, et sun lapses on ollu siellä (erityisluokalla). Mietin tai et silloin just sanoin, et ihan samoja asioita aattelin, et nyt mun laps onkin erilainen ja se pannaan johonkin vanhan ajan pienluokkaa, mis on kaikki tyhmät. (Äiti 44 vuotta)

Vanhemmat kertoivat voineensa jakaa kokemuksiaan ja onnistumisiaan muille vanhemmille ja tukeneensa sitä kautta toisiaan. Vanhemmat olivat keskusteluissaan toisten vanhempien kanssa voineet samaistua erilaisiin haastaviin tilanteisiin ja jakaneet sitä kautta ymmärrystään muita vanhempia kohtaan. Yksi vanhemmista kertoi myös kannustaneensa muita avoimuuteen ja vanhempien väliseen yhteydenpitoon. Vanhemmat kokivat voineensa antaa vertaistukea toisilleen myös kertomalla olemassa olevista palveluksista ja tukimuodoista. Vaikka kaikilla ei vielä ollut kokemuksia vertaistuen antamisesta, näkivät he tulevaisuudessa siihen mahdollisuuden omien haastavien kokemustensa kautta.

6.5 Vertaistuen haasteita

Vanhemmuuteen liittyvän vertaistuen koettiin muuttuvan ja vaikeutuvan lapsen kasvaessa murrosikään. Vanhempien mielestä murrosikään liittyvissä haasteissa vanhemman omalla toiminnalla oli aiempaa suurempi merkitys. Siksi murrosiästä keskusteltaessa vanhemmat kokivat arvioivansa enemmän omaa vanhemmuuttaan ja uskoivat muidenkin suhtautuvan siihen kriittisemmin. Murrosikään liittyvistä ongelmista oli vanhempien mielestä myös vaikea puhua, eivätkä he kokeneet vanhempien olevan keskenään lojaleja tai rehellisiä. Monien vanhempien mielestä ”kylä kasvattaa” periaate oli yhteiskunnassa vähentynyt, mitä selitettiin yleisesti elämän kiivasrytmisyydellä. Perheiden ja vanhempien henkilökohtaisten asioiden ajateltiin vievän niin paljon voimia, etteivät he enää jaksaneet puuttua muiden perheiden asioihin. Yleisesti vanhemmat kokivat saavansa nuoren murrosikään liittyvissä haasteissa liian vähän vertaistukea ja kaipaivat enemmän vanhempien keskinäistä jakamista.

Edellytyksenä vertaistuen toteutumiselle vanhemmat kokivat avoimuuden ja rohkeuden puhua murrosikään liittyvistä vaikeuksista.

No kyl mä oikeestaan nykyisi pystyn puhuu missä vaan. Että niinku, et en mä enää sit silleen ajattele tai sitä häpeile. Tai ehkä justiinsa sitä, ettei koe niinkään, että on ite epäonnistunut. Tai ehkä jossain asioissa onkin

niinku siin kurissa ehkä. Mutta tota se, että mä muutenkin kyl sellanen avoin ja puhun kaikista asioista. Että ehkä se onkin siinä, ettei se oo mulle niin. Kyllä mun oikeestaan kaikki tietää, mun kaverit ja töissäkin niinku työkaverit. (Äiti 40 vuotta)

Et kyl mä oon kuitenkin alusta pitäen aika avoimesti puhunut niinku. Et koska mä oon huomannu, et se on itelle se semmonen juttu. Et tota ei jää siihen niinku vaan surkuttelemaan ja oottamaan sitä seuraavaa päivää. Et voi voi. En nyt tietysti ihan tuntemattomille ihmisille tai tommossille puolitutuillekaan. (Äiti 44 vuotta)

Näitä vaikeuksia ei vanhempien mielestä tullut peitellä tai häpeillä. Heidän mielestä vanhemman tuli olla sinut oman vanhemmuutensa kanssa, kokematta siitä häpeää. Toisaalta vertaistuki edellytti vanhempien mielestä myös omaa aktiivisuutta, mihin heillä ei aina omasta mielestään ollut voimavaroja.

Vertaistuen toteutumiseen liittyi myös rajoituksia kuten vanhempien omat tunteet tai asioiden arkaluonteisuus. Kaikista murrosikään liittyvistä haasteista ei vanhempien mielestä uskaltanut puhua.

Kyl tietysti kun ollaan ja kaveripiiri tietysti, jos tulee jotain, niin pystyy kysymään, et mites teillä. Ja sit just se, et en mä tiedä kuinka paljon siitä on hyötyä, et nyt kun on ite nähny, et lapset on niin erilaisia, et onks mitään semmosta muuttia. (Äiti 44 vuotta)

Siin on varmaan, jotenkin tulee aina mieleen se, et jos lapsella on ongelmia tai omalla nuorella, se on tavallaan niinku, kai se on joku häpee voi ti olla tai ei kehtaa tai. Ehkä häpee enemmän semmonen. Tottakai siitä haluis, et ois asiat hyvin. Et ei sitä mielellään mee sanoo, et nuori ei tuu yöllä kotiin, et mä en tiennyt, missä se on. (Äiti 43 vuott).

En mä muista, ehkä kun mä ite vaan aattelin siinä, et nää on jotain itsarijuttuina, kun mä vaan näin ne. Se oli just vähän semmonen, että ei sil halunnu rasittaa esimerkiksi mun vanhempien arkee. Ja tota en mä itse asiassa tiedä, oonko mä tänä päivänäkään koskaan puhunut niistä asioista. (Äiti 44 vuotta)

Jotkut murrosikään liittyvät vaikeudet kuten itsemurha-ajatukset koettiin niin tabuiksi, ettei niistä ollut voinut puhua kenenkään kanssa. Jotkut vanhemmat kokivat vaikeaksi soittaa toisille vanhemmille ja kysellä perheiden tilanteesta suoraan. Joissakin asioissa kuten kotiintuloajoissa vanhempien väliset kasvatuseriaatteet erosivat niin paljon toisistaan, ettei vanhempien mielestä ollut mahdollistakaan löytää yhteistä linjaa. Toisaalta

myös murrosikäiset nuoret ja heidän tilanteensa nähtiin niin yksilöllisinä ja toisistaan poikkeavina, ettei vertaiskokemuksia ollut aina helppo löytää.

Kouluyhteisö nähtiin mahdollisuutena vertaistuen toteutumiselle, mutta siinä koettiin tällä hetkellä olevan paljon haasteita. Etenkin vanhempainiltoihin kohdistui paljon vanhempien odotuksia.

Joo on (mahdollisuus tavata muita vanhempia), mut ne (vanhempainilat) jää jotenkin niin virallisiks. Ne on niin isoja tavallaan ne vanhempainillat, et siellä niinkun rohkeimmat puhuu, et hiljasimmat jää. (Äiti 43 vuotta)

Jotenkin semmonen jännittävä se tilanne (vanhempainilta) niinkun ja siin ei tuu kummiskaan avauduttua. Ne on vieraita ihmisiä. Ehkä joku saattaakin, en mä tiedä miten. Mut tota ehkä siel ei halua ihan niistä kaikista vaikeimmista asioista. Siel puhutaan aika paljon niiku, itä kurssiin sisältyy ja mitä tulee tai aika paljon sellassia yleisiä asioita. Nii jos siel joukossa onkin joku semmonen, mikä on ihan hukassa nuoren kaa, ni ei se kyllä kauheesti. (Äiti 43 vuotta)

Vanhempainilloissa saatu vertaistuki oli vanhempien mielestä hyvin pintatasolla, eikä vertaistuen syntymiselle ollut tilaisuutta. Vanhempainillat koettiin kohdennetuksi liian suurelle yleisölle tai käsittelevän asioita liian yleisellä tasolla. Vanhempainillat koettiin muodollisina, virallisina ja niissä käsiteltiin liikaa vain kouluun liittyviä asioita. Vanhempien mielestä ne perheet, joissa murrosikään tai yläkouluun liittyi vaikeuksia, eivät saaneet vanhempainilloista tarpeeksi tukea. Alakoulussa saavutettu vanhempien välinen yhteys katkesi usein yläkouluun tultaessa, mikä heikensi vertaistuen mahdollisuuksia. Yläkoulussa, jossa vanhempien vertaistuen tarve saattoi kasvaa, nuori meni uudelle luokalle, jossa myös vanhemmat olivat toisilleen vieraita.

Vanhemmat esittivät haastatteluissa paljon ideoita vanhemmuuden tukemiseksi ja vertaistuen toteutumiseksi. Yleisesti ajateltiin, että kynnystä avun saamiseksi tulisi madaltaa ja olemassa olevista palveluista tulisi tiedottaa selkeämmin. Murrosikään liittyvissä haasteissa apua tulisi tarjota myös vanhemmille ja ammatillista tukea vanhemmuuteen tulisi olla paremmin saatavilla. Vanhempien mielestä murrosikään liittyvistä haasteista tulisi puhua aikaisemmin, paljon ennen murrosiän alkamista.

No enemmän pitäis varmaan olla semmossia, enemmän pitäis saada jotenkin niinku kuuluville ja näkyville eri perheiden kohtaloita ja kertomuksia niinku näistä asioista. Et tavallaan mä oon ainakin aina kokenut

sen aika vaikeena tavallaan, et mikä se oikeesti niinku tuolla muualla on se tilanne. (Isä 42 vuotta)

Niin, tai vois olla joku keskustelufoorumi. Useinhan se menee niin, et miks mun pitää tulla tuolloin kotiin, kun kukaan muu ei. Ni ainahan ne sanoo, et ei kukaan. Ei kaikki muut saa olla pidempään. Ja mä sanonkin, että mimmosia vanhempia niil on, jos ne saa yötämyöten tuolla riekkua. (Äiti 40 vuotta)

Mu se just, et ois vähän niinkun ne nuorisotyöntekijät ja sit joku nuorisopsykologi tai. Et se olis niinku siel (vanhempainillassa) läsnä. Et se antais aika paljon enemmän, kun et käydään niitä. Et se on vähän semmost kaavamaista enemmänkin se keskustelu. (Äiti 43 vuotta)

Onhan tietysti se, et on niit numeroita tietysti. Et en mä muista onks koululta tullu. Et nuorille koululta tulee, et voi soittaa. On näit nuorten puhelimii ja ku niilhän on näitä, et voi soittaa. Et tavallaan murrosikäisten vanhemmille joku numero, mihin vois aina tiettyä aikana, et joku päivystäis siellä, et vois soittaa. (Äiti 43 vuotta)

Vanhemmilla oli myös konkreettisia ehdotuksia palveluiden ja vanhemmuuden tukemisen parantamiseksi. Useampi vanhempi ehdotti puhelinnumeroa tai paikkaa, josta selkeästi tarjottaisiin apua murrosikään liittyviin vaikeuksiin tai jossa vanhemmat voisivat näistä vaikeuksista puhua. Lehtikirjoitukset ja blogit, joissa kuvattaisiin erilaisia kokemuksia murrosikäisen vanhemmuudesta, voisivat toimia vanhemmuutta tukevinä. Myös internetin erilaiset sovellukset, kuten avoimet keskustelupalstat, voisivat tarjota vanhemmille foorumin jakaa ajatuksiaan.

Koulu nähtiin tärkeänä tiedottajana murrosiän haasteisiin liittyen, mutta sen toivottiin myös mahdollistavan mm. vanhempainiltojen kautta vanhempien keskinäisen kohtaamisen. Konkreettisena ideana esitettiin suljettu vanhempainryhmä, joka toimisi luottamuksellisesti mutta avoimesti mahdollistaen vertaistuen ja jossa voisi olla mukana asiantuntijoita eri ammattisektoreilta kuten nuorisotyöstä ja terveydenhuollosta. Pelkästään vanhempien väliseen vertaistukeen perustuvaa vanhempainryhmää pidettiin haasteellisenä, koska vertaistuki edellytti murrosiän ongelmiin liittyvää jaettua kokemusta ja luottamuksellisuutta.

6.6 Vanhemmuuden voimavarat ja niiden tukeminen

Vaikka murrosiän kehitys toikin perheille paljon haastetta, oli vanhemmilla itsellään monenlaisia voimavaroja niiden käsittelyyn. Voimavaroinaan vanhemmat näkivät vanhemmuuden hyvät ominaisuudet itsessään sekä positiivisen asenteen ja tyytyväisyyden elämästään. Perhe ja sen hyvinvointi toimi vanhemmille toisena tärkeänä voimavaroja antavana tekijänä. Myös puolisolta saadulla tuella ja yhteisesti jaetulla vanhemmuudella oli suuri merkitys arjessa jaksamiseen. Murrosiän haasteet tuntuivat vanhemmista vähemmän kuluttavilta, kun perheen perusasiat kuten koti, työ ja taloudellinen vakaus olivat kunnossa. Vanhemmat antoivat arvoa myös omalle ajalle ja harrastuksille, joiden kautta sai tukea arjessa jaksamiseen.

Vanhemmat saivat tukea vanhemmuuteensa ja arkeensa monista tahoista. Tärkeimmäksi tuen saamisen kanavaksi muodostui vanhempien lähiyhteisö ja sosiaalinen verkosto, johon kuului oman perheen lisäksi ystävät, työkaverit ja sukulaiset. Heiltä saatu tuki oli keskustelua ja ennen kaikkea vanhempien kuuntelemista mutta myös konkreettista apua arkeen ja kasvatukseen. Lähiyhteisöltä saatu tuki oli luonteeltaan ymmärtävää, lohduttavaa ja siitä heijastui hyväksyvä suhtautuminen vanhempia kohtaan. Ystäviltä ja kavereilta saatu tuki oli myös vastavuoroista. Heiltä vanhemmat saivat palautetta toiminnalleen ja ratkaisuilleen vanhempana. (Kuvio 3.)

Yhteiskunnan taholta vanhemmat saivat ammatillista tukea koulun, oppilashuollon, terveydenhuollon ja sosiaalityön kautta. Myös internetin välityksellä vanhemmat olivat kokeneet saaneensa apua vanhemmuuden haasteisiin. Ammatillinen tuki oli lähinnä tietoa, ohjausta ja sitä määrittä vanhempien mielestä asiantuntijuus. Tärkeäksi tukemisen tavaksi vanhemmat kokivat ammattilaisilta saadun positiivisen palautteen haastavissakin tilanteissa. Ammattilaisten antama tuki oli kokonaisvaltaista ja hyödytti koko perhettä murrosikään liittyvissä haasteissa. Vanhempien mielestä ammattilaisilta saatu murrosikään haasteisiin liittyvä apu oli konkreettista ja lisäsi vanhempien itseymmärrystä vallitsevasta tilanteesta. Toisaalta siihen liittyi myös negatiivisia tunteita. Vanhemmat kokivat, että ammattilaisilta ja yhteiskunnalta saatu tuki oli yhtä aikaa vanhemmuutta arvioivaa, leimaavaa ja jopa syyllistävää.

Vanhempien voimavaroja lisäsi myös vertaistuki, jota vanhemmat saivat ystäviltä, lapsen kavereiden vanhemmilta ja työkavereilta, joilla oli ollut vastaavia kokemuksia. Vertaistuki toteutui vanhempien mielestä keskusteluissa toisten vanhempien kanssa sekä kuulluksi tulemisen kokemuksissa. Vanhemmat jakoivat keskenään kokemuksia nuoren murrosikään liittyen, mutta myös konkreettisia neuvoja, miten joissakin tilanteissa oli ollut kannattavaa toimia. Kaikista vaikeimpiin ja tabuina pidettyihin asioihin vanhemmat eivät kuitenkaan uskaltaneet vertaistukea hyödyntää. Vertaistuki oli luonteeltaan vastavuoroista ja vanhemmat kokivat voineensa olla tukena myös toisille vanhemmille. Vertaistuki oli selvästi vanhempien voimavaroja lisäävää ja tuki heidän vanhemmuuttaan, mutta sen toteutumiselle oli vanhempien mielestä tällä hetkellä liian vähän mahdollisuuksia. Vanhemmat esittivät monenlaisia konkreettisia ideoita vanhemmuuden tukemiseksi ja palveluiden kehittämiseksi.

Kuvio 3: Vanhemmuuden tuen ulottuvuudet

Vanhempien saaman tuen eri muodot tukivat monin tavoin vanhempien voimavaroja. Lähiyhteisön tuki oli enemmän kuuntelua ja keskustelua arjen tasolla. Ammatillista yhteiskunnalta saatua tukea taas kuvasi enemmän asiantuntijuus ja tieto, jonka avulla vanhemmat suuntasivat toimintaansa. Vertaistuki taas oli luonteeltaan keskustelua ja kokemusten sekä konkreettisten neuvojen jakamista.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Vanhemmuus peilinä murrosiän kokemuksille

Nuoren murrosikä oli vanhempien mukaan kokonaisvaltainen kasvuprosessi, jonka vaikutukset ilmenivät monella tasolla sekä nuoressa itsessään että tämän lähiympäristössä ja sen suhteessa yhteiskuntaan. Murrosiän voidaan sanoa olevan yhtäaikaaisesti nuoren yksilöitymis- ja eriytymisprosessi, jossa toimijoina ovat sekä nuori itse että hänen perheensä irtautumisen lähtökohtana (Rantanen 2004). Murrosiän kehitykseen on siten osallisena aina vähintään kaksi osapuolta. Murrosiän monitahoisuus ilmeni vanhempien havaintoina murrosiästä nuoren yksilöllisenä kehityksenä mutta ensisijaisesti heidän subjektiivisena vanhemmuuttaan käsittelevänä pohdintana.

Perheiden moninaistuminen ja perherakenteissa tapahtuneet muutokset näkyivät tutkimuksessa vanhempien kokemuksina uusperheiden haasteista ja perhesuhteiden monimutkaistumisesta (Broberg 2010, 11). Tutkimukseen osallistuneet perheet edustivat hyvin moninaisia perherakenteita. Sekä vanhemmat että murrosikäiset nuoret joutuivat joustavasti liikkumaan ja sopeutumaan näiden erilaisten perhemuotojen välillä, mikä myös kuormitti arkea. Perheiden kokemien haasteiden ei voida sanoa yksinomaan liittyvän murrosiän kehitykseen, vaan monimutkaistuneilla perhesuhteilla oli siihen oma vaikutuksensa. Myös työelämän vaatimukset ja työn ja perheen yhteensovittamisen haasteet näkyivät tutkimuksessa perheiden yhteisen ajan puutteena ja arjen hektisyytenä. Työelämän vaatimukset näkyivät toisaalta myös nuoriin kohdistuvina odotuksina suhteessa opiskeluun, ammatinvalintaan tai työllistymiseen.

Tutkimuksen tulokset tukevat perhesysteemistä ajattelua, jonka mukaan yksilöt perheen sisällä vaikuttavat toisiinsa ja koko perheeseen. Myös ympäröivä yhteiskunta ja perhe ovat jatkuvasti vuorovaikutuksessa. Nuoren kehitys aiheuttaa muutostarpeita vanhemmissa, mutta yhtälailla ympäröivä yhteiskunta muovaa vanhemmuutta perheiden sisällä. (Rönkä & Kinnunen 2002, 4–11.) Yhteiskunnan rakenteelliset realiteetit sekä vallitsevat arvot ja normit heijastuvat vanhemmuuteen, mikä tekee siitä kontekstiinsa sidonnaisen. (Rönkä ym. 2002). Tämä vanhemmuuden kontekstisidonnaisuus ilmeni vanhempien kokemina yhteiskunnan asettamina odotuksina vanhemmuutta kohtaan. Vanhemmuuden

sosiaalista ja kulttuurisidonnaista rakentumista ilmensi myös se, miten vaikeana vanhemmat kokivat ympäristön heihin kohdistamien odotusten täyttämisen.

Erilaiset asiantuntijoiden luomat vanhemmuuden ja perhe-elämän mallit ja kuvat muovaavat yksilöiden toiveita ja tapaa elää ja kasvattaa lapsiaan sosiaalisten normien mukaan. Ne asettavat ehtoja sille, minkälaiseksi vanhemman minuus ja identiteetti voi rakentua. (Eräranta 2007.) Ihminen joutuu aina kohtaamaan muut sosiaalisten odotusten kautta. Tällaisten odotusten kautta ihminen muovaa käyttäytymistään. Murrosikäisen vanhempi joutuu pohtimaan, millainen rooli hänellä on suhteessa omaan nuoreensa. Vanhempiin kohdistuu myös paljon sellaisia rooliodotuksia, jotka voivat olla ristiriidassa keskenään. Toisaalta murrosikäisen vanhemmalta odotetaan vahvaa kontrollia kasvatuksessa, toisaalta taas lämmintä ja hyväksyvää suhtautumista nuoreen. (Sulkunen 1998 114–120.)

Omaan vanhemmuuteen liittyvän reflektiivisen pohdinnan kautta vanhempien murrosikään liittyvät kokemukset heijastivat enemmän sitä, millaisina vanhemmat kokivat oman roolinsa vanhempana kuin millaisena he näkivät nuoren murrosiänkehityksen. Murrosikää ei ilmiönä siten voi erottaa vanhemmuuden kokemuksista. Haastavaksi nuoren murrosiän teki nimenomaan ne tunteet ja reaktiot, joita nuoren muuttunut käytös vanhemmissa herätti. Murrosikä ilmeni tässä tutkimuksessa voimakkaasti vanhemmuutta heijastelevana ilmiönä. Myös vanhempien omaan murrosikään liittyvä muisteleminen tapahtui suhteessa vanhemmuuden kohteena olemiseen. Omaan vanhemmuuteen liittyvien mielikuvien ja pohdintojen kautta vanhemmat rakensivat uudelleen omaa vanhemmuuttaan, jonka ajateltiin nuoren murrosiän myötä olevan muutospaineiden alla (Eräranta 2007, 84).

Vanhemmuuden voidaan sanoa olevan sidoksissa niihin sosiaalisiin vuorovaikutustilanteisiin tilanteisiin, joissa vanhemmuudesta keskustellaan. Voidaan puhua vanhemmuuden tulkintakehyksestä, joka määrittelee vanhempien puhetapaa itsestään. (Alasuutari 2003.) Tässä tutkimuksessa tulkintakehyksenä voidaan pitää murrosikää, josta keskusteleminen tuotti paljon vanhemmuuden reflektiivistä pohdintaa. Nuoren murrosiän myötä vanhemmat suhtautuivat omaan vanhemmuuteensa kriittisesti ja näkivät siinä toisin toimimisen mahdollisuuksia. Toisaalta tulkintakehyksenä toimi myös oma ammatillinen roolini nuorten palveluohjaajana, mikä saattoi haastattelutilanteissa luoda maallikko-

asiantuntija- asetelman ja lisätä vanhempien reflektiivisyyttä ja halua pohtia murros- ikään liittyviä tilanteita oman toimintansa kautta.

Etenkin kohtaamiset yhteiskunnan instituutioiden kuten koulun ja sosiaalityön kanssa herättivät vanhemmissa tarvetta pohtia kriittisesti omaa toimintaansa vanhempana. Näihin kohtaamisiin liittyi paljon vanhempien tunteita kuten syyllisyyttä ja häpeää, mikä osaltaan teki murrosikäisen vanhemmuudesta haastavaa. Apua hakiessaan vanhemmat näkivät perheen tilanteen normaalista poikkeavana ja kokivat epäonnistuneensa vanhempana.

Sosiaalisen konstruktivismin mukaan normaaliuden ja poikkeavuuden rajojen määrittely on aina sosiaalinen vuorovaikutusprosessi, jossa oikeusjärjestelmän lisäksi osallisina ovat yhteiskunnan erilaiset kontrolli-instituutiot kuten sosiaalitoimi, terveydenhuolto ja erilaiset asiantuntijaryhmät. Myös medialla on vaikutusta siihen, mitä pidetään poikkeavana. Poikkeavuuden avulla voidaan määritellä sosiaalisia ongelmia ja määritellä sanktioita normaalista poikkeavalle käytökselle kuten joutuminen tarkkailun alle. Toisaalta poikkeavien kohtelu on osa yhteiskunnan valtasuhteita, johon sisältyy aina kontrollin elementti. (Sulkunen 1998, 93–94.) Määrittääkö murrosikäisen nuoren haastava käytös myös vanhemmat jollain tavoin poikkeaviksi ja tarkkailun alle ja kenellä lopulta on valta määritellä normaalin murrosiän rajoja?

7.2 Vanhempien voimavarat ja tuentarpeet

Lasten ja perheiden hyvinvointiin vaikuttavat monenlaiset tekijät, joista perheen sisäiset ja ulkoiset voimavarat voidaan nähdä keskeisessä asemassa. Perheen sisäisiin voimavaroihin kuuluvat perheen sisäiset prosessit ja dynamiikka kuten vuorovaikutus ja vanhemmuus eri ulottuvuuksineen. Perheen ulkoiset voimavarat muodostuvat materiaalisista resursseista kuten toimeentulosta, asumisesta, sosioekonomisesta asemasta ja perheen rakenteesta. Voidaan puhua perheen taloudellisesta, inhimillisestä ja sosiaalisesta pääomasta. Näiden voimavarojen lisäksi perheen sosiaalinen verkosto sekä virallinen tuki ja palvelujärjestelmä mahdollistavat perheiden hyvinvoinnin ja yleisen toimintavalmiuden. (Broberg 2010, 44; Forssén, Laine & Tähtinen 2002, 81–104.)

Vanhempien kokemat voimavarat kuvasivat eri tavoin näitä perheen sisäisiä voimavaroja, joissa perheen arvoilla ja vanhemman käsityksillä itsestään oli keskeinen asema. Vanhemman tyytyväisyys perheen elämäntilanteeseen ja itsearvostus vanhempana toimivat arjen voimavarana ja tukivat myös vanhemmuutta. Perheen sisällä vanhempien sosiaalinen pääoma ilmeni hyvänä parisuhteena, vanhempien välisenä vuorovaikutuksena sekä jaetun vanhemmuuden kokemuksina.

Vanhempien hämmennys muuttuneesta vanhemmuuskuvasta ja ympäristön odotukset sitä kohtaan lisäävät vanhempien tarvetta perheen ulkopuoliseen tukeen. (Rönkä ym. 2002.) Perheen sisäisten ja ulkoisten voimavarojen riittämättömyys asettaa riskin perheen hyvinvoinnille. Tällöin perheen sosiaalinen verkosto ja virallinen tuki- ja palvelujärjestelmä edesauttavat hyvinvointia ja turvaavat perheiden toimintavalmiuksia. (Broberg 2010, 44.) Nuoren murrosikään liittyvät haasteet tuottivat vanhemmille selkeitä tulentarpeita ja vanhemmat myös hakivat aktiivisesti apua perheen ulkopuolelta. Ulkopuoliseen apuun turvauduttiin vasta, kun omat voimavarat eivät riittäneet haastavien tilanteiden käsittelyyn. Avun pyytämisen lähtökohtana oli etupäässä vanhempien kokema toivottomuus omista vaikutusmahdollisuuksistaan nuoreen. Avuntarpeet liittyivät siten ennemminkin vanhemmuuteen ja siinä koettuun keinottomuuteen, kuin nuoren itsensä tarvitsemaan ammatilliseen apuun.

Perheen ja vanhempien sosiaalinen tuki mahdollistuu, kun perheen ympärillä on riittävä sosiaalinen verkosto, vaikka kaikilta verkoston jäseniltä ei saisikaan tukea. (Mikkonen 2009.) Lähimmäisiltä ja tuttavilta saatu sosiaalinen tuki mutta myös sosiaalinen kontrolli kasvattaa vanhempien sosiaalista pääomaa merkittävästi. Lähiyhteisön arvioidessa vanhemmuuden normaaliutta kasvaa samalla vanhemmuuden kulttuurinen pääoma, vanhemmuuden taidot ja olemisen tavat. (Kataja 2012.) Lähimpänä perhettä olevalta luontaiselta sosiaaliselta verkostolta, johon kuuluivat puoliso, isovanhemmat ja muu suku sekä lähimmät ystävät, vanhemmat saivat paljon sosiaalista tukea. Vanhempien saaman sosiaalisen tuen kaventuminen ei selkeästi näkynyt tässä tutkimuksessa, vaikka siihen sisältyikin rajoitteita. Etenkin isovanhemmilta saatu vanhemmuuden tuki oli vähäisempää eri sukupolvien välisten ajattelumallien eroavaisuuden vuoksi. Lähiverkostosta saatu sosiaalinen tuki muistutti luonteeltaan myös vertaistukea, koska sitä saatiin lähinnä niiltä verkoston jäseniltä, joilla oli murrosikään liittyvä jaettu kokemus.

Ammattilaiset käsittelevät kasvatusta ja nuoren kehitystä eri näkökulmasta kuin vanhemmat. Ammatilaiset tulkitsevat perheiden tilanteita yleisemmällä tasolla oman asiantuntijuutensa, koulutuksensa ja työkokemuksensa kautta. Vanhemmat taas näkevät tilanteen erityisellä tasolla, omasta perheestään käsin. (Vidén 2007.) Yhteiskunnalta saadulle tuelle asiantuntijakeskeisyys on edelleen tyypillistä. Sen mukaan ammatillisella on hallussaan sellaista osaamista, joka asiakkaalta puuttuu ja jossa työskentelyä ohjaa ammatilaisen tekemät tulkinnat ihmisen tilanteesta (Mönkkönen 2002.) Vaikka yhteiskunnalta perheet saivat monenlaista tukea vanhemmuuteensa, leimasi sitä tuen hakemisen vaikeus. Palvelujärjestelmässä oli vanhempien mielestä selkeitä puutteita, eikä murrosiän ongelmiin ollut helppo löytää apua. Vanhemmat kaipasivat ammatillista apua ja asiantuntijuutta sekä murrosikäisen nuoren että itsensä vuoksi, ja sen myös koettiin selkeyttävän perheen tilannetta.

Ihmisten kohtaamisiin instituutioiden kanssa liittyy aina tunteita. Näihin kohtaamisiin liittyvien negatiivisten kokemusten on todettu tuottavan asiakkaalle epätoivoa ja jopa tuhoa. Myönteisillä kokemuksilla taas on ollut luottamusta lisäävä vaikutus ja niiden on todettu auttavan asiakkaita selviämään. (Metteri 2012.) Tässä tutkimuksessa vanhempien kohtaamiset instituutioiden kanssa herättivät etenkin aluksi syyllisyyttä ja häpeää omasta tilanteesta. Kokemuksen negatiivisuutta lisäsi kohtaamiset, joissa vanhemman asiantuntijuutta ei ollut huomioitu. Etenkin epätoivoa tuottivat sellaiset tilanteet, joissa vanhemmat kokivat joutuneensa erityisesti vaatimaan tai taistelemaan nuoren saamasta tuesta. Auttamiskokemukset, joissa vanhemmat oli otettu mukaan nuoren tukemiseen, heitä oli kuunneltu ja ymmärretty, tuottivat myönteisiä seurauksia. Etenkin vanhempien kokemaa syyllisyyttä vähensivät sellaiset kohtaamiset ammatilaisten kanssa, joissa asiantuntijoilta sai konkreettisia neuvoja, tietoa ja positiivista palautetta.

Vaikka kasvatuskumppanuus on yhteiskunnan nykyisten kasvatusinstituutioiden pyrkimys ja vallitseva näkemys, elää hierarkkinen asiantuntija-maallikko asetelma edelleen ammatilaisten ja vanhempien tulkinnoissa. Vanhemmat odottavat ammatilaisilta asiantuntijaposiitiota, vaikka he toivovatkin oman asiantuntijuutensa huomioimista instituutioita kohdatessaan. Kasvatuskumppanuus toteutuu selkeämmin pienten lasten kohdalla vanhempien ja päivähoidon ammatilaisten tekemänä yhteistyönä. (Vidén 2007.) Lapsen kasvaessa kouluikään kasvatuskumppanuus heikkenee ja murrosiän myötä se ei enää näytä juurikaan toteutuvan. Vanhempien kasvatusvastuuta korostetaan entisestään tilan-

teessa, jossa nuori luonnollisen kehityksensä myötä irtautuu perheestään ja vanhempinsa vaikutuspiiristä. Katkeaako kasvatuskumppanuuden idea siten nuoren ja perheiden kannalta liian varhain ja pitäisikö kasvatuskumppanuuteen perheiden kanssa selkeämmin pyrkiä myös nuoren tullessa murrosikään?

7.3 Vertaiskokemukset tukevat vanhemmuutta

Vertaistuen tarve nousee usein esille, kun muut palvelut eivät sovellu tai riitä kaikkien tuen tarvitsijoiden auttamiseen. Julkisille palveluille on tyypillistä, että palvelua tai tukea saadakseen ihminen tarvitsee tietyn määrän toisten ihmisten määrittämää puutetta, vajavuutta tai todettua tarvetta. (Mikkonen 2009.) Murrosikään liittyvissä ongelmissa ja vanhemmuuden haasteissa kynnys palveluiden saamiseen on liian korkea. Vanhempien kokemat vaikeudet saada tai löytää tukea murrosiän haasteisiin kuvaavat tätä palvelujärjestelmän aukkoa, mutta nostavat samalla esille vertaistuen merkityksen vanhemmuuden tukemisessa. Vaikka vanhemmilla oli erilaisia kanavia vertaistuen toteutumiselle, oli heillä myös selkeä toive vertaistuen vahvistamiselle.

Ihmisten luontaisten yhteisöjen sanotaan heikentyneen tai olevan niin hajallaan, että niitä on vaikea tavoittaa. Myönteinen identiteetti, kuva vanhemmuudesta rakennetaan kuitenkin yhteisösuhteiden avulla. Yhteisöltä saatu hyväksyntä ja toisten ihmisten tuki auttaa palauttamaan uskon itseen ja vanhemmuuteen. Vertaistuen kautta vertaisen kohtaaminen auttaa ja tukee myönteisen identiteetin palauttamisessa ja uudelleen rakentamisessa. (Mikkonen 2009.) Murrosikään liittyvien kokemusten jakaminen ja kuuleminen oli vanhempien mielestä vertaistuen tärkein anti ja vanhemmuutta tukeva elementti. Vertaistuen koettiin auttavan jaksamaan arjessa paremmin ja erityisesti normaaliuteen liittyvä ”onneksi muillakin”-kokemus tuotti vanhemmille helpotusta myös hankalissa tilanteissa. Vanhemmat hakivat vertaistuen kautta peiliä omille kokemuksilleen murrosikäisen vanhemmuudesta ja saivat siihen myös vahvistusta.

Vanhempien motiivina tutkimukseen osallistumiselle oli ajatus, että siitä voisi olla hyötyä muille samassa elämäntilanteessa oleville. Vanhemmat myös antoivat paljon konkreettisia kehittämis ehdotuksia, joilla palveluita voisi parantaa tai vertaistukea vahvistaa. Vanhemmat olivat itse valmiita jakamaan tutkimuksen kautta kokemuksiaan ja sitä

kautta mahdollistamaan vertaistuen toteutumisen. He myös kannustivat muita vanhempia jakamaan kokemuksiaan ja puhumaan murrosiästä avoimemmin. Avoimuus nähtiin vertaistuen toteutumiselle edellytyksenä, mutta sitä toivottiin myös julkisiin palveluihin. Avun hakemisen kynnystä tulisi vanhempien mielestä madaltaa sekä palveluiden taholta että vanhempien keskuudessa. Jos vanhempien syyllisyyden ja häpeän tunteisiin kiinnitettäisiin enemmän huomiota, madaltuisi myös avun hakemisen kynnyks. Vanhemmat kokivat, että myönteisen tulevaisuudenkuvan luomisella oli heidän voimavarojaan ja vanhemmuuttaan vahvistava vaikutus.

Murrosiän normaalia kehitystä on yksiselitteisesti vaikea määrittää sekä vanhempien että asiantuntijoiden näkökulmasta. Kati Kataja (2012, 179) puhuu tutkimuksessaan portinvartijoista, jotka toimivat normaalin lapsuuden rajoilla määrittämässä eri tavoin normaalin ja poikkeavan käytöksen rajaa. Poikkeavan tilanteen määrittely riippuu siitä, minkälaisissa yhteisöissä perhe elää ja minkälaisen instituutioiden kanssa perhe ja lapsi ovat tekemisissä. Se, miten nuori käytöksensä kanssa määrittyy poikkeavaksi ja keiden määrittämänä, on kontekstisidonnaista ja sattumanvaraista. Normaalin lapsuuden rajat voidaan määritellä vasta, kun joku ne ylittää ja siten herättää ympäristössään reaktion. Voidaan siis puhua normaalin lapsuuden ja nuoruuden käsitteiden sosiaalisesta luonteesta.

Vanhempien voidaan siten nähdä toimivan portinvartijoina yhdessä asiantuntijoiden kanssa. Tässä tutkimuksessa vanhemmilla oli tarve määritellä oman lapsensa murrosiän oireilua suhteessa ympäröivän yhteiskunnan odotuksiin ja asenteisiin, asiantuntijoiden tekemiin arvioihin ja muiden vanhempien kanssa jaettuihin kokemuksiin. Tämän tutkimuksen perusteella vanhempien voimavaroja lisäsi erityisesti normaaliuden kokemukset, joita vanhemmat saivat sekä yhteiskunnan tarjoamien palveluiden että vertaistuen kautta. Asioiden normalisoituminen nähtiin myös perheen tavoitteena, johon murrosikäisen kanssa pyrittiin ja jota tulevaisuudelta odotettiin. Merkittäväksi voimavaraksi nousi siten myös vanhempien usko tulevaisuuteen ja murrosiän ohimenevyyteen, missä etenkin vertaistuella nähtiin olevan suuri merkitys.

8 KEHITTÄMISEHDOTUKSIA TULEVAISUUTEEN

Nuoren murrosikä koskettaa usein koko perhettä ja etenkin vanhempia, jotka kaipaavat vanhemmuuteensa tukea. Vanhempien tukemisella voidaan edistää perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja siten tukea tehokkaammin myös murrosiän haasteiden kanssa painivaa nuorta. Vanhemmilla on paljon tietoa ja kokemusta oman murrosikäisen nuoren kanssa eletystä arjesta, ja siksi heidän äänensä olisi tärkeää saada kuuluviin perheiden tukemiseen tähtäävien palveluiden suunnittelussa. Vanhempien asiantuntijuus tulisi voida huomioida ammattilaisten asiantuntijuuden rinnalla ja tukea siten heidän jaksamistaan arjessa. Vanhempien voimavarojen kartoittaminen ja tukeminen on havaittu toimivaksi käytännöksi pienten lasten kanssa tehtävässä työssä, mitä tulisi edelleen jatkaa lapsen kasvaessa murrosikään. Kasvatuskumppanuuden idea voisi siten jatkua läpi lapsen eri kehitysvaiheiden.

Murrosikäisten nuorten perheille ei tällä hetkellä ole tarjolla selkeitä ja toimivia palveluita, joilla voitaisiin helpottaa perheiden tilanteita ja auttaa vanhempia ratkomaan arjen pulmia. Murrosikä on kuitenkin koko perhettä kuormittava vaihe nuoren kehityksessä, ja siksi nämä perheet tulisi huomioida paremmin myös sosiaali- ja terveyspalveluita suunniteltaessa. Usein perheiden auttaminen ei edellytä kalliimpien erityispalveluiden käyttämistä tai vaadi erityistä kasvatuksen asiantuntijuutta. Nuoren auttamisen lisäksi vanhempien huomioiminen ja arjen kuormittavien kokemusten kuunteleminen voivat olla riittäviä toimenpiteitä perheiden voimavarojen tukemiseksi.

Kuuntelemisen lisäksi vanhemmat kaipaavat normaaliuden kokemuksia ja vahvistusta omalle vanhemmuudelleen. Vanhempien voimavaroja voidaan tukea antamalla vanhemmille myönteistä palautetta vanhempiana toimimisesta ja myös nuoren vahvuuksista ja käytöksestä. Riittävää ja hyväksyttävää vanhemmuutta voidaan rakentaa myös kiinnittämällä huomiota ammattilaisten käyttämään kieleen ja ilmauksiin, joilla he vanhemmuudesta puhuvat. Vanhempien vastuuta ei tulisi ammattilaisten puheissa korostaa syyllistämällä tai tuottamalla vanhemmille häpeää. Murrosiän monitahoisuudesta ja monenlaisista ilmenemismuodoista tulisi puhua avoimesti, ja auttaa vanhempia ymmärtämään omaa murrosikäistään paremmin. Kun syyllistymisen sijaan nuoren ja vanhempien kokemukset ammattilaisten kohtaamisista muodostuvat myönteisiksi, voidaan van-

hempia auttaa luottamaan omaan vanhemmuuteensa. Tällöin perheiden tarvitsema tuen-
tarve tulevaisuudessa pienenee.

Murrosikäisten perheitä voidaan auttaa myös tukemalla perheen sisäistä vuorovaikutus-
ta ja mahdollistamalla vanhempien mukanaolo nuoren tukemisessa. Käytännössä tämä
merkitsee perhekeskeistä työtettä eli perheen eri osapuolten ajatusten kuulemista ja yh-
teensovittamista ammattilaisen avulla. Mm. perhetapaamisista on Nuorten palvelupiste
Nupissa saatu hyviä kokemuksia. Perheillä on paljon myös luontaista sosiaalista verkos-
toa, jonka huomioiminen on perheen voimavarojen tukemisessa tärkeää. Siksi ongelmä-
keskeisestä auttamisesta tulisi perheille kohdistetuissa palveluissa pyrkiä siirtymään
voimavarakeskeiseen työskentelyyn, jossa nuoren, vanhempien ja koko perheen yhteisiä
voimavaroja nostetaan selkeämmin esille. Voimavarakeskeinen työskentely ei ohita
perheiden arjessa ilmeneviä ongelmia, mutta painottaa niiden ratkaisemisessa enemmän
perheen sisällä ja lähiyhteisössä olevia voimavaroja ja tukee niitä.

Kun julkisten palveluiden resurssit jatkuvasti tiukentuvat, on myös nuorten ja heidän
perheidensä auttamiseksi kehitettävä uudenlaisia ja entistä taloudellisempia toiminta-
malleja. Ennaltaehkäisevän työn vaikuttavuutta on haastavaa mitata, mutta perheiden
tuentarpeet huomioonottava työ mahdollisimman varhaisessa vaiheessa auttaa todennä-
köisimmin ongelmien pahenemisen. Kun perheellä itsellään on voimavaroja ja keinoja
selvittää haastavan murrosikäisen kanssa koettuja arjen tilanteita, eivät ongelmat pääse
kasautumaan. Samalla perheet saavat tietoa avunhakemisen kanavista, mikäli he eivät
tulevaisuudessa koe selviävänsä haastavista tilanteista. Siksi murrosikäisten nuorten
perheiden auttaminen on ennaltaehkäisevässä mielessä tehokasta ja kannattavaa.

Yksi taloudellisesti edullinen ja hyväksi koettu tapa auttaa perheitä on vertaistuen mah-
dollistaminen. Samankaltaisten kokemusten jakaminen ja kuuleminen on monien asia-
kasryhmien kohdalla todettu hyödylliseksi ja arjen jaksamista tukevaksi. Vanhempien
välisen vertaistuen ja vanhempien kohtaamisen mahdollistaminen on myös murrosikäis-
ten vanhempien mielestä tarpeellista ja sitä tulisi lisätä. Koululla voisi tässä olla tärkeä
rooli mm. järjestämällä vanhempainiltoja siten, että vanhempien väliselle kokemusten
jakamiselle jäisi todellinen mahdollisuus. Eri yhteyksissä, joissa murrosikäisten van-
hempia kohdataan, tulisi rohkeammin jakaa perheiden yhteisiä kokemuksia ja kannustaa
vanhempia keskinäiseen yhteydenpitoon.

Tutkimuksen tulosten perusteella pidän tulevaisuudessa tärkeänä, että:

1. Ammattilaiset ottavat vanhemmat enemmän huomioon ja mukaan työskennellessään eritavoin murrosikänsä oireilevien nuorten kanssa.
2. Julkisella sektorilla kehitetään palveluita, joilla voidaan paremmin tukea murrosiän haasteissa painiskelevia perheitä.
3. Palveluita kehittäessä kiinnitetään enemmän huomiota vanhempien voimavarojen tukemiseen ja hyödynnetään paremmin perhekeskeisen työskentelyn vahvuudet.
4. Perhepalveluita toteutettaessa vahvistetaan perheiden luontaisia sosiaalisia verkostoja ja mahdollistetaan niissä vertaistuen toteutuminen.
5. Kehitetään murrosikäisten vanhemmille suunnattuja vertaistuen muotoja ja mahdollistetaan vertaistuen toteutuminen etenkin kouluympäristöissä.
6. Vahvistetaan niitä kanavia, joiden kautta murrosikäisten vanhemmat voivat luontevasti saada vertaistuen kokemuksia kuten sähköisiä palveluita, keskustelupalstoja ja blogeja.
7. Pidetään julkisuudessa aktiivisesti yllä avointa murrosikään liittyvää keskustelua, jossa tavoitteena on vanhemmuuden vahvistaminen ja vanhempien voimavarojen tukeminen syyllistämisen sijaan.

Tämän tutkimuksen tulosten pohjalta ja motivoimana olemme Nupissa käynnistäneet vanhempainryhmän murrosikäisten nuorten vanhemmille. Ryhmän ideana on jakaa tietoa, mutta myös mahdollistaa vertaistuen toteutuminen vanhempien kesken. Ryhmä koontuu yhteensä viisi kertaa, ja jokaisella kerralla mukana on ohjaajien lisäksi joku asiantuntija alustamassa illan aiheeseen. Olemme saaneet mukaan psykologin, lastensuojelun sosiaalityöntekijän, nuoriso-ohjaajan sekä vertaisvanhemman, jolla on kokemusta haastavien murrosikäisten lasten kanssa eletystä arjesta. Ryhmään ilmoittautui ensimmäisen kahden viikon aikana yhteensä 18 vanhempaa, eivätkä kaikki halukkaat mahtuneet mukaan. Vanhempien tukemiselle on tämän perusteella selvä tarve ja asian tiimoilta minuun yhteyttä ottaneet vanhemmat ovat kertoneet minulle asian tärkeydestä. Tähän mennessä saadut kokemukset ryhmästä ovat olleet kannustavia ja vanhemmilta saatu palaute pääasiassa positiivista. Vanhempien erilaisista perhetilanteista huolimatta ryhmässä on syntynyt vilkasta keskustelua, jonka kautta vertaistuellinen kokemusten jakamisen on mahdollistunut. Ryhmän toimintaa tullaan jatkossa kehittämään vanhemmilta saadun palautteen perusteella ja sen on tarkoitus jatkaa osana Nuorten palvelupiste Nupin palveluita myös tulevaisuudessa.

9 POHDINTAA TUTKIMUSPROSESSISTA

9.1 Opettavainen tutkimusmatka

Tutkimusprosessi on kokonaisuudessaan ollut minulle antoisa ja erittäin opettavainen matka murrosikäisten perheiden arkeen ja sen haasteisiin. Tavoitteenani oli ymmärtää näitä perheitä paremmin ja luoda kuvaa siitä, millaisia haasteita murrosikään vanhempien näkökulmasta liittyy. Toisaalta halusin selvittää vanhempien voimavaroja, niiden tukemista sekä erityisesti vertaistuen merkitystä tässä kokonaisuudessa. Ennakkoon oletin murrosikään liittyvien haasteiden kumpuavan murrosikäisestä itsestään ja hänen murrosikään liittyvästä oireilustaan. Perheiden haasteet osoittautuivat paljon laajalaisemmiksi ja liittyivät enemmän haastavaksi koettuun vanhemmuuteen ja yhteiskunnan odotuksiin sitä kohtaan.

Aiheen valinta tuntui tutkimusta aloittaessani luonnolliselta, koska työelämän kokemusten myötä minulle oli syntynyt aito tarve tutustua aiheeseen paremmin. Aihe ajankohtaistui vielä konkreettisemmin, kun tutkimusprosessin edetessä palasin työelämään hoidovapaalta ja vaihdoin työkuvaani. Tämän hetkinen työnkuvani ehkäisevänä päihdetyöntekijä antaa enemmän mahdollisuuksia auttaa murrosiän haasteissa eläviä perheitä ja heihin kohdennettu ennalta ehkäisevä työ on ydintehtäviäni. Siitä syystä myös kehittämisideani murrosikäisten vanhempien vertaistukeen perustuvasta ryhmästä on voitu viedä käytäntöön ja tähän mennessä ryhmä on saanut hyvän vastaanoton. Siitä ovat olleet kiinnostuneita lukuisten vanhempien lisäksi myös paikallinen media, joka on halunnut nostaa teemaa tietoisesti esille. Myös yhteistyökumppanit ovat olleet ryhmästä innostuneita ja kertoneet ryhmän tulevan suureen tarpeeseen. Tämä on edelleen vahvistanut tutkimukseni ajankohtaisuutta ja sen myötä syntyneen kehittämistyön tarpeellisuutta.

Tutkimusprosessini on edennyt alusta saakka määrätietoisesti ja aikataulussaan. Erittäin tyytyväinen olen siihen, miten helposti sain sovittua tutkimushaastattelut ja miten hyviä keskusteluja niissä vanhempien kanssa syntyi. Toisaalta paljon jäi kysymättä asioita, joihin olisin tutkimuksen edetessä kaivannut vielä vastauksia. Erityisesti vanhempien tunteiden ja oman jaksamisen tarkempi käsittely jäi haastatteluissa vähemmälle. Kiinnostavaa olisi myös ollut kuulla useammasta perheestä kummankin vanhemman ajatuk-

sia ja kokemuksia. Aineiston käsittelyssä ei ollut erityisiä hankaluuksia, vaikka litteroinnin tarkkuutta taukoineen jäi vielä myöhemmin miettimään.

Analyysi oli haastava, mutta erityisen mielenkiintoinen vaihe. Teoriaohjaavaa sisällönanalyysia käytin soveltuvien osien noudattaen sen vaiheita aluksi hyvinkin tarkasti. Koska sisällönanalyysi ei yksin tuottanut mitään erityistä uutta teoriaa tai kokonaisuutta, hyödynsin analyysissä menetelmänä myös diskurssianalyysin osia. Analyysin loppuvaiheen ratkaisut saivat lopullisen muotonsa vasta muutaman erilaisen kokeilun jälkeen. Analyysi ei siten ollut yksiselitteinen tai suoritettavissa mekaanisesti, vaan vaati erilaisten vaihtoehtojen punnitsemista. Koska tutkimuskysymykseni oli kolmivaiheinen ja kukin aihealue osittain toisistaan erillinen, ei aineistosta ollut mielestäni tarpeellista muodostaa yhtä aukotonta ajatuskokonaisuutta tai teoriaa. Tulosten esittämisen osalta päädyin esittämään yhteen kokonaisuuteen liitettynä kaksi viimeisintä tutkimuskysymystä. Tämä ei johtunut aineiston vähyydestä, vaan pikemminkin aiheiden luonnollisesta yhteenkuuluvuudesta. Vertaistuen kokemukset olivat yksi merkittävä osa vanhempien voimavaroja ja niiden tukemista, eikä ollut niistä erotettavissa omaksi erilliseksi kokonaisuudekseen.

9.2 Tutkimuksen luotettavuus, uskottavuus ja siirrettävyys

Tutkimuksen luotettavuutta tulee aina arvioida osana tutkimusta ja luotettavuuden tulee kattaa kaikki tutkimusprosessin osa-alueet. Luotettavuutta voidaan kuvata monin erilaisin käsittein, joista yleisimmät ovat reliaabelius ja validiteetti. Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on tutkijan myöntämä avoin subjektiviteetti ja tutkijan toimiminen tutkimusvälineenä. Luotettavuuden arvioinnin ensisijainen kohde on laadullisessa tutkimuksessa tutkija itse, hänen oma vaikutuksensa tutkimuksen tuloksiin. (Eskola ym. 1996, 166.) Lähestyin valitsemaani aihetta kahdella tasolla. Ensisijaisesti olen sosiaalialan ammattilainen, joka haluaa tutkia omaa asiakaskuntaansa ymmärtääkseen sitä paremmin ja kehittääkseen sitä kautta työelämää ja palveluita asiakkaiden tarpeita paremmin vastaaviksi.

Toisaalta lähestyn aihetta vanhempana, jolla on omakohtaista kokemusta vanhemmuuteen liittyvistä arjen haasteista ja yhteiskunnan asettamista ulkoisista odotuksista. Vaikka omat lapseni eivät vielä ole murrosiässä, olen ystäväni kautta saanut myötäelää mo-

nia murrosikäisten perheisiin liittyviä tilanteita. Yksi tutkimukseni lähtökohta on ollut oma kiinnostukseni tulevaisuutta kohtaan. Miten itse tulen selviämään tulevaisuudessa kolmen lapsen murrosiästä ja miten voin vanhempana siihen varautua. Näiden lähtökoh-
tien lisäksi olen myös itse ollut murrosikäinen, joka on varmasti haastanut vanhempansa
uudella tavalla itsenäistymisen kynnyksellä. Näitä kaikkia roolejani ja niihin liittyviä
kokemuksiani olen kantanut mukana myös tätä tutkimusta toteuttaessani. Tutkimukseni
subjektiivisuus on siten läpinäkyvää ja sen pohtimista pidän erityisen tärkeänä luotetta-
vuutta arvioitaessa.

Tutkimuksen reliabiliteetilla haetaan mittaustulosten pysyvyyttä ja mahdollisimman vä-
häistä sattumanvaraisuutta. Validiteetilla taas tarkoitetaan perinteisesti mittauksen päte-
vyyttä mitata niitä ominaisuuksia ja käsitteitä, joita varten mittausväline on laadittu. Va-
lidiuus edellyttää operationaalistamisen onnistumista eli että mitataan oikeita asioita tut-
kimuskysymyksiin vastaamiseksi. Koska ihmisten tutkimisessa mittaustulosten pysy-
vyys on muuttuvassa ympäristössä ja yhteiskunnassa lähes mahdotonta ja vain harvojen
käsitteiden määrittelystä voidaan olla täysin yhtenevää mieltä, on laadullisen tutkimuk-
sen reliabiliteettia ja validiteettia vaikea arvioida. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tilalle
onkin esitetty uskottavuuden, siirrettävyyden ja varmuuden käsitteitä. (Eskola ym. 1996,
166–167.)

Uskottavuus tutkimuksessani tarkoittaa sitä, että käyttämäni käsitteet ja niiden tulkinnat
vastaavat vanhempien käsityksiä kyseisistä aiheista. Haastattelutilanteissa olen joko
pyytänyt vanhempia määrittelemään joitakin käsitteitä tai määritellyt ne itse heille mah-
dollisimman yksinkertaisesti ennen kysymysten esittämistä. Uskottavuutta olen pyrkinyt
lisäämään kuvaamalla analyysin etenemistä mahdollisimman avoimesti. Tutkimustulos-
ten siirrettävyys taas merkitsee sitä, että tehdyt johtopäätökset pätevät ainakin osittain
toisiin vastaavassa tilanteessa olevien vanhempien kokemuksiin. Tämä tekee mahdolli-
seksi hyödyntää tutkimuksen tuloksia palveluiden kehittämisessä ja konkreettisessa
asiakastyössä. Olen alustavasti keskustellut tutkimukseni myötä tekemistäni havainnois-
ta ja päätelmistä sekä asiakkaiden että yhteistyötahojeni kanssa. Kummaltakin taholta
olen saanut myönteistä vastakaikua ja etenkin vanhempien kanssa keskustellessa olen
monesti huomannut, että heidän ajatuksensa ovat vastanneet tutkimuksessa tekemiäni
tulkintoja.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä kuvailemalla tutkimuksen eteneminen mahdollisimman tarkasti ja käyttämällä aineisto-otteita. Kuvailu koskee kaikkia tutkimuksen vaiheita aina aineistonkeruutilanteista ja niiden olosuhteista analyysin pohjalla olevien luokittelujen alkujuuriin saakka. (Hirsijärvi ym. 2007, 227.) Tässä tutkimusraportissa ole pyrkinyt kuvaamaan mahdollisimman selkeästi ja konkreettisesti sen, kuinka olen tutkimukseni toteuttanut ja millä perusteella olen tehnyt tutkimuksen metodiset valinnat ja millaiseen empiriseen aineistoon tutkimukseni nojaa.

9.3 Eettiset kysymykset

Tutkimuksen eettisyyttä pohdittaessa on otettava huomioon koko tutkimusprosessi sen eri vaiheineen. Tutkimuksen tulee noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä, johon kuuluu rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus itse tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa, niiden arvioinnissa ja tulosten esittämisessä. Tähän kuuluu myös avoimuus tuloksia esittäessä ja koko prosessia raportoitaessa. (Hirsijärvi ym. 2007, 24.) Tutkimusaiheen valinta on jo eettinen ratkaisu, kenen näkökulmasta olen aiheen valinnut ja ketä tutkimuksen tulokset siten palvelevat. Aiheen valinnassa ratkaisevaa on ollut aiemmat asiakaskokemukset ja vanhempien ääni, joita tarkemmin tutkimalla toivon voivani palveluita kehittää. Aiheeni on siten asiakaslähtöinen ja samalla työn kehittämisen näkökulmasta tärkeä.

Tutkimuskohteen valinta ja etenkin tutkittavien vanhempien valintakriteerit olivat tutkimukseni eettisyyden kannalta pohdittava tarkoin. Lähtökohtana valinnoille oli ihmisarvon kunnioittaminen ja ihmisten itsemääräämisoikeuden säilyttäminen. Pyrin tutkimukseni kohderyhmän valinnassa perehdyttämään vanhemmat mahdollisimman hyvin tutkimukseni tarkoituksiin ja selventämään heille, mihin työlläni pyrin. Tätä varten tein tutkimussuunnitelmastani kirjallisen esitteen ja lupalomakkeen, jolla selvensin vanhemmille tutkimukseni tavoitetta ja varmistin heidän halukkuutensa osallistua haastatteluihin. Vielä haastattelutilanteessa kerroin lyhyesti tutkimukseni tarkoituksen ja selvensin vanhemmille haastatteluiden luottamuksellisuutta ja tunnistettavuuteen liittyviä kysymyksiä.

Päätökseeni jättää ryhmähaastattelu toteuttamatta vaikutti paljon haastattelutilanteeseen liittyvät eettiset kysymykset. Ryhmähaastattelussa vanhempien yksityisyyttä olisi ollut

vaikeaa suojata ja luottamuksellisuuden synnyttämiseksi olisi ryhmähaastattelulle pitänyt varata huomattavasti enemmän aikaa tai useampi tapaaminen. Avoimuuden ja luottamuksen mahdollinen puute olisi todennäköisesti vaikuttanut myös saamani aineiston syvyyteen. Koska murrosikään liittyvissä haastatteluissa oli tullut esiin myös hyvin arkaluontoisia asioita, halusin taata vanhempien mahdollisuuden edelleen pysyä ulkopuolisille nimettöminä. Haastatteluita toteuttaessa en pitänyt ryhmähaastattelun vertaistuelista merkitystä kovin suurena, vaikka näin jälkikäteen näen, että ryhmähaastattelu sinällään olisi voinut tarjota vanhemmille myönteisen kokemuksen vertaistuesta.

Tutkimustulosten syntymisessä ja raportoinnissa eettiset kysymykset liittyvät paljolti tutkijan avoimuuteen. Olen pyrkinyt tähän kuvaamalla tutkimusaineistoa ja analyysin etenemistä mahdollisimman tarkasti ja tuomalla raporttiini esille paljon tekstilainauksia haastatteluista. Tutkimuksen eettisyyden kannalta itseäni on pohdittanut se, etten kysynyt tutkimukseen osallistuneiden perheiden nuorilta suostumusta osallistumiseen. Palattuani haastatteluiden jälkeen hoitovapaalta työelämään on osa näiden perheiden nuorista tullut asiakkuuteeni nuorten palvelupisteeseen. Eettisesti haastavinta näissä tilanteissa on ollut se, että olen tiennyt haastatteluiden kautta paljon nuoren perheestä ja vanhempien kokemuksista, mutta en ole voinut siitä nuoren kanssa tietoisesti keskustella.

9.4 Ammatillinen kasvu kehittää työelämää

Tutkimusprosessi on kokonaisuudessaan ollut erittäin hyödyllinen omalle ammatilliselle kehitykselleni. Sen kautta olen oppinut paremmin ymmärtämään, kuinka kokonaisvaltainen ja haastava kehitysvaihe murrosikä voi olla sekä nuorelle itselleen että hänen perheelleen. Nuoren aikuistuminen ja itsenäistyminen eivät tapahdu itsekseen, vaan nuori kaipaa jatkuvasti mahdollisuuksia peilata itseään sekä suhteessa vanhempiin että ikätovereihinsa. Samaan aikaan murrosikäisen vanhemmuudessa tapahtuu muutoksia, joiden myötä vanhemmat joutuvat tarkastelemaan ja pohtimaan omaa toimintaansa vanhempina. Näiden perheen sisällä tapahtuvien yhtäaikaisten ja toisiinsa sidoksissa olevien yksilöllisten kehitysvaiheiden huomioiminen ja niiden myötä perheen ihmissuhteissa tapahtuvien muutosten ymmärtäminen edellyttää ammattilaisilta laaja-alaista katsontakantaa.

Murrosiän kokonaisvaltaisuuden oivaltaminen ja hahmottaminen ovat olleet itselleni tämän tutkimuksen merkittävä anti. Murrosikäisten perheiden ongelmat eivät välttämättä täytä ongelmakeskeisen palvelujärjestelmän kriteereitä, mutta silti niiden ratkominen yhdessä perheen kanssa on kannattavaa. Yksinkertaisimmillaan se on perheenjäsenten keskeisen ymmärryksen lisäämistä kuulemalla aidosti sekä nuoren että vanhempien näkökulmia ja jakamalla niitä perheenjäsenten kesken.

Tutkimuksen aikana oma asiantuntijuuteni on vahvistunut paljon. Olen saanut lisää sekä tietoa murrosikäisten perheiden arjesta että kokemusta heidän kohtaamisestaan. Perheiden ja nuoren sosiaalisen verkoston merkitys on noussut omassa työskentelyssäni tärkeään asemaan ja olen saanut lisää välineitä sen tukemiseen. Myös vertaistuen mahdollistaminen on korostunut yhtenä työni tavoitteena. Tutkimusprosessi on sekä vahvistanut aiempaa osaamistani mutta myös inspiroinut kokeilemaan ja kehittämään uudenlaisia auttamisen muotoja nuorille ja heidän perheilleen. Tutkijan ja työelämän kehittäjän roolien yhdistäminen onkin mielestäni ollut yksi ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon merkittävimmistä hyödyistä, mille toivoisin enemmän mahdollisuuksia myös jatko-opintojen muodossa.

Nuorten vanhemmille suunnattu vanhempainryhmä on ollut yksi tämän tutkimusprosessin konkreettisista hyödyistä. Vanhempainryhmän suunnittelu ja toteuttaminen ovat pitkälti nojanneet tämän tutkimuksen tuloksiin ja sen myötä syntyneisiin oivalluksiin. Ryhmän suunnittelu ja sisällön kehittäminen yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa on ollut innostavaa ja ryhmän vastaanotto sekä vanhempien, muiden ammattilaisten että mediankin näkökulmasta on ollut itselleni yllättävää ja palkitsevaa. Uskallan toivoa vanhempainryhmälle jatkuvuutta myös tulevaisuudessa. Vanhempainryhmän lisäksi uskon tutkimuksestani olevan hyötyä myös perhekeskeisen työotteen vahvistamiselle sekä omassa työyhteisössäni että lähimpien yhteistyökumppaneiden keskuudessa. Myös voimavarakeskeiseen työskentelyyn tulisi tulevaisuudessa kiinnittää enemmän huomiota etenkin ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen tuen palveluita suunniteltaessa. Tutkimusprosessi on kokonaisuudessaan antanut minulle rohkeutta nostaa vanhempien näkökulmaa enemmän esille ja puolustaa heitä palveluiden tarvitsijoina. Inspiroivan vaikkakin raskaan prosessin lopputuloksena voin todeta, että tutkimus on osaltani täyttänyt sille asettamani tavoitteet ja työelämän kehittämiseen liittyvät tavoitteensa jopa ylittänyt positiivisesti.

LÄHTEET

- Alasuutari 2003. Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheissa. Helsinki: Gaudeamus.
- Biehal Nina 2008. Preventive Services for Adolescents: Exploring the process of Change. *British Journal of Social Work* 2008/38, 444–461.
- Broberg Mari 2010. Uusperheiden voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 52/2010. Helsinki: Väestöliitto.
- Cacciatore Raisa 2008. Aggression portaat – opetusmateriaali kouluille. Helsinki: Opetushallitus.
- Eräranta Kirsi 2007. Olevasta tekijäksi? Psykososiaalinen tieto isän määrittäjänä. Teoksessa Vuori Jaana & Nätkin Ritva (toim.) *Perhetyön tieto*. Tampere: Vastapaino. 83–105.
- Eskola Jari & Suoranta Juha 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Fichter Manfred M, Kohlboeck Gabriele, Quadflieg Norbert, Wyschkon Anne & Esser Günter 2009. From childhood to adult age: 18-year longitudinal results and prediction of the course of mental disorders in the community. *Social Psychiatry & Psychiatric Epidemiology* 2009/44: 792–803.
- Forssén Katja, Laine Kaarina & Tähtinen Juhani 2002. Hyvinvoinnin tekijät ja uhat lapsuudessa. Teoksessa Juhila Kirsi, Forsberg Hannele & Roivainen Irene (toim.) *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 81–106.
- Fröjd Sari 2008. Mental Health in Middle Adolescent. Väitöskirjatutkimus. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Gleitman Henry, Reisberg Daniel & Gross James 2007. *Psychology*. Seventh edition. New York: W.W.Norton & Company.
- Haaranen Ari 2012. Realistinen arviointi lapsiperheiden vanhempainryhmistä. Muutokset perheiden terveydessä ja vaikuttavuutta edistävät toiminnot. Väitöskirjatutkimus. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.

Hakovirta Mia ja Rantalaiho Minna 2009. Perhepolitiikka ja jaettu vanhemmuus.

Teoksessa Kääriäinen, A. & Pölkki, P. & Hämäläinen, J. (toim.) Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Neuvo-projekti. 36–60.

Helminen Jarkko 2012. Lastensuojelulaki. Luentomateriaali. Luennolla Diakonia-ammattikorkeakoulussa 25.10.2012. Diakonia-ammattikorkeakoulu: Materiaalikansio.

Hirsijärvi Sirkka & Hurme Helena 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsijärvi Sirkka, Remes Pirkko ja Sajavaara Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Jallinoja Riitta 2006. Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.

Jantunen Eila 2008. Osalliseksi tuleminen. Masentuneiden vertaistukea jäsentävä substantiivinen teoria. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Jokinen Arja, Juhila Kirsi & Suoninen Eero. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino.

Kataja Kati 2012. Lapsuuden rajoilla. Normaalin ja poikkeavuuden määrittäminen huostaanottoasiakirjoissa. Väitöskirjatutkimus. Turku: Ruse, koulutus-sosiologian tutkimuskeskus, Turun yliopisto.

Kekkonen Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Väitöskirja tutkimus. Tampere: Tampereen yliopisto.

Keltikangas-Järvinen Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.

Kivijärvi Saira, Rönkä Anna ja Hyväluoma Johanna 2009. Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköintiä ja hassuttelua. Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-Kustannus. 47–68.

Kivimäki Riikka 2003. Perhe tuli työelämään. Teoksessa Forsberg Hannele & Nätkin Ritva (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä.

- Helsinki: Gaudeamus. 186–201.
- Kokkonen Riikka 2010. Käyrillä? Vanhempien tulkintoja lapsistaan ja vanhemmuudesta suhteessa lasten pituus ja painonormeihin. Yhteiskuntapolitiikka 2010:2.
- Laimio Anne & Karnell Sonja 2010. Vertaistoiminta – kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Laatikainen Tanja (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumispalvelusäätiö ASPA.
- Lastensuojelulaki 417/2007. 13.4.2007. Viitattu 13.1.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Mahkonen Sami 2008. Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita.
- Malinen Kaisa 2011. Parisuhde pikkulapsiperheessä Väitöskirjatutkimus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Metteri Anna 2012. Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö. Väitöskirjatutkimus. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Mikkonen Irja 2011. Vertaistuki osana sosiaalista vahvistamista. Teoksessa Lundbom Pia ja Herranen Jatta (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 24, 2011. 204–224.
- Mönkkönen Kaarina 2002. Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa. Akateeminen väitöskirja. Kuopio: Kuopion yliopiston julkaisuja.
- Olli Seija 2008. Diabetes elämänkumppanina. Nuoren ja perheen diabetekseen sopeutumista kuvaava substantiivinen teoria. Väitöskirjatutkimus. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Paajanen Pirjo 2007. Mikä on minun perheeni? Suomalaisten käsityksiä perheestä vuosilta 2007 ja 1997. Perhebarometri 2007. Väestötutkimuslaitos Katsauksia E 30/2007. Helsinki: Väestöliitto.
- Pietilä Ilkka 2010. Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskurssiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa Ruusu vuori Jo-

- hanna, Nikander Pirjo & Hyvärinen Matti (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 212–241.
- Pietilä-Hella Riitta 2010. Tuntemattomista vertaistuttaviksi; esikoisäitien ja –isien perhevalmennusprosessi Espoon uudentyyppisessä perhevalmennuskokeilussa. Väitöskirjatutkimus. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A. Tutkimuksia, ISSN 1455-9919 ; 29.
- Perusopetuslaki 1998/628. 21.8.1998. Viitattu 13.1.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Raitanen Tuija 2008. Sijaisvanhempien vertaisryhmäkokemuksia. Teoksessa Ketola Jari (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-Kustannus. 161–172.
- Rantanen Päivi 2004. Nuoruusikä. Teoksessa Moilanen Irma, Räsänen Eila, Tamminen Tuula, Almqvist Fredrik, Piha Jorma ja Kumpulainen Kirsti (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Duodecim.
- Ronkanen Suvi, Pehkonen Leila, Lindblom-Ylänne Sari & Paavilainen Eija 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro.
- Rotkirch Anna 2000. Pirstoutunut vanhemmuus. Teoksessa Hoikkala Tommi ja Roos J.P (toim.) 2000-luvun elämä: Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta. Helsinki: Gaudeamus. 187–200.
- Ruusujärvi Johanna & Tiittula Liisa 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori Johanna & Tiittula Liisa (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 22–56.
- Rönkä Anna & Kinnunen Ulla 2002. Johdanto. Teoksessa Rönkä Anna & Kinnunen Ulla (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-Kustannus. 4–11.
- Rönkä Anna, Viheräkoski Johanna, Litsilä Riikka & Poikkeus Anna-Maija 2002. Nuoret ja vanhemmat perhesuhteiden muutoksessa. Teoksessa Rönkä Anna & Kinnunen Ulla (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen

- perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-Kustannus. 51–70.
- Rönkä Anna ja Sallinen Marjukka 2008. Murrosikäisen perhesuhteet: muutoksia ja jännitteitä. Teoksessa Sevón Eija ja Notko Marianne (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Palmenia.
- Salo Sirpa 2011. Parisuhdeongelmat ja lasten psyykkinen hyvinvointi: kaksi tutkimusnäkökulmaa. Väitöskirjatutkimus. Jyväskylä: Jyväskylän
- Schmitt Florence 2003. Riittävän hyvä vanhemmuus. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Vantaa: Dark. 298–326.
- Sevón Eija & Notko Marianne 2008. Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa Sevón Eija ja Notko Marianne (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Palmenia.
- Sinkkonen Jari 2010. Nuoruusikä. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen Jari (toim.) 2003. Pesästä lentoon. Helsinki: WSOY.
- Slicker Ellen, Picklesimer Billie, Guzak Andrea ja Fuller Dana 2005. The relationship of parenting style to older adolescent life-skills development in the United States. *Young, Nordic Journal of Youth Research* 13(3): 227–245.
- Sulkunen Pekka 1998. Johdatus sosiaologiaan: Käsitteitä ja näkökulmia. Porvoo: WSOY.
- Terveystenhuoltolaki 2010/1326. 30.12.2010. Viitattu 13.1.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>
- Toija Anu 2011. Vertaistuen voima; harvinaissairaiden lasten vanhempien kokemuksia vertaistuesta. Pro Gradu tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Tuomi Jouni ja Sarajärvi Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.
- Vidén Sari 2007. Ammattilaisten neuvot vanhemmille. Teoksessa Vuori Jaana & Nätkin Ritva (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino. 106–127.
- Vilén Marika, Leppämäki Päivi ja Ekström Leena 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY.
- Vilkka Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

LIITE 1

VANHEMPIEN KOKEMUKSET JA ASiantunti- JUUS PALVELUIDEN KEHITTÄMISEN LÄHTÖ- KOHDAKSI

Etsin vapaaehtoisia vanhempia haastateltaviksi murrosikään ja van- hempien vertaistukeen liittyvään tutkimukseen

Opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa sosiaalialan ylempää ammattikorkeakou-
lututkintoa ja teen opinnäytetyönäni murrosikäisten perheisiin liittyvää tutkimusta.
Päivätyöni on Riihimäen kaupungin nuorten palvelupiste Nupissa palveluohjaajana.
Etsin tutkimukseeni perheitä tai vanhempia, jotka ovat kiinnostuneita tulemaan haasta-
teltavikseni murrosiän haasteisiin liittyen. Tutkimukseni tavoitteena on kehittää palve-
luita, jotka tukisivat murrosikäisten vanhempia erilaisissa arkisissa kasvatustilanteissa
ja auttaisivat heitä jaksamaan paremmin vanhempana toimiessaan. Tarkoitukseni on
haastatella vanhempia murrosikään liittyvistä haasteista ja arjen voimavaroista sekä
erityisesti tarpeista ja ajatuksista vanhempien väliseen vertaistukeen liittyen. Olen
kiinnostunut juuri vanhempien omista arkisista kokemuksista ja ajatuksista.

Tavoitteenani on tehdä 5-7 yksilöhaastattelua sekä yksi yhteinen ryhmähaastattelu,
jossa kaikki tutkimukseen osallistuneet olisivat koolla yhtä aikaa. Ryhmähaastattelus-
sa ei ole tarkoituksena keskustella perheen arkaluotoisista asioista, vaan keskustella
vanhempien kokemuksista ja ajatuksista vertaistukeen liittyen. Haastattelut ovat eh-
dottoman luottamuksellisia eikä haastateltavien tai perheen jäsenten henkilöllisyyttä
paljasteta missään tutkimuksen vaiheessa. Äänitän kaikki haastattelut. Haastatteluista
kertynyttä materiaalia tullaan käyttämään vain tämän tutkimuksen tekemisessä, säilyt-
tämään luottamuksellisesti eikä sitä luovuteta eteenpäin. Haastatteluun kuluu aikaa
noin 1,5-2 tuntia, samoin ryhmähaastatteluun. Haastattelupaikan voimme sopia jous-
tavasti, myös nuorten palvelupisteen tilat ovat käytettävissä. Toiveenani olisi tehdä
haastatteluja jo tämän kesän aikana ja olen valmis sopimaan haastatteluiden aikataulu-
ja hyvin joustavasti. Ryhmähaastattelu olisi tarkoitus toteuttaa alkusyksystä. Mikäli
olet kiinnostunut tulemaan mukaan tutkimukseeni tai haluat siitä lisätietoa, voit ottaa
minuun yhteyttä tai antaa nuorten palvelupisteen henkilökunnalle oheisella lomakkeel-
la yhteystietosi ja antaa siten luvan yhteydenottooni. Haastattelu on hyvä mahdolli-
suus olla mukana vaikuttamassa vanhemmuutta tukevien toimintojen kehittämisessä ja
samalla parantaa nuorille ja heidän perheilleen suunnattujen ennaltaehkäisevien palve-
luiden laatua.

Ystävällisin terveisin

Hanna Hänninen, palveluohjaaja

Puh. 0407337369, hanna.hanninen@kotikone.fi

LUPA YHTEYSTIETOJENI LUOVUTTAMISEEN

Nimi:_____

Sähköposti:_____

Puhelinnumero:_____

___ yhteystietoni saa luovuttaa Hanna Hänniselle saadakseni lisätietoja tutkimuksesta

___ olen kiinnostunut osallistumaan tutkimukseen haastateltavaksi

Päivämäärä:_____

Allekirjoitus:_____

LIITE 2

Hanna Hänninen

LUPAHAKEMUS

Santakatu 5

11100 RIIHIMÄKI

Puh. 0407337369

Nuorten Palvelupiste

Uudenmaankatu 1

11100 RIIHIMÄKI

11.4.2012

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Haen lupaa Riihimäen kaupungin Nuorten palvelupisteessä toteutettavaa opinnäytetyöhöni liittyvää tutkimusta varten. Opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa Helsingin yksikössä sosiaali- ja terveysalan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa Päihdet ja syrjäytyminen koulutusohjelmassa. Opinnäytetyöni käsittelee murrosikäisten nuorten vanhemmuutta ja vertaistuen mahdollisuuksia vanhemmuuden tukemisessa. Erityisesti olen kiinnostunut vanhempien kokemista murrosiän tuomista haasteista ja niissä tukevista voimavaroista. Tutkimusaineiston muodostaisi Nuorten palvelupisteen yhteyttä ottaneiden tai asiakkaana olevien perheiden vanhempien yksilö- ja ryhmähaastattelut. Aineistoon olen suunnitellut haastattelevani 6-8 vanhempaa, joiden vallinnan suorittaisin yhdessä Nupin henkilökunnan kanssa. Vanhemmilta tulen erikseen pyytämään lupaa ja halukkuutta osallistua tutkimukseen. Opinnäytetyön tavoitteena on luoda vanhemmille suunnattua vertaistoimintaa vanhempien tarpeista ja toiveista käsin. Tutkimukseen osallistuville vanhemmille tätä vertaistoimintaa tulisi ensisijaisesti tarjoamaan. Haastatteluista saamani aineiston käsittelen ehdottoman luottamuksellisesti ja sitä ei ole oikeus ilman vanhempien erillistä lupaa luovuttaa muihin tarkoituksiin kuin tämän tutkimuksen käyttöön. Haen samalla lupaa toteuttaa yksilö- ja ryhmähaastattelut ainakin osittain Nuorten palvelupisteen tiloissa.

Kunnioittaen

Hanna Hänninen

____ Myönnän tutkimuslupan hakemuksen mukaisesti

____ En myönnä tutkimuslupaa

Riihimäellä ____/____20____

Allekirjoitus_____

Anneli Härmä, Päihdehuollon johtaja

LIITE 3

TEEMAHAASTATTELURUNKO

TEEMAT

TAUSTAKYSYMYKSET

- Keitä perheeseen kuuluu? Keiden kanssa jaat arjen?
- Ikä, sukupuoli, ammatti?

1. MURROSIÄN MÄÄRITELMÄ

- Määrittele vapaasti murrosikä? Mitä se sinun mielestäsi tarkoittaa?
- Kuvaile lyhyesti omaa murrosikäsi, millaisena murrosikäisenä näet nyt itsesi?

2. MITEN MURROSIKÄ ILMENEE PERHEESSÄ?

- Miten murrosikä näkyy perheenne arjessa? Mistä tiedät murrosiän alkaneen?
- Millaisia muutoksia olet havainnut nuoressa (nuoren olemuksessa, ulkonäössä, käytöksessä) murrosiän myötä?
- Millainen on suhteesi murrosikäiseen nuoreen? Miten se on viime aikoina muuttunut?
- Kuvaile, miten murrosikä on vaikuttanut vanhempana toimimiseen? (perheen säännöt, kotiintuloajat, päihteet, seurustelu, rahankäyttö, läheisyys)
- Mikä murrosikäisen vanhemmuudessa on kaikkein haastavinta, vaikeinta, raskainta?
- Mitkä asiat tällä hetkellä kuormittavat perheenne arkea?
- Millaisia paineita perheen ulkopuolelta kohdistuu vanhemmuuteen (työelämä, yleinen asenneilmasto, koulu)?

3. VOIMAVARAT, VANHEMMUUDEN TUKI

- Mitä vanhemmuus sinulle merkitsee? Millaisia asioita kuuluu vanhemmuuteen?
- Millaisia ominaisuuksia itsessäsi arvostat vanhempana?
- Mistä tiedät, milloin tunnet, koet onnistuneesi vanhempana?

- Millaista perheen sisäistä tukea koet saavasi vanhemmuuteesi? Mitkä asiat perheen sisällä auttavat jaksamaan arjessa?
- Miten ympäristö tukee sinua vanhempana toimimisessa? Mistä saat voimaa arkeen ja vanhemmuuteesi?
- Millaista tukea saat vanhemmuuteesi yhteiskunnalta esim. koulusta, terveystoimesta jne?
- Millaista tietoa, neuvoja, ammatillista apua kaipaisit vanhemmuutesi tueksi? Mistä hankit tietoa itsenäisesti?

4. VERTAISTUKI

- Keneltä saat vertaistukea vanhemmuuteesi?
- Millaista saamasi vertaistuki on? Missä tilanteissa sitä saat?
- Millä tavoin saamasi vertaistuki on mielestäsi muuttunut lapsen kasvaessa?
- Millaisissa tilanteissa olet toivonut saavasi vertaistukea vanhemmuuteesi?
- Millaisissa tilanteissa vertaistuen jakaminen on tuntunut luontevimmalta? Millainen on nykypäivän murrosikäisten vanhempien hiekkalaatikko?
- Miten itse olet tukenut muita vanhempia murrosiän haasteissa?
- Millainen vertaistoiminta voisi paremmin tukea vanhemmuuttasi?
- Millainen voisi olla murrosikäisen vanhemmille suunnattu vertaisryhmä? Missä, miten, kuka vanhemmille suunnattua vertaistoimintaa voisi toteuttaa?
- Millaisena näet yhteiskunnan roolin vertaistuen mahdollistajana?
- Millaisia haasteita, ongelmia näet vanhempien vertaistoiminnalle?
- Olisitko itse kiinnostunut osallistumaan murrosikäisten vanhemmille suunnattuun vertaisryhmään?

LIITE 4

Haastatteluun osallistujat ja heidän perhetilanteensa		
Sukupuoli ja ikä	Perhetilanne	Lapset
Nainen 42 vuotta	Ydinperhe	tyttö 21 vuotta, itsenäistynyt tyttö 15 vuotta, asuu kotona poika 11 vuotta, asuu kotona
Nainen 43 vuotta	Eronnut Uusioperhe	tyttö 24 vuotta, itsenäistynyt poika 21 vuotta, itsenäistynyt tyttö 19 vuotta, asuu kotona
Mies 46 vuotta	Eronnut Uusioperhe	poika 19 vuotta, menehtynyt poika 14 vuotta, asuu äidillään
Mies 42 vuotta	Eronnut Uusioperhe	tyttö 15 vuotta, asuu äidillään tyttö 13 vuotta, asuu äidillään
Nainen 40 vuotta	Eronnut	tyttö 14 vuotta, asuu kotona tyttö 13 vuotta, asuu kotona
Nainen 39 vuotta	Eronnut Uusioperhe	tyttö 14 vuotta, asuu kotona poika 5 vuotta, asuu kotona tyttö 1 vuotta, asuu kotona
Nainen 44 vuotta	Eronnut Uusi puoliso	tyttö 22 vuotta, itsenäistynyt tyttö 17 vuotta, asuu kotona tyttö 11 vuotta, asuu kotona